

BYGGÐASTOFNUN

ÁRSSKÝRSLA 2019

Umsjón: Guðmundur Guðmundsson
Hönnun og umbrot: Hvíta húsið
Prentvinnsla: Svansprent
Ljósmyndir:
Forsíða: Hlíð í Skeiða- og Gnúpverjahreppi
Ljósmynd: Anna María Flygenring
Bl. 8: Emil H. Valgeirsson
Aðrar ljósmyndir: Ragnar Th. Sigurðsson
Kort og gróf: Byggðastofnun nema annað sé tekið fram
ISBN: 978-9935-9503-9-0

EFNISYFIRLIT

Formáli stjórnarformanns	4
Inngangur forstjóra	7
Stjórn og starfsfólk Byggðastofnunar	9
Starfsemi fyrirtækjasviðs	10
Starfsemi þróunarsviðs	14
Byggðarannsóknasjóður og styrkir til meistaranema ...	35
Fjárhagur og rekstur	36
Ársreikningur Byggðastofnunar 2019	38
Framlög og styrkir	53
Lög og reglugerð um Byggðastofnun	55

FORMÁLI STJÓRNARFORMANNS

Landsbyggðirnar á Íslandi glíma við mismunandi byggðapróun sem í flestum tilvikum á rætur að rekja til hinna öru breytinga sem hafa verið og eru enn að verða á lífsháttum íbúa, á tækni, samgöngum, efnahag, upplýsingum og menntun. Byggðapróun verður að sjálfsögðu ekki gerð skil í fáum orðum og þær hugrenningar sem á eftir fara eru einungis til þess fallnar að vekja upp vangaveltur um þær síbreytilegu forsendur sem drífa þá próun áfram.

Íslenskir þéttbýlisstaðir fóru flestir að byggjast upp í lok 19. aldar og í byrjun 20. aldar í kjölfar tæknibreytinga og í sumum tilvikum tækni- byltinga í atvinnuháttum og síðar í samgöngum. Með vélknúnum farartækjum og tækjabúnaði á landi, á sjó og í lofti gerbreyttust allir möguleikar tæknilega, efnahagslega og menningarlega. Meðfram strandlengju Íslands byggðust upp þorp og bæir sem fólk úr sveitum flutti til. Fólksfjöldi fór jafnframt vaxandi vegna betri afkomu og bættrar heilbrigðisþjónustu. Vélknúin bátar og skip gerðu það að verkum að hægt var að sækja lengra út á fiskimiðin og tækni til frystingar sjávarafurða varð til þess að möguleikar sköpuðust til varðveislu og útflutnings á verðmætum fiskafurðum og til að greiða laun sem voru kannski ekki há en þó margföld miðað við það sem fyrri kynslóðir höfðu þekkt. Þorpin byggðu tilvist sína á hafnarskilyrðum og möguleikum til sjósóknar.

Landbúnaðurinn tók svipuðum breytingum þar sem bændabýli breyttust úr tiltölulega þröngt afmörkuðum sjálfspurftarbúskap í matvælaframleiðslu fyrir vaxandi markað þéttbýlisstaðanna sem höfðu opnast með breyttum samgöngum, nýjum úrvinnslumöguleikum og bættum efnahag. Þéttbýliskjarnar mynduðust til að veita landbúnaðinum

þjónustu þar sem þannig háttaði til og sumstaðar fór saman þjónustubygging fyrir sjávarútveg og landbúnað. Samhliða uppbyggingu í frumvinnslunni byggðust upp mennta- og heilbrigðisstofnanir ásamt þjónustufyrirtækjum og öðrum innviðum sem samfélagslegar þarfir kölluðu eftir á hverjum tíma.

Það má segja að þessi próun byggðanna hafi almennt verið jákvæð fram á síðasta fjórðung 20. aldar með eðlilegum sveiflum í mismunandi samfélögum vegna breytinga í náttúru og efnahagslífi. Í mörgum tilvikum flutti fólk fyrst úr sveit í þorp en flutti svo áfram í stærri bæi þar sem fleiri möguleikar voru til atvinnu og meiri þjónusta aðgengileg. Á nokkrum svæðum sem voru afskekkt og erfið til búsetu lagðist byggð af.

Á seinni hluta 20. aldar fór að bera sífellt meira á að forsendur byggðar í minni þéttbýlisstöðum voru að veikjast eða bresta. Með aukinni tækni og meiri kröfum um framleiðslugæði og arðsemi stóðust margar vinnslustöðvar, bæði í sjávarútvegi og landbúnaði, ekki hinar nýju kröfur og sameinuðust við aðrar vinnslustöðvar eða lögðu upp laupana og stórir vinnustaðir í litlum byggðum lokuðu.

Með tilkomu kvótakerfis í frumvinnslugreinum varð jafnframt til nýr áhrifavaldur sem, ásamt fjármagnseigendum með skýra

Á RAUBASANDI

arðsemiskröfu, hefur haft afgerandi áhrif á hvaða byggðir hafa þróast áfram og hverjar eiga undir högg að sækja. Brothættar byggðir hafa alltaf verið hluti byggðapróunar og margar ástæður hafa legið til þess að byggðir sem áður stóðu í blóma urðu brothættar eftir viðvarandi glímu við fólksfækkun. Við því hefur þurft að bregðast og leitast við að efla viðnámsþrótt þeirra á forsendum viðkomandi byggða. Þar skiptir mestu að virkja frumkvæði og samtakamátt íbúa og auka vitund þeirra um eigin þátt í þróun samfélagsins og að stilla saman strengi opinberra aðila, atvinnulífs og íbúa í mikilvægum ákvörðunum sem varða hvert byggðarlag.

Með þeirri byltingu sem varð á öllum sviðum mannlífs með hinni stafrænu tækni, sem hefur teygst sig inn í hvern krók og kima atvinnu, menningar og efnahags, hafa öll viðhorf gerbreyst og þjóðlífið allt og þar með byggðapróun tekið stakkaskiptum. Með bættum efnahag og þróun í þjónustu á öllum sviðum mannlífs hefur hið opinbera, ríki og sveitarfélög, styrkst mjög og hið félagslega net sem einstaklingar geta treyst á orðið mjög öflugt. Það, ásamt

aukinni menntun hefur aftur leitt til þess að hver einstaklingur er miklu sjálfstæðari en áður og síður háður atvinnuháttum í sínu nærumhverfi. Hver og einn hefur því meira og sjálfstæðara val um búsetu og hafa íbúar í auknum mæli þurft að skapa aðstæður og innviði til að fólk veldi þær til búsetu af öðrum ástæðum en atvinnumöguleikunum einum.

Hlutverk Byggðastofnunar er að vera vakandi yfir því hvernig meginstraumar liggja í byggðapróun og leitast við að rétta af þar sem hallar á í þeim efnunum. Það verkefni er að sjálf-sögðu ekki einfalt og verður aldrei afgreitt af einum aðila eða með einföldum formúlum eða galdralausnum. Það skiptir hins vegar miklu máli að afla sem gleggstra gagna um stöðu og þróun á hverjum tíma og byggja lausnir á þeim.

Það er nokkuð skýrt að flestar landsbyggðir verða að leita nýrra leiða til að halda við byggð og íbúafjölda. Eldri lausnir eru margar á útleið eða duga ekki til viðhalds og endurnýjunar á byggð. Fiskvinnslurnar hafa átt mjög erfitt uppdráttar nema þær hafi beina tengingu við umtalsverðar aflaheimildir og hafi bolmagn til að stækka og tæknivæðast. Þróunin hefur

alls staðar verið í átt að aukinni hagræðingu og færri höndum við færriböndin á hverja framleiðslueiningu. Það táknað að þeim byggðum hlýtur að fækka sem geta treyst á vinnslu sjávarafli sem undirstöðu fyrir atvinnu og byggð.

Sama gildir um aðrar frumvinnslugreinar, svo sem landbúnað, kjöt- og mjólkurvinnslu, þar sem afurðastöðvum hefur fækkað á sömu forsendum hagræðingar og tækniþróunar. Þótt vissulega séu þessar frumvinnslugreinar góðar einingar og mikilvægar þeim byggðum sem þær halda fótfestu í er ljóst að annars staðar verður að leita nýrra leiða og annarra lausna.

Allar lausnir í byggðapróun verða þó að taka mið af staðbundnum forsendum og vera samþættar við landfræðilega nálgun og á forsendum sem aðilar af hverju svæði taka þátt í. Þar getur vissulega verið vandratað því sumar lausnir sem eru góðar í byggðalegu tilliti geta verið mjög umdeildar vegna annarra sjónarmiða og hagsmuna. Nægir þar að nefna sem dæmi laxeldi sem hefur virkað sem vítamín fyrir nokkrar byggðir á Vestfjörðum og Austfjörðum en á sama tíma verið mjög umdeilt umhverfismál.

Í ljósi nýrra tíma í viðhorfum, gildismati, tækni og menningu er rétt að gefa gaum að þekkingarsköpun og nýta hana til hagsbóta í byggðalegu tilliti. Með þekkingarsköpun er vísað til rannsókna og fræðastarfa bæði hjá stofnunum og fyrirtækjum sem afla nýrrar þekkingar.

Á sama hátt þarf að huga að yfirfærslu þekkingar þar sem vísindalegri og tæknilegri þekkingu er miðlað frá þeim sem afla hennar til nýrra aðila eða kynslóða. Það gæti því verið áhugavert fyrir landsbyggðirnar að móta sér

þekkingarstefnu sem vísar til iðnaðar, menntunar og nýsköpunar. Hugsanlega gætu ákveðnar byggðir skilgreint sig eða valið sér ákveðinn og afmarkaðan fjölda forgangssviða sem byggði á styrkleika þeirra í samanburði við aðra. Slík stefnumótun getur verið nálgun við ákveðna efnahagslega þætti og stutt við rannsóknir og nýsköpun.

Við hlið þekkingarinnar er skapandi hugsun drifafli til nýrra leiða og nýrra lausna. Því er mikilvægt að skapa frumkvöðlavænt umhverfi og móta jákvætt viðhorf til nýsköpunar. Með frumkvöðlavænu umhverfi er átt við þau áhrif sem aðrir einstaklingar, stofnanir, auðlindir eða lagalegar forsendur í umhverfi athafnafólks eru til þess fallnar að hindra eða hvetja viðkomandi til að verða frumkvöðull.

Að sjálfsögðu er fjármagn hluti af framkvæmd allra hugmynda og hluti af flestum lausnum í byggðamálum. Fjárhagslegur stuðningur þarf þó ætíð að byggja á mikilvægi þess að stuðla að styrkingu þess samfélags sem leggur hann til og vera til þess fallinn að byggja upp eitthvað sem í framtíðinni verður ávinningur allra.

Ég vil þakka stjórnarmönnum, forstjóra og starfsmönnum Byggðastofnunar einstaklega gott og gefandi samstarf. Það eru forréttindi að starfa með jafn öflugum og samhentum hópi þar sem málefnaleg nálgun viðfangsefna og fagmennska er höfð að leiðarljósi. Sömuleiðis vil ég þakka Sigurði Inga Jóhannssyni samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra og starfsfólki ráðuneytis hans fyrir gott samstarf og þann mikla áhuga sem þau sýna byggðamálum.

Magnús B. Jónsson

Stjórnarformaður Byggðastofnunar

INNGANGUR FORSTJÓRA

Veturinn 2019–2020 verður eftirminnilegur fyrir margra hluta sakir, ekki síst vegna tíðra illviðra sem valdið hafa miklu tjóni á mikilvægum samfélagsinnviðum á borð við flutnings- og dreifikerfi raforku auk þess að setja samgöngur úr skorðum langtímum saman.

Óviðunandi er að lífsnauðsynleg þjónusta sé óaðgengileg svo dögum skipti ef nokkur leið er að fyrirbyggja það. Við þessu verður að bregðast og það er því ekki að undra að umræða um mikilvægi traustra innviða hefur nú öðlast aukið vægi. Í núgildandi byggðaáætlun 2018–2024 má glöggst sjá að traustir innviðir á sviði samgangna, orkuflutninga og fjarskipta eru grundvallaráhrifaþættir um þróun byggðar og því er lögð mikil áhersla á þá í byggðaáætlun. Það er því einnig ánægjuefni að ríkisstjórnin hefur tekið þessi mál föstum tökum og unnið aðgerðaáætlun sem ætlað er að leggja grunn að stórátaki á þessum sviðum. Seinni hluta vetrar skall svo COVID-19 faraldurinn á heimsbyggðinni sem ljóst er að mun hafa gríðarmikil áhrif á íslenskt efnahagslíf. Ekki sér fyrir umfang þeirra áhrifa þegar þessi orð eru skrifuð. Staða þjóðarbúsins er á hinn bóginn sterk nú eftir mikinn uppgang undanfarinna ára og breið pólitísk samstaða virðist nú hafa skapast um að nýta þau færi sem það býður upp á til átaks í uppbyggingu innviða um allt land.

Það er gleðiefni að byggðamál og byggðaþróun njóta nú stöðugt vaxandi athygli og áhuga jafnt meðal almennings og hjá þeim sem starfa á vettvangi stjórn mála, bæði á sveitarstjórnarstigi sem og á landsvísu. Stefnumótandi byggðaáætlun sem nær til árána 2018–2024 og samþykkt var samhliða á Alþingi þann 11. júní 2018 hefur að markmiði að jafna tækifæri allra landsmanna til atvinnu og þjónustu, jafna lífskjör og stuðla að sjálfbærri þróun byggðarlaga um land allt. Í því skyni eru settar fram 47 áherslur með fjölmörgum aðgerðum sem skiptast á milli þessara þriggja meginmarkmiða. Framkvæmd aðgerða skv. byggðaáætlun miðar vel áfram eins og fram kemur í skýrslu samgöngu- og sveitarstjórnar-

ráðherra sem lögð var fyrir Alþingi í desember 2019. Það er mat Bygðastofnunar að framkvæmd byggðaáætlunar gangi vel og er vinna í tengslum við flestar aðgerðir vel á veg komin. Stofnunin telur að hið mikla samráð sem haft var við mótun áætlunarinnar hafi átt stóran þátt í því hversu vel hefur gengið að framfylgja byggðaáætlun. Breytt vinnulag við gerð og framkvæmd áætlunarinnar er mjög til bóta og vægi stofnunarinnar við ákvarðanatöku hefur aukist verulega. Aukin áhersla er á byggðamál hjá stjórnvöldum sem m.a. má merkja af því að fjölmörg þingmál tengjast nú beint og markvisst einstökum tillögum byggðaáætlunar. Þá er áætlunin heildstæðari og nær til mun fleiri sviða en fyrri áætlanir. Of snemmt er að meta ávinning byggðaáætlunar, en full ástæða er til að ætla að hún muni skila árangri. Fullvíst er að sú áhersla að samþætta byggðaáætlun annarri stefnumörkun hefur þegar skilað árangri.

Rekstur Bygðastofnunar gengur nú vel og skilar afgangi. Enn er mikil eftirspurn eftir útlánum stofnunarinnar og alls bærust henni 136 lánsbeiðnir á árinu 2019 samtals að fjárhæð 6,2 milljarðar króna. Þetta er næst mesti fjöldi lánsúmsókna til stofnunarinnar á einu ári frá upphafi. Í lok starfsársins eru þó vissulega blikur á lofti í ferðaþjónustu í tengslum við heimsfaraldur COVID-19 veirunnar, en ferðaþjónusta er fyrirferðarmikil í útlánasafni stofnunarinnar og munu margir úr hópi þeirra viðskiptavina þurfa á skuldbreytingum að halda þegar líða tekur á árið. Þá munu áhrifin einnig ná inn í rekstrarumhverfi annarra greina og þegar frá líður má reikna með að nauðsynlegt verði að fara í afskriftir eða skuldaaðlögun hjá hluta þessara fyrirtækja dragist áhrif COVID-19 á langinn.

FRÁ SAUÐÁRKRÓKI

Efnahagur stofnunarinnar nam í lok desember 16.475 milljónum króna og hefur hækkað um 1.589 milljónir króna á árinu. Stærsti einstaki liðurinn á eignahlið efnahagsreiknings eru útlán til viðskiptavina og námu þau 13.851 milljón króna og höfðu hækkað um 1.737 milljónir króna frá áramótum. Samkvæmt 84. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki skal eiginfjárgrunnur í heild nema að lágmarki 8% af áhættugrunni, en í árslok var eiginfjárlutfall stofnunarinnar samkvæmt þessu 19,25%. Fjármálaeftirlitið (FME) hefur ákveðið í samræmi við heimildir sínar, samkvæmt 1. og 2. mgr. 86. gr. d laga um fjármálafyrirtæki, að leggja sveiflujöfnunarauka á stofnunina auk verndunarauka skv. 86 gr. e sömu laga. Samanlögð krafa um eiginfjárauka er 4,25%. Samkvæmt ákvörðun FME skal Byggðastofnun viðhalda 2,0% sveiflujöfnunarauka og 2,5% verndunarauka frá og með 1. febrúar 2020. Samanlögð eiginfjárkrafa verður því frá þeim tíma 12,50%. Efnahagur stofnunarinnar er sterkur og gefur henni færi á að vera öflugur bakhjarl fyrirtækja í landsbyggðunum. Þó er ljóst að þar sem efnahagsreikningur stofnunarinnar hefur stækkað ört á undanförunum árum í samræmi við aukna eftirspurn eftir útlánum hennar að eigandi stofnunarinnar mun á næstu misserum þurfa að leggja stofnuninni til aukið eigið fé svo hún geti uppfyllt eiginfjákröfur FME og áfram sinnt mikilvægu hlutverki sínu í landsbyggðunum.

Nú í vor verða stór tímamót í sögu Byggðastofnunar þegar hún tekur í notkun nýtt hús fyrir starfsemina. Í þessu er fólgin yfirlýsing af hálfu stjórnvalda um mikilvægi málaflöksins og þeirra verkefna sem Byggðastofnun starfar að og þetta styrkir mjög ímynd hennar sem faglega sterkar stofnunar sem sinnir mikil-

vægu hlutverki í þágu lands og þjóðar. Bygging húsnæðis fyrir starfsemina á sér langan aðdraganda, en það hefur verið stefna stjórnvalda undanfarin ár að ríkið byggi ekki almennt skrifstofuhúsnæði, heldur leiti út á einkamarkaðinn eftir slíku húsnæði. Byggðastofnun var flutt frá Reykjavík til Sauðárkróks árið 2001 og hefur frá þeim tíma verið til húsa í leiguhúsnæði sem hentar ekki lengur þörfum hennar. Starfsemin hefur vaxið með því að Byggðastofnun hafa verði falin ný og stór verkefni og starfsfólki hefur fjölgað undanfarin ár. Við hönnun hússins var lögð áhersla á að húsið sómi sér vel í umhverfi sínu og svari vel þeirri starfsemi sem þar mun eiga sér stað í nútíð og framtíð. Þannig þarf að hafa í huga að það gefi kost á ákveðnum sveigjanleika í starfseminni og geti rúmað aukinn fjölda starfsmanna ef stofnuninni verða falin fleiri verkefni en nú er, hvort sem er til lengri eða skemmri tíma. Það þarf einnig að vera þannig búið að auðvelt sé að taka á móti gestum og viðskiptavinum án þess að það trufla aðra starfsmenn við dagleg störf sín. Það er mat mitt að vel hafi tekist til. Húsið er afskaplega bjart og fallett og lagt var upp með að efniviður sé sem náttúrulegastur og að hljóðvist og umferð öll sé með sem þægilegasta móti. Lögð var áhersla á að hugsa húsið sem dæmi um nútímahönnun fyrir breytta tíma og breytt viðhorf til samstarfs og umgengni og að það haldi vel utan um starfsmenn og starfsemi.

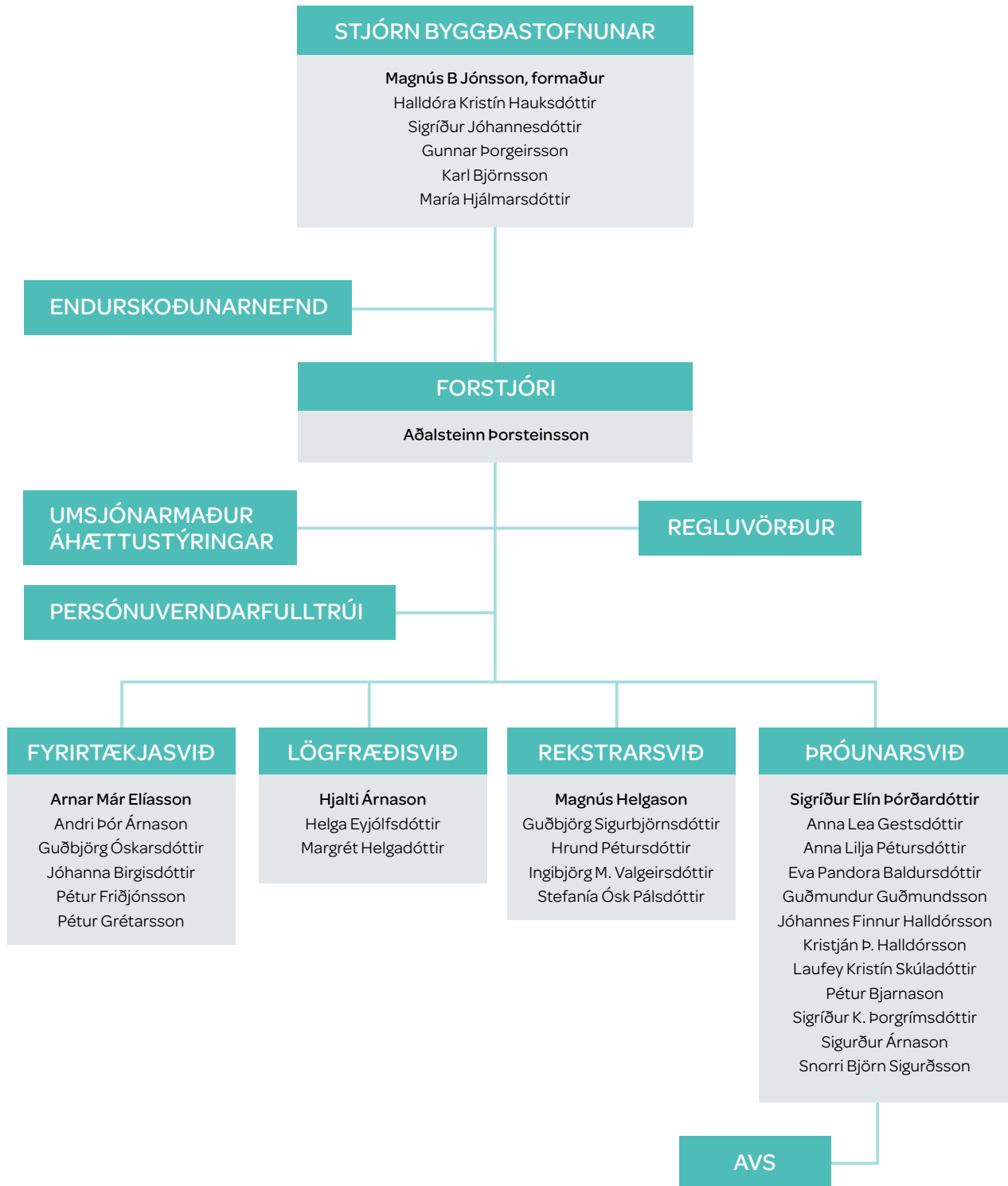
Starfsmenn Byggðastofnunar hlakkar til að taka á móti viðskiptavinum og samstarfsaðilum við bestu aðstæður í nýju húsi á komandi starfsári.

*Aðalsteinn Þorsteinsson
Forstjóri Byggðastofnunar*

STJÓRN OG STARFSFÓLK BYGGÐASTOFNUNAR

MARS 2020

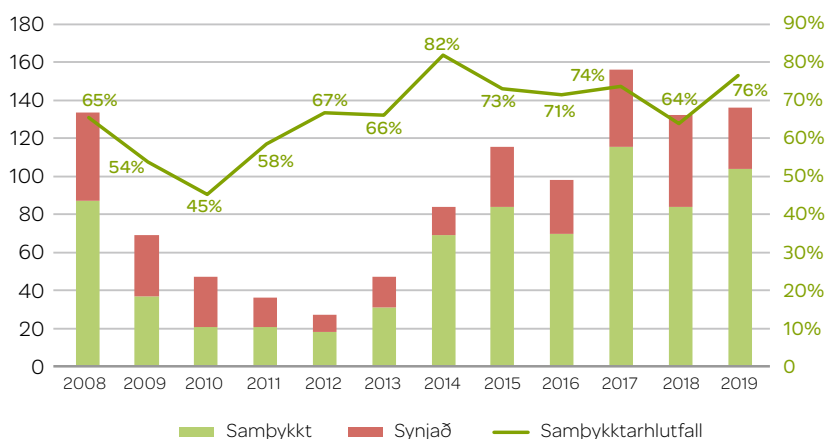

STARFSEMI FYRIRTÆKJASVIÐS

Enn er mikil eftirspurn eftir lánnum frá Byggðastofnun. Á árinu 2019 bárust stofnuninni 136 lánsbeiðnir að upphæð rúmar 6,2 ma.kr. Þetta er næst mesti fjöldi umsókna til stofnunarinnar frá upphafi. Umsóknir voru 98 árið 2016, 156 í metárinu 2017 og 132 árið 2018.

Til viðbótar afgreiddi lánanefnd 145 annars konar beiðnir vegna útlána-starfsemi sinnar árið 2019, þ.e.a.s. skuldbreytingar, skuldskeytingar, skilmálabreytingar, breytingar á lánsloforðum o.s.frv.

Fjöldi lánsúmsókna til Byggðastofnunar

Myndin sýnir fjölda umsókna og afgreiðslur þeirra frá árinu 2008. Fjöldi lánsbeiðna og samþykktarhlutfall lækkuðu verulega eftir efnahagshrunið en hækkuðu svo töluvert frá árinu 2012. Samþykktarhlutfall lánsúmsókna hækkar enn frekar nú og var 76% á árinu. Þetta gefur vísbendingu um að verkefni sem sótt er eftir fjármagni fyrir hjá stofnuninni séu betri og trúverðugari en áður.

LYSTIGARÐURINN Á AKUREYRI

Lánaflokkar

Fram til ársins 2014 var einungis einn lánaflokkur í boði hjá stofnuninni, en þá voru kynnt til sögunnar svokölluð landbúnaðarlán. Þau voru hugsuð til að auðvelda nýsköpun í landbúnaði og bjóða ungum bændum hagstæð lán til jarðakaupa. Flokkurinn var svo útvíkkaður skömmu síðar og nær nú einnig yfir endurbætur og uppbyggingu á búum í rekstri. Skömmu síðar var svo farið af stað með lán til stuðnings fyrirtækjareksturs kvenna í þeim tilgangi að efla þátttöku kvenna í stofnun og rekstri fyrirtækja. Báðir lánaflokkarnir hafa reynt vel og er stöðug eftirspurn í þá. Farið var að veita nýsköpunarlán á haustmánuðum 2018, en aðgengi að fjármagni til nýsköpunar utan höfuðborgarsvæðisins hefur verið takmarkað, frumkvöðlar talið lítinn stuðning þar að finna og eftirsóknarvert fyrir byggðaþróun að bætt væri úr með betra aðgengi að lánsfjármagni.

Á árinu 2019 var fjórða sérhæfða lánaflokknum bætt við þegar græn lán voru kynnt til sögunnar, en eftirsóknarvert þótti að skapa sérstakan lánaflokk til umhverfisvænna verkefna. Þessi lán eru veitt til verkefna sem með einum eða öðrum hætti stuðla að umhverfisvernd, s.s. vegna nýtingar endurnýjanlegra orkugjafa (smávirkjana, vatns-, vind- og sólarorku, lífgas), bættrar orkunýtni (í iðnaði, húsnæði og í samgöngum), mengunarvarna, bættrar auðlindanotkunar (söfnun úrgangs, meðhöndlun, endurvinnsla, endurnotkun, orkuvinnsla, meðferð spilliefna), lífrænnar matvælaframleiðslu o.s.frv. Sérstækir lánaflokkar eru því orðnir fjórir og framboð stofnunarinnar í lánveitingum fjölbreytt og sniðið að þörfum landsbyggðanna.

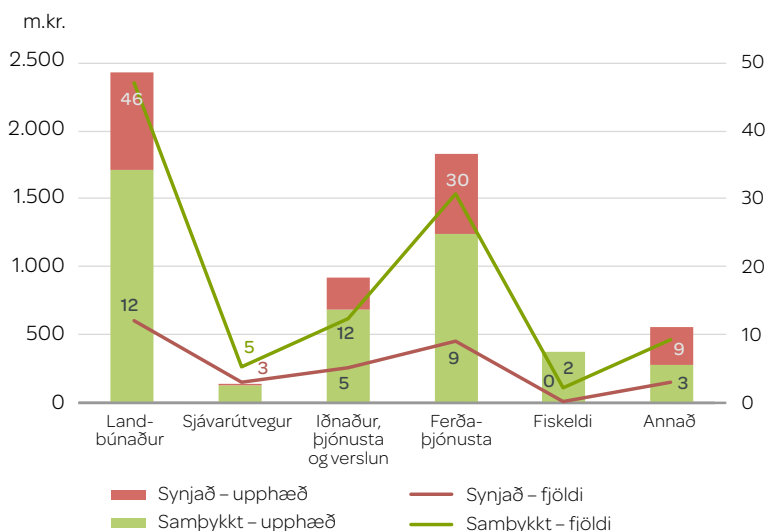
Mikilvægt er að stofnunin fylgist áfram með þróun atvinnulífs og búsetu í landsbyggðunum og bjóði upp á lánaflokka sem best henta tilgangi þeirra. Á árinu 2020 verður skoðað að auka enn við framboðið með nýjum lánaflökki og hugsanlegri uppfærslu á núverandi flokkum.

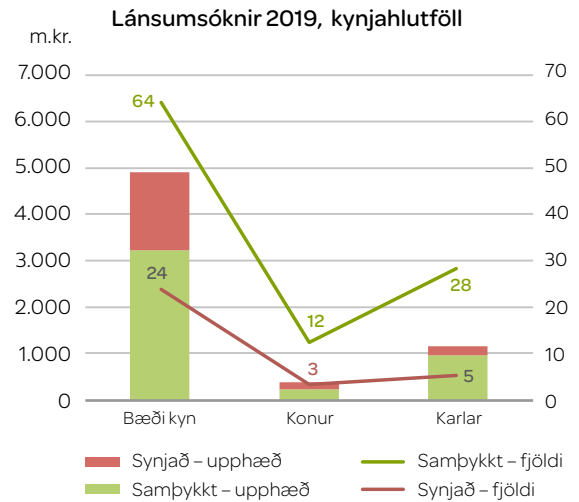
Atvinnugreinar

Rúmlega 40% lánsúmsóknna komu úr landbúnaði árið 2019, en landbúnaður hefur síðustu ár verið fyrirferðamesta atvinnugreinin í lánasafni Bygðastofnunar. Umsóknnum úr greininni hefur hins vegar fækkað frá árunum á undan, en árið 2018 var rúmlega helmingur lánsúmsóknna úr landbúnaði að upphæð um 3,9 ma.kr. til samanburðar við 2,4 ma.kr. nú. Kostnaðarsamar framkvæmdir vegna lausagöngufjósna hafa skýrt þessa miklu eftirspurn síðustu ára en þær framkvæmdir hafa dregist töluvert saman síðustu mánuði.

Ferðaþjónustan fylgir sem fyrr fast á hæla landbúnaðar þegar kemur að lánsbeiðnum. Þær voru 39 árið 2019 úr ferðaþjónustu að upphæð um 1,8 ma.kr. sem er í samræmi við árið 2018. Enn berast stofnuninni því töluvert af lánsbeiðnum úr greininni þrátt fyrir að hægt hafi á komu ferðamanna til landsins.

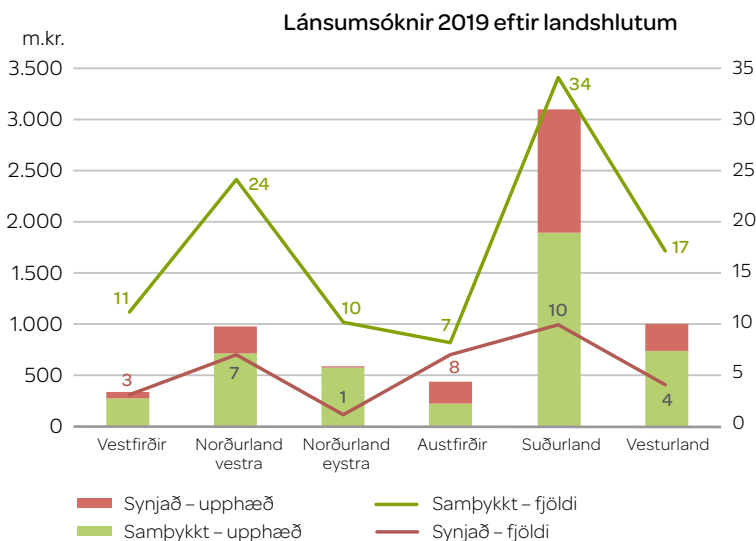
Lánsúmsóknir 2019 eftir atvinnugreinum

Landsvæði

Þegar horft er til landsvæða komu langfestar úmsóknir frá Suðurlandi, líkt og árið á undan, eða rúm 32% með tilliti til fjölda en nærri því 50% með tilliti til upphæða. Því er ljóst að verkefni á Suðurlandi eru ekki eingöngu flest heldur einnig hlutfallslega stærri en önnur. Ástæðurnar eru vitaskuld margar en einna helst mætti nefna kostnaðarsöm lausagöngufjós sem og úmsóknir um lánsfé til uppbygginga gistiheimila. Lánsbeiðnir frá öðrum landshlutum koma svo nokkuð jafnt þar á eftir, þó áberandi minnst frá Vestfirðum eins og áður eða aðeins 14 úmsóknir að upphæð 341 m.kr.

Kynjahlutföll

Það er liður í samþættingu kynjasjónarmiða hjá Bygðastofnun að halda til haga tölfræði um hvernig úmsóknir sem berast til stofnunarinnar skiptast eftir kyni eigenda eða forsvarsmanna fyrirtækja og hvernig samþykkt lán skiptast eftir kyni umsækjenda. Í lok árs 2014 samþykkti stjórn Bygðastofnunar sérstakan lánaflökk til að styðja við atvinnurekstur kvenna á starfsvæði stofnunarinnar. Upphaflega var um að ræða tímabundið átak með 200 m.kr. heildarpotti en þegar það fjármagn hafði allt gengið út var ákveðið að setja 200 m.kr. til viðbótar í þetta verkefni.

Á árinu 2018 voru aðeins 7% úmsókna frá konum. Þetta hlutfall hefur þó batnað og var 11% árið 2019. Karlar sóttu um 24% lána og sækja því um helmingi oftar um en konur.

Það hljóta þó að teljast jákvæð tíðindi að langmestur fjöldi lánsbeiðna berst frá aðilum þar sem kynin koma bæði að rekstri eða 65% úmsókna.

Aðrar afgreiðslur lánanefndar

Til viðbótar ofangreindum lánsbeiðnum afgreiddi lánanefnd 145 annars konar beiðnir eins og áður segir og þar með 281 mál í heildina til samanburðar við 232 mál árið á undan.

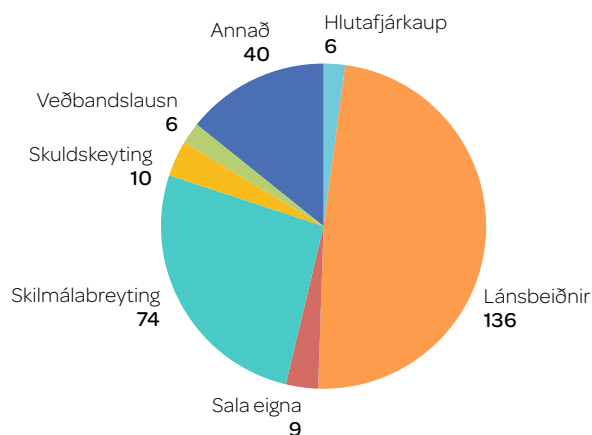
Heildarstaða lánasafns Byggðastofnunar

Heildarstaða lánasafns Byggðastofnunar í lok árs 2019 var rúmir 15 ma.kr. Þetta er mikil stækkun safnsins frá fyrri árum í kjölfar vaxandi eftirspurnar. Til samanburðar var lánasafn Byggðastofnunar 11,5 ma.kr. í árslok 2017 og 13,3 ma.kr. árið 2018.

Útlán til landbúnaðar og ferðaþjónustu vega langþyngst í lánasafni stofnunarinnar, þar af eru útlán til landbúnaðar nú rúmir sex milljarðar króna.

Suðurland er nú stærsti einstaki landshluti í lánasafninu með tilliti til upphæða en flestir

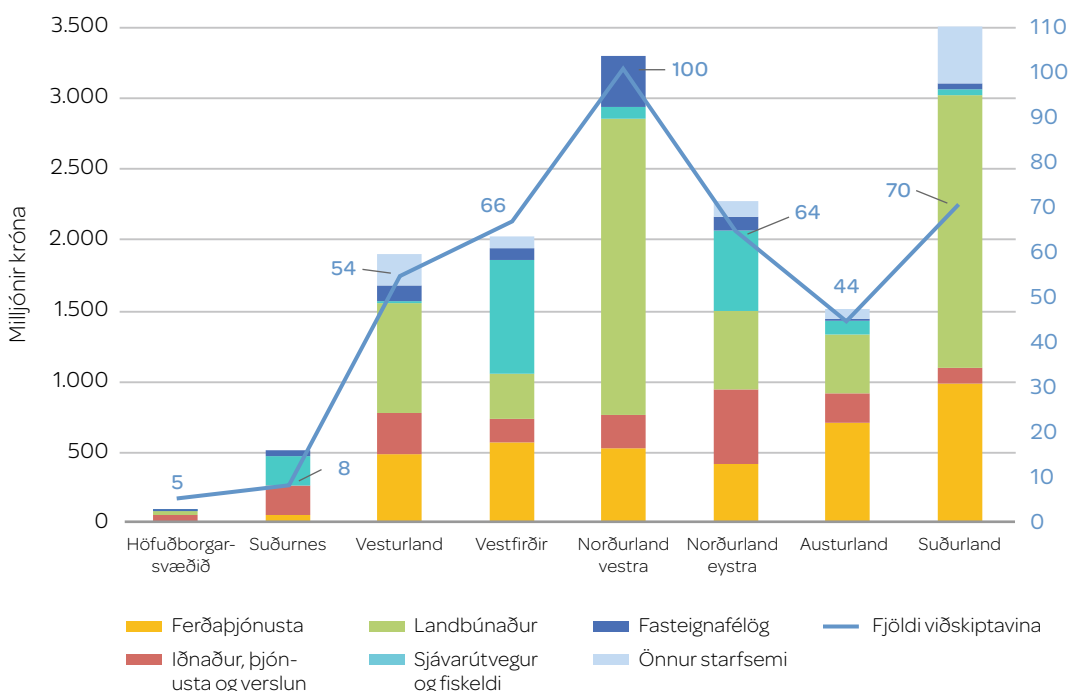
Afgreiðslur lánanefndar

lántakendur eru á Norðurlandi vestra. Aðrir landshlutar eru með lítillega lægra hlutfall og er dreifing lánasafnsins um landið allt því nokkuð góð.

Starfsmenn fyrirtækjasviðs hafa reglulega heimsótt landið allt með það fyrir augum að kynna lánaflokka stofnunarinnar og hitta landsmenn til að hlýða á þeirra hugmyndir sem þarfnast fjármögnunar. Þessar heimsóknir hafa mælst vel fyrir og verður áfram haldið árið 2020 þar sem nýir lánaflokkar verða sérstaklega kynntir.

Lánasafn Byggðastofnunar 31. 12. 2019

STARFSEMI ÞRÓUNARSVIÐS

Eins og fram kemur í lögum og reglugerð fyrir Byggyðastofnun er hlutverk þróunarsviðs að annast samstarf við atvinnuþróunarfélög og stofnanir, gagnasöfnun og úrvinnslu upplýsinga og hafa umsjón með úttektum, rannsóknum og öðru þróunarstarfi á sviði byggðamála og atvinnulífs.

Á heimasíðu Byggyðastofnunar er að finna nánari upplýsingar um starfsemi þróunarsviðsins. Þar er m.a. að finna skýrslur um hagvöxt landshluta 2012–2017, byggðapróun á Íslandi, stöðugreiningu 2016 sem unnin var í tengslum við byggðaaáætlun og stöðugreiningar landshluta sem uppfærðar voru á árinu 2019, spá um þróun mannfjölda eftir sveitarfélögum til 2067, atvinnutekjur 2008–2018 eftir atvinnugreinum og landsvæðum, þjónustukannanir fyrir sjö landshluta, upplýsingar um staðsetningu ríkisstarfa í árslok 2018 og upplýsingar um dreifingu sauðfjár- og nautgripabúa. Einnig eru upplýsingar um samanburð fasteignamats og fasteignagjalda á nokkrum þéttbýlisstöðum, upplýsingar um orkukostnað heimila á sömu stöðum og á nokkrum svæðum í dreifbýli sem og ýmiss konar byggðatengdar upplýsingar settar fram á kortum, svo sem um vinnusóknarsvæði.

Hér á eftir verður gerð grein fyrir nokkrum þáttum í starfsemi þróunarsviðsins og fyrst fjallað um byggðaaáætlun og verkefni sem tengjast henni með beinum hætti.

Byggðaaáætlanir og framlög til einstakra verkefna

Breyttur lagarammi um byggðaaáætlun

Samkvæmt lögum nr. 53/2018 um breytingu á ýmsum lögum til samræmingar á áætlunum á sviði samgöngu-, fjarskipta-, sveitarstjórnar- og byggðamála var gerð meginbreyting á uppbyggingu og gildistíma byggðaaætlunar.

Með lögnum eru áætlanir á sviði samgöngu-, fjarskipta-, sveitarstjórnar- og byggðamála samþættaðar og ná þær allar til 15 ára með

fimm ára aðgerðaaáætlunum og allar verða þær endurskoðaðar á þriggja ára fresti. Að auki er gert ráð fyrir samþættingu við aðrar áætlanir um uppbyggingu innviða í landinu.

Stýrihópi Stjórnarráðsins um byggðamál er ætlað að efla samhæfingu og tryggja aðkomu allra ráðuneyta að undirbúningi byggðaaætlunar en samkvæmt lögnum skal ráðherra skipa byggðamálaráð sem gerir tillögu að byggðaaætlun að fengnum áherslum ráðherra. Ráðherra hefur þegar skipað byggðamálaráð sem í sitja tveir fulltrúar ráðherra og samkvæmt lögnum er annar þeirra formaður, einn fulltrúi Sambands íslenskra sveitarfélaga, forstjóri Byggyðastofnunar og fulltrúi þeirrar skrifstofu ráðuneytisins sem fer með byggðamál, alls fimm einstaklingar.

Í aðgerðaaáætlun skal gerð grein fyrir sérstökum áformum ríkisins um stuðning við atvinnulíf á skilgreindum stuðningssvæðum byggðakorts af Íslandi sem Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) hefur samþykkt fyrir tiltekið tímabil og tengingu þeirra við sóknaraáætlanir. Áður en aðgerðaaáætlun er unnin leggur ráðherra fram fjárhagsramma til byggðamálaráðs. Einnig ber að hafa samráð við Samband íslenskra sveitarfélaga og aðra haghafa auk þess sem almenningi verður gefinn kostur á að koma fram sínum sjónarmiðum í opnu samráðsferli.

Byggðaaáætlun fyrir árin 2018–2024

Alþingi samþykkti 11. júní 2018 byggðaaáætlun fyrir árin 2018–2024. Markmið áætlunarinnar eru að jafna aðgengi að þjónustu, að jafna tækifæri til atvinnu og að stuðla að sjálfbærri þróun byggða um allt land. Þá er einnig lögð mikil áhersla á samþættingu við aðrar stefnur

LAVA CENTER

og áætlanir. Settar eru fram 47 áherslur sem leiða margar, en ekki allar, til aðgerða, sumar fleiri en einnar. Aðrar áherslur eru til samþættingar við aðgerðir í öðrum opinberum áætlunum. Í byggðaáætlun eru tilgreindar 54 aðgerðir sem falla undir ofangreind markmið, hvaða ráðuneyti bera ábyrgð á þeim, framkvæmda- og samstarfsaðilar og á hvaða tímabili er reiknað með að þau komi til framkvæmda. Þá eru ýmist gerðar tillögur um hver muni fjármagna verkefni eða hvaða fjármagni af fjárveitingu til byggðaáætlunar verði varið til þeirra. Fjárveiting til byggðaáætlunar á árinu 2019 var 563,2 milljónir króna. Samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra lagði í desember 2019 fram skýrslu um framvindu byggðaáætlunar.

Gerð er grein fyrir verkefnum byggðaáætlunar sem Byggðastofnun er ábyrg fyrir hér í kaflanum um starfsemi þróunarsviðs, en sérstaklega fjallað um verkefnastyrki í eftirfarandi kafla.

Verkefnastyrkir samkvæmt stefnumótandi byggðaáætlun fyrir árin 2018–2024

Á grundvelli gildandi byggðaáætlunar 2018–2024 var ákveðið að veita styrki í fjögur verkefni á byggðaáætlun. Um er að ræða í fyrsta lagi sértæk verkefni sóknaráætlanasvæða, C.1, en alls eru áætlaðar 870 m.kr. af byggðaáætlun í þau verkefni á tímabilinu. Í öðru lagi framlög til að styðja verslun í strjálbýli, A.9, en 55 m.kr. eru áætlaðar í þau verkefni og í þriðja lagi almenningssamgöngur um land allt, A.10, en

í þau verkefni eru áætlaðar 107,5 m.kr. Loks eru framlög til fjarvinnslustöðva, B.8, en áætlað er að styrkir til þeirra verði 300 m.kr. á tímabilinu. Á árinu 2019 voru auglýstir styrkir úr þremur þessara potta, C.1, heildarfjárhæð 71,5 m.kr., B.8, heildarfjárhæð 24 m.kr. og A.9, heildarfjárhæð 20,6 m.kr. Úthlutað var úr pottunum skv. reglugerð ráðherra, en ráðherra setti árið 2018 á fót þriggja manna valnefnd til að fjalla um umsóknir. Sama valnefndin er fyrir öll verkefni. Samkvæmt reglunum fer Byggðastofnun með umsýslu umsókna, gerð samninga, umsýslu greiðslna og eftirlit með framkvæmd samninga þessara verkefna. Vegna þess að sum verkefni sem þegar hafa fengið styrki eru til lengri tíma en eins árs var nokkuð gengið á sjóði árána 2019–2020 og var því ákveðið að sameina umsóknir þeirra ára í verkefnum A.9 og B.8 og úthluta í árslok 2019 fyrir bæði árin. Því er gert ráð fyrir að næst verði úthlutað í þeim verkefnum á árinu 2021. Úthlutun styrkja vegna almenningssamgangna, A.10, var frestað til ársins 2019 en er enn í athugun.

C.1. Sértæk verkefni sóknaráætlanasvæða.

Til úthlutunar voru 71,5 m.kr. Alls bárust 19 umsóknir og hlutu eftirfarandi sjö verkefni styrki:

Geststofa Snæfellsness. Styrkupp hæð 10 m.kr. Styrkþegi Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. Geststofan miðlar upplýsingum og þekkingu um svæðið til ferðamanna. Styrkurinn nýtist til endurbóta á húsnæði og lagfæringa á umhverfi þess.

Bekkingarsetur í Skaftárhreppi.

Styrkupp hæð 17,5 m.kr. árið 2019 og 25 m.kr. árin 2020 og 2021 hvort ár, samtals 67,5 m.kr. Styrkþegi Samtök sunnlenskra sveitarfélaga. Hönnun á þekkingarsetri á heimavist Kirkjubæjarskóla, breytingar á heimavistarálmu, hönnun og útboðsgögn fyrir nýbyggingu Erróseturs.

Sköpunarmiðstöðin á Stöðvarfirði.

Styrkupp hæð 17,5 m.kr. árið 2019 og 20 m.kr. árin 2020 og 2021 hvort ár, samtals 57,5 m.kr. Styrkþegi Samtök sveitarfélaga á Austurlandi. Sköpunarmiðstöðin er tilraunaverkefni á sviði menningar, menntunar og atvinnusköpunar. Ráðast þarf í endurbætur á húsnæðinu.

Orkuskipti og bætt orkunýting í Grímsey.

Styrkupp hæð 5,2 m.kr. Styrkþegi Eyþing. Skoða á fýsileika orkuskipta fyrir Grímsey. Markmiðið er að hætta brennslu jarðefnaeldsneytis í Grímsey, framleiða rafmagn og hita með lífdísil, vind- og sólarorku.

Strandakjarni – undirbúningur og verkefnisstjórn.

Styrkupp hæð 4,3 m.kr. Styrkþegi Fjórðungssamband Vestfirðinga. Vinna á þarfagreiningu, viðskiptaáætlun o.fl. Uppbygging Strandakjarna er hugsuð fyrir fjölbreytta starfsemi undir sama þaki. Horft er til Merkur verkefnisins í Noregi.

Vestfirðir á krossgötum – uppbygging innviða og atvinnulífs.

Styrkupp hæð 12 m.kr. Styrkþegi Fjórðungssamband Vestfirðinga. Taka á saman gögn varðandi þær breytingar sem framundan eru vegna samgöngubóta og breytinga í atvinnulífi, t.d. fiskeldi. Gera á viðhorfskönnun og greiningu á samfélagslegum áhrifum samgöngubóta, og á áhrifum fiskeldis.

Hitaveituvæðing Óslandshlíðar,

Viðvíkursveitar og Hjaltadals. Styrkupp hæð 5 m.kr. Styrkþegi Samtök sveitarfélaga á Norðurlandi vestra. Leggja á stofnlögn hitaveitu og tengja borholu í Fljótum. Þannig verður miðsvæði Skagafjarðar tengt hitaveitu árið 2021.

A.9. Framlög til verslunar í strjálbýli.

Til úthlutunar voru 20,6 m.kr. fyrir árin 2019–2020. Alls bárust sjö umsóknir og hlutu eftirfarandi sex verkefni styrki:

Búðin Borgarfirði. Styrkupp hæð 2 m.kr. árið 2019, 2,1 m.kr. árið 2020 og 900 þúsund kr. árið 2021. Styrkþegi Gusa ehf. Vinna á að endurbótum á húsnæði, fræðslu starfsmanns, upplýsingamiðstöð ferðamanna og undirbúningi samfélagsmiðstöðvar.

Pöntunarþjónusta Hafnartanga (Bakkafirði).

Styrkupp hæð 1,5 m.kr. Styrkþegi A-1882/Þorkell Gíslason. Tilraunaverkefni með pöntunarþjónustu fyrir nauðsynjavörur, en 70 km eru í næstu verslun og sumir eiga þess ekki kost að sækja verslun um langan veg.

Brekkna Stöðvarfirði.

Styrkupp hæð 2 m.kr. árlega árin 2019–2021, alls 6 m.kr. Styrkþegi Ástrós ehf. Tryggja framboð á nauðsynja- og smávöru í heimabyggð. Greiða þarf niður rekstrarskuldir og gera á endurbætur á húsnæði. Þjónusta er einnig veitt ferðamönnum og áhöfnum báta.

Skerjakolla ehf. á Kópaskeri.

Styrkupp hæð 2,3 m.kr. Styrkþegi Inga Sigurðardóttir. Laga og breyta veitingaaðstöðu í versluninni. Þjóða upp á fjölbreyttari veitingar fyrir heimamenn og ferðamenn. Staðurinn verði einnig eins konar félagsmiðstöð heimamanna.

Verslun á Drangsnesi.

Styrkupp hæð 2 m.kr. árið 2019 og 2,8 m.kr. árið 2020, samtals 4,8 m.kr. Styrkþegi óstofnað félag/Finnur Ólafsson. Stofna á félag um rekstur verslunar. Markmiðið er að endurreisa verslun í heimahéraði og tryggja íbúum aðgang að nauðsynjavörum.

Viðhald verslunarinnar í Ásbyrgi.

Styrkupp hæð 1 m.kr. Styrkþegi Ásbyrgi ehf. Fyrirhugaðar eru endurbætur á húsnæði og aðkomu að því, bæta á vöruframboð og framsetningu.

BOLUNGARVÍKURHÖFN

B.8. Framlög til fjarvinnslustöðva.

Til úthlutunar voru 24 m.kr. fyrir árin 2019–2020. Alls bárust 18 umsóknir og hlutu eftirfarandi þrjú verkefni styrki:

Skráning þinglýstra gagna í landeignaskrá.

Styrkupp hæð 9 m.kr. á ári, árin 2020 og 2021, samtals 18 m.kr. Styrkþegi Þjóðskrá Íslands. Færa á inn afmörkun landeigna byggt á vísun í þinglýstar heimildir með áherslu á landeignir í dreifbýli. Verkefnið verður unnið í Hrísey og/ eða Grímsey.

Gagnagrunnur sáttanefndabóka.

Styrkupp hæð 9 m.kr. á ári árin 2020–2022 og 4,6 m.kr. árið 2023, samtals 31,6 m.kr. Styrkþegi Háskóli Íslands/Háskólasetur á Skagaströnd. Héraðsskjalasafn Skagfirðinga og Þjóðskjalasafn eru samstarfsaðilar Háskólasetursins á Skagaströnd. Mynda á allar varðveittar bækur sáttanefnda á tímabilinu 1798–1936 og gera aðgengilegar á stafrænu formi.

Rafræn skönnun fjölskyldumála á landsvísi.

Styrkupp hæð 6 m.kr. árið 2020. Styrkþegi Sýslumaðurinn á Norðurlandi eystra. Vinna á heildstæða rafræna málaskrá og skanna eldri skjöl og tryggja þannig vistun og aðgengi til framtíðar, bæta þjónustu og stuðla að réttaröryggi.

Aflamark Byggðastofnunar

Aflamark Byggðastofnunar byggir á 10. gr. laga um stjórn fiskveiða. Byggðastofnun hefur til ráðstöfunar aflaheimildir til að styðja við fámenn byggðarlög í alvarlegum og bráðum vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi. Á fyrsta fiskveiðíári verkefnisins, 2013–2014, hafði stofnunin 1.800 þorskígildistonn til ráðstöfunar. Magnið hefur aukist á hverju fiskveiðíári og voru heimildir Byggðastofnunar á fiskveiðíárinu 2018–2019 tæplega 4.900 þorskígildistonn.

Í gildi eru samningar á ellefu stöðum. Það eru Bakkafjörður, Breiðdalsvík, Djúpvogur, Drangsnæs, Flateyri, Grímsey, Hrísey, Raufarhöfn, Suðureyri, Tálknafjörður og Þingeyri.

Markmið verkefnisins er að auka byggðafestu í þeim sjávarbyggðum sem: a) standa frammi fyrir alvarlegum og bráðum vanda vegna skorts á aflaheimildum eða óstöðugleika í sjávarútvegi, b) eru háðastar sjávarútvegi og eiga minnsta möguleika á annarri atvinnuuppbyggingu, c) eru fámennar, fjarri stærri byggðarkjörnum og utan fjölbreyttra vinnusóknarsvæða.

Með aflamarki Byggðastofnunar er stefnt að uppbyggingu í sjávarútvegi sem skapar eða viðheldur sem flestum heilsársstörfum fyrir bæði konur og karla við veiðar, vinnslu og afleidda starfsemi í viðkomandi sjávarbyggðum. Jafnframt er því ætlað að stuðla að sem öflugastri starfsemi í sjávarútvegi til lengri tíma og draga sem mest úr óvissu um framtíð sjávarbyggðanna. Til að nýta aflaheimildirnar og úthluta þeim á þann hátt að þær komi að

SUBUREYRARHÖFN

sem mestu gagni mótaði Byggðastofnun leiðbeiningar og viðmið þar sem áhersla er m.a. lögð á víðtækt samstarf við útgerðarfyrirtæki og fiskvinnslur sem búa yfir möguleikum til fullvinnslu sjávarafurða í hverju byggðarlagi fyrir sig.

Aflamarkinu hefur nú verið úthlutað í nokkur ár. Það hefur alls ekki gengið áfallalaust en hefur átt þátt í að viðhalda störfum á stöðum sem byggja afkomu sína að öllu eða mestu leyti á sjávarútvegi. Þannig hefur aflamarkið stuðlað að aukinni byggðafestu á þessum stöðum.

Atvinnu- og byggðapróun

Alþingi ákveður á fjárlögum sérstakt framlag til styrktar atvinnu- og byggðapróun í landsbyggðunum og nam sú upphæð 210,7 m.kr. á árinu 2019. Byggðastofnun skiptir fjármagninu milli landshlutanna samkvæmt reiknireglu og greiðir það samkvæmt samningum.

Í gildi eru samningar við Samband sveitarfélaga á Suðurnesjum (SSS), Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV), Fjórðungssamband Vestfirðinga (FV), Samtök sveitarfélaga á Norðurlandi vestra (SSNV), Samtök sveitarfélaga og atvinnuþróunar á Norðurlandi eystra (SSNE), Austurbrú og Samtök sunnlenskra sveitarfélaga (SASS). Um síðustu áramót yfirtók SSNE samninga Atvinnuþróunarfélags Eyjafjarðar og Atvinnuþróunarfélags Þingeyinga þegar félögin sameinuðust ásamt Eyþingi í eitt félag. Þar með eru í gildi samningar á milli Byggðastofnunar og allra landshlutasamtaka í landsbyggðunum.

Markmið samninganna er að skapa grundvöll til samstarfs um byggðapróun í samræmi við stefnu Alþingis í byggðamálum, með áherslu á búsetuskilyrði og samkeppnishæfni, nýsköpun og atvinnuþróunarstarf. Einnig að samþætta áherslur ríkisins og sameiginlegar áherslur landshlutanna, meðal annars í samræmi við sóknaráætlanir þeirra. Þá skal einnig unnið að uppbyggingu og gagnkvæmri miðlun þekkingar, reynslu og hæfni á sviði atvinnu- og byggðapróunar milli samningsaðila.

Á vegum samningsaðila er veitt ráðgjöf við stofnun og rekstur fyrirtækja á starfssvæðum þeirra, svo sem um markaðssókn, vöruþróun, fjármögnun, kynningu, endurskipulagningu og erlend samskipti. Áhersla er lögð á fyrirtæki sem hafa afgerandi áhrif á atvinnulíf í fámennum og dreifbýlum byggðarlögum, fyrirtæki í nýjum atvinnugreinum, fyrirtæki með nýja vöru eða þjónustu og nýstofnuð fyrirtæki. Unnið er í samstarfi við sveitarfélög, opinbera aðila og félagasamtök að greiningu og eflingu búsetuþátta og samningsaðilar veita Byggðastofnun eins og kostur er upplýsingar um ástand atvinnulífs og búsetuþátta.

Í samræmi við ákvæði í samningum skipulagði Byggðastofnun ráðstefnu um viðfangsefni á verkefnasviðum samningsaðila. Ráðstefnan var haldin á Hótel Örk í Hveragerði dagana 22.–23. janúar 2019 og bar yfirskriftina „Samtal um stefnur ríkisins í landshlutum“. Hún var haldin með það í huga að auka þekkingu og skilning þátttakenda á hinum ýmsu áætlunum og stefnum ríkisins, til að mynda við undirbúning nýrra sóknaráætlana. Þátttakendur voru, auk samningsaðila; stýrihópur Stjórnarráðsins um byggðamál, starfsmenn ýmissa ráðuneyta, símenntunarmiðstöðvar, markaðsstofur, Rannsóknasetur sveitarstjórnarmála, Samband íslenskra sveitarfélaga, Íslandsstofa, Ferðamálastofa og Nýsköpunarmiðstöð Íslands.

Þá er í undirbúningi kynnisferð sem fyrirhugað er að fara í síðla sumars 2020 til Noregs. Þar er stefnt á að heimsækja, m.a. fyrirtæki, ráðuneyti og systurstofnanir með það fyrir augum að kynnast gagnlegum aðferðum og hugmyndum og koma heim uppfull af andagift fyrir starf komandi vetrar.

AVS rannsóknasjóður í sjávarútvegi

Umsóknarfrestur til AVS sjóðsins fyrir styrki á árinu 2019 var til 1. desember 2018. Faghópar skiluðu niðurstöðum sínum í febrúarlok. Úthlutunarnefnd skilaði niðurstöðum til Kristjáns Þórs Júlíussonar sjávarútvegs- og

FRÁ FÁSKRÚÐSFIRÐI

landbúnaðarráðherra 1. mars og ráðherra tilkynnti ákvörðun sína um styrki ársins með bréfi dags. 10. apríl 2019. Féllst ráðherra á tillögur úthlutunarnefndar án athugasemda.

Hámarksstyrkur rannsóknaverkefna var áfram 12 milljónir kr. en hámarksstyrkur for- eða smáverkefna var hækkaður í þrjár milljónir kr.

Alls bárust 65 umsóknir að fjárhæð tæplega 499 m.kr. Nefndin mælti með að styrkja 30 verkefni að upphæð 215,7 m.kr. Þessi verkefni skiptast þannig milli flokka að til 10 fiskeldisverkefna fara 69,1 m.kr., tvö markaðs- verkefni fá 12,8 m.kr., til 10 líftækniverkefna renna 70,6 m.kr. og að lokum er lagt til að níu verkefni verði styrkt um 63,2 m.kr. í flokknum veiðar og vinnsla.

Úthlutunarnefnd var árið 2018 skipuð til fjögurra ára. Hana skipa Ólafur Halldórsson Akureyri, formaður, Hólmfríður Sveinsdóttir Sauðárkróki og Jan Hermann Erlingsson Garðabæ. Pétur Bjarnason hefur annast starfsemi AVS sjóðsins fyrir hönd Byggðastofnunar.

Byggðastofnun hefur annast stjórnunarlega umsjón með AVS sjóðnum frá árinu 2014 skv. samningi við atvinnuvega- og nýsköpunar- ráðuneytið. Ýmislegt bendir til þess að þessu samstarfi ljúki á árinu 2020 í kjölfar endurskoðunar á skipulagi sjóða á vegum ráðuneytisins.

Brothættar byggðir

Byggðastofnun hafði á árinu 2012 frumkvæði að tilraunaverkefni þar sem leitað var lausna á bráðum vanda Raufarhafnar. Hugmyndin með verkefninu var að leiða fram vilja og skoðanir íbúa og leita lausna á þeirra forsendum í samvinnu við þær stofnanir og aðra aðila sem létu sig framtíð byggðarlagsins varða.

Verkefnið á Raufarhöfn var hugsað sem fyrirmynd sem hægt væri að nota þar sem samfélög stæðu frammi fyrir neikvæðri íbúa- þróun, vanda í atvinnulífi eða annarri ógn. Árið 2013 var ákveðið að verkefnið skyldi einnig ná til Bíldudals, Skaftárhrepps og Breiðdalshrepps. Árið 2015 var bætt við þremur byggðarlögum, Hrísey, Grímsey og Öxarfjarðarhéraði. Verkefninu á Bíldudal lauk í lok ársins 2016. Þátttöku Byggðastofnunar í verkefninu á Raufarhöfn lauk í upphafi árs 2018, í Breiðdal og Skaftárhreppi í upphafi árs 2019 og í Hrísey í upphafi árs 2020. Á árunum 2017 og 2018 var Árnes- hreppi, Borgarfirði eystri og Þingeyri bætt við. Verkefnið hófst í byggðinni við Bakkafloa vorið 2019 og samstarf er að hefjast í Strandabyggð í árbyrjun 2020.

Svæðin eiga það sameiginlegt að undanfarin 10–15 ár varð mikil fólksfækkun, ekki síst í yngri aldurshópum, sem þýðir fá börn á skólaaldri og hækkandi meðalaldur. Á flestum þessara staða er skortur á íbúðarhúsnæði, sérstaklega

FRÁ BORGARFIRÐI EYSTRÍ

á leigumarkaði, þrátt fyrir fækkun íbúa. Ástæðurnar fyrir þessari þróun og aðstæður eru hins vegar ólíkar og mögulegar lausnir því sérhæfðar í hverju byggðarlagi fyrir sig þrátt fyrir sameiginlegt verklag.

Vel hefur tekist að virkja heimamenn og efla samstöðu þeirra í þessum byggðarlögum. Aflamark sem Byggðastofnun hefur síðustu árin úthlutað til sjávarbyggða í erfiðleikum hefur komið sumum þessara byggðarlaga til góða en ekki eru viðlíka öflug verkfæri til taks í byggðarlögum sem ekki byggja á sjávarútvegi. Orkustofnun/Orkusetur hefur úthlutað styrkjum til orkusparandi aðgerða í íbúðarhúsum á Raufarhöfn og í Breiðdal og hugað er að frekara samstarfi á þessu sviði. Á árinu 2019 voru veittir samtals 68 styrkir til frumkvæðisverkefna á öllum svæðunum, að heildarfjárhæð 59 m.kr.

Verkefnisstjórar Brothættra byggða hafa verið ráðnir af landshlutasamtökum sveitarfélaga og/eða atvinnuþróunarfélögum samkvæmt samningum við Byggðastofnun. Aðstæður móta umgjörðina en hver verkefnisstjóri sinnir einu eða tveimur byggðarlögum. Byggðastofnun fjármagnar starf verkefnisstjórnanna að stórum hluta af framlögum til Brothættra byggða.

Í þátttökubygðarlögum Brothættra byggða er skipuð verkefnisstjórn sem í sitja fulltrúar Byggðastofnunar, landshlutasamtaka sveitarfélaga og atvinnuþróunarfélaga eftir því sem við á, viðkomandi sveitarfélags og íbúa. Haldið er íbúáþing þar sem rætt er um þau mál sem íbúar vilja setja á dagskrá, til dæmis er varðar stöðu byggðarinnar og leiðir til úrlausna. Framhald verkefnisins byggir á stöðugreiningu,

ásamt niðurstöðum íbúabingsins, markmiðsetningu og verkefnum sem sett eru fram í samhengi við markmiðin.

Meginmarkmið Brothættra byggða er að stöðva viðvarandi fólksfækkun í smærri byggðarkjörnum og sveitum landsins. Verkefnið byggir á viðtæku samráði og því að virkja þekkingu og getu íbúanna til að móta framtíðarsýn, markmið og lausnir. Aðferðum sem er beitt er ætlað að stuðla að valdeflingu sem birtist m.a. í fyrirkomulagi funda, t.d. árlegra íbúafunda til að fara yfir árangur verkefnisins og í ferlinu í heild sinni.

Í tengslum við verkefnið Brothættrar byggðir leiddi Byggðastofnun ERASMUS+ samstarfsverkefni fimm landa um menntun í brothættaum byggðarlögum. Verkefnið hlaut heitið *Innovation and Entrepreneurship for Fragile Communities in Europe*, skammstafað INTERFACE. Verkefnið hófst í september 2017 og því lauk í ágúst 2019.

Samkvæmt samkomulagi við ríkið er gert ráð fyrir að bæði ráðuneyti og stýrihópur Stjórnarráðsins um byggðamál fjalli um verkefnisáætlanir einstakra byggðarlaga. Haldnir hafa verið fundir með atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytinu og síðar samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu þar sem verkefnið var kynnt fyrir starfsmönnum ráðuneytanna og stýrihópi Stjórnarráðsins. Einnig hafa verið haldnir kynningarfundir með stofnunum svo sem RARIK, Vegagerðinni og Íbúðalánasjóði á síðari hluta ársins 2017 og með þingflokki undir lok árs 2018 og í byrjun árs 2019. Með nýrri byggðaáætlun hefur fjárhagsgrundvöllur verkefnisins verið tryggður til næstu ára.

Búsetukönnun

Byggðastofnun hóf á árinu 2019 viðamikla rannsókn á búsetuáformum landsmanna í samstarfi við innlendar og erlendar háskólastofnanir. Starfið er leitt af Þóroddi Bjarnasyni prófessor við Háskólann á Akureyri. Fyrsta áfanga er lokið og fjallaði hann um áform fólks sem býr í smærri bæjum og þorpum. Nú er unnið að sambærilegri rannsókn meðal fólks sem býr í dreifbýli og í framhaldinu verður kannað hver eru áform fólks sem býr í stærri þéttbýliskjörnum og á höfuðborgarsvæðinu.

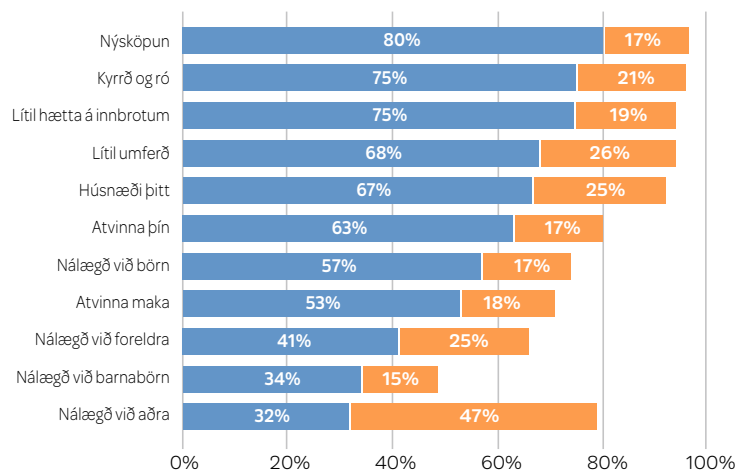
Rannsóknin er sú fyrsta af þessu tagi sem hefur verið gerð frá því að rannsóknin „Búseta á Íslandi“ var gerð árið 1997. Fróðlegt verður að sjá hvernig viðhorf hafa breyst en eitt af því sem er vitað er að hér hafa orðið miklar hræringar í efnahag og að erlendum ríkisborgurum hefur fjölgað mikið. Því var ákveðið að þessi könnun yrði jafnhliða gerð á ensku og pólsku.

Tilgangur rannsóknarinnar er að fá greinargott yfirlit um búsetuþróun á Íslandi, orsakir hennar og afleiðingar. Rannsókninni er einnig ætlað að efla fræðilegar byggðarannsóknir og styðja við stefnumótun stjórnvalda og aðgerðir í byggðamálum og uppbyggingu opinberrar þjónustu.

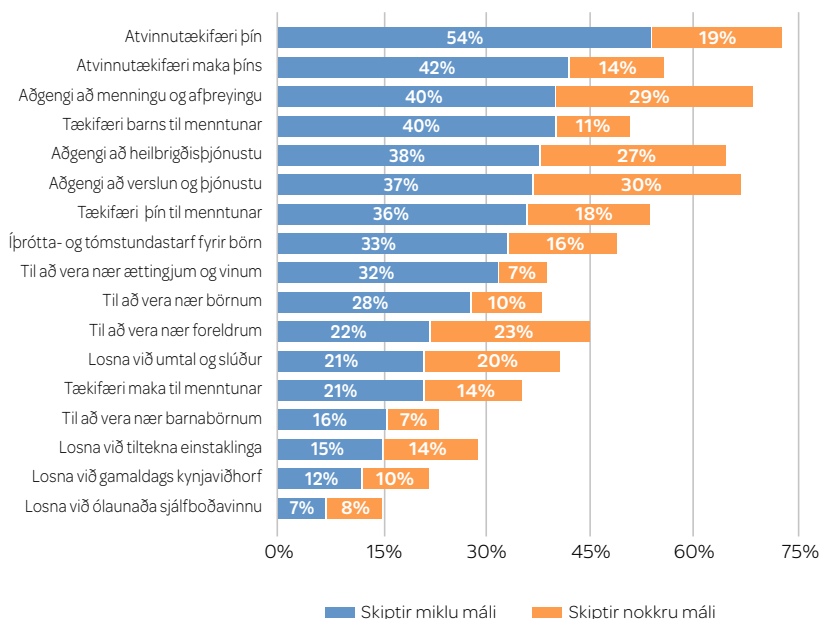
Ljóst er að COVID-19 faraldurinn mun hafa mikil áhrif á það hve marktækar niðurstöður rannsóknanna verða. Niðurstöður sýna að afgerandi meirihluti íbúa í smærri byggðarkjörnum er ánægður með búsetu sína. Flestir íbúar eiga fjölskyldu og vini í byggðarlaginu og flestir tengjast samfélaginu, staðnum og náttúrunni sterkum böndum. Í könnuninni kom fram að mikill meirihluti þeirra sem ætluðu ekki að flytja á næstu árum töldu hreint loft, kyrrð og ró, litla hættu á afbrotum og litla umferð skipta miklu máli fyrir áframhaldandi búsetu sína í byggðarkjörnum. Athygli vekur að talsvert fleiri þátttakendur töldu þessa þætti mikilvægari en atvinnu sína eða maka, hús-næðismál eða nálægð við foreldra, börn eða barnabörn. Þótt stundum sé talað um „sveitasæluna“ sem hálfgerða mytu er ljóst að þessir þættir skipta verulegu máli fyrir byggðafestu í litlum byggðarkjörnum á Íslandi.

Hins vegar kom einnig í ljós að um fimmtungur ætla mjög líklega að flytja frá byggðarlaginu tímabundið eða fyrir fullt og allt. Þar af ætla 14%

Ástæður fyrir áframhaldandi búsetu

Ástæður þess að ætla að flytja á brott á næstu 2-3 árum

líklega eða örugglega að flytja á brott á næstu 2–3 árum. Þótt hlutfall þeirra sem ætla að flytja sé misjafnt eftir byggðarkjörnum er lítil munur eftir landshlutum eða stærð byggðarkjarna. Atvinnutækifæri eru mikilvægasta einstaka ástæða þess að fólk segist ætla að flytja, en aðgengi að menningu og afþreyingu, heilbrigðisþjónustu og verslun og þjónustu skiptir einnig verulegu máli.

Skýrsluna *Byggðafesta og búferlaflutningar: Bæir og þorp á Íslandi vorið 2019* má nálgast á heimasíðu Byggðastofnunar.

Landstólpinn

Landstólpinn – samfélagsviðurkenning Byggðastofnunar, var veittur í fyrsta skipti á ársfundi stofnunarinnar árið 2011. Nafnið Landstólpinn er fengið úr kvæði Jónasar Hallgrímssonar, *Alþing hið nýja*.

Hugmyndin að baki viðurkenningarinnar er að efla skapandi hugsun og bjartsýni. Hún er veitt einhverjum sem hefur vakið jákvæða athygli á landsbyggðunum með verkefni, starfsemi, umfjöllun á opinberum vettvangi eða með öðru móti.

Landstólpann geta hlotið einstaklingar, fyrirtæki, hópar eða verkefni. Við úthlutun er haft í huga hvort viðkomandi hafi gefið jákvæða mynd af landsbyggðunum eða sínu svæði, aukið virkni íbúa, aukið samstöðu og jákvæðni íbúa og/eða dregið að gesti.

Sá sem hlýtur viðurkenninguna fær afhentan listmun hannaðan af lista- eða handverksfólki. Listmunurinn árið 2019 var unninn úr rekaviði af Skaga, sem er nesið á milli Húnaflóa og Skagafjarðar, hannaður og útskorinn af Erlendi Magnússyni, listamanni á Skagaströnd en hann er m.a. þekktur fyrir stuðlabergsskúlpúra úr Spákonufelli.

Tilnefningar til Landstólpanns 2019 voru 12 og bárust að venju víðs vegar að. Niðurstaða dómnefndar var að veita Blábankanum á Þingeyri Landstólpann 2019. Í rökstuðningi með tilnefningunni kemur m.a. eftirfarandi fram:

„Blábankinn er einstaklega hvetjandi nýsköpunar- og samfélagsverkefni þar sem íbúarnir sjálfir höfðu frumkvæði af því að þróa og skipuleggja starfsemina með opinberum aðilum og þjónustuveitendum. Blábankinn rekur öfluga ímyndarherferð sem leggur annars vegar áherslu á fjölbreytni og gildi mannlífs og náttúru Dýrafjarðar og hins vegar á möguleika og framtíð staðarins. Blábankinn er sameiningartákn og hreyfiafl í samfélaginu. Íbúar á Þingeyri, stofnendur og starfsfólk Blábankans hafa saman unnið stórvirki og framkvæmt það sem aðrir höfðu ekki hugafluga til. Starf þeirra er öðrum innblástur og hvatning og ómetanlegt fyrir samfélagið.“

Fasteignamat og fasteignagjöld

Byggðastofnun hefur fengið Þjóðskrá Íslands til að reikna út fasteignamat á sömu viðmiðunarfasteigninni á 26 þéttbýlisstöðum á landinu. Fasteignagjöld eru reiknuð út af Byggðastofnun samkvæmt álagningarreglum ársins 2020 eins og þær eru í hverju sveitarfélagi, út frá því fasteignamati sem Þjóðskrá reiknar og gildir frá 31. desember 2019.

Af þeim þéttbýlisstöðum sem skoðaðir voru utan höfuðborgarsvæðisins, hefur matið verið hæst á Akureyri undanfarin ár en nú er Akranes með hærra mat eða 55,7 m.kr. miðað við 54,4 m.kr. á Akureyri. Fjórtíu árið í röð er Bolungarvík með lægsta heildarmatið, var 16,1 m.kr. kr. í lok árs 2018 en er 16,6 m.kr. í lok árs 2019.

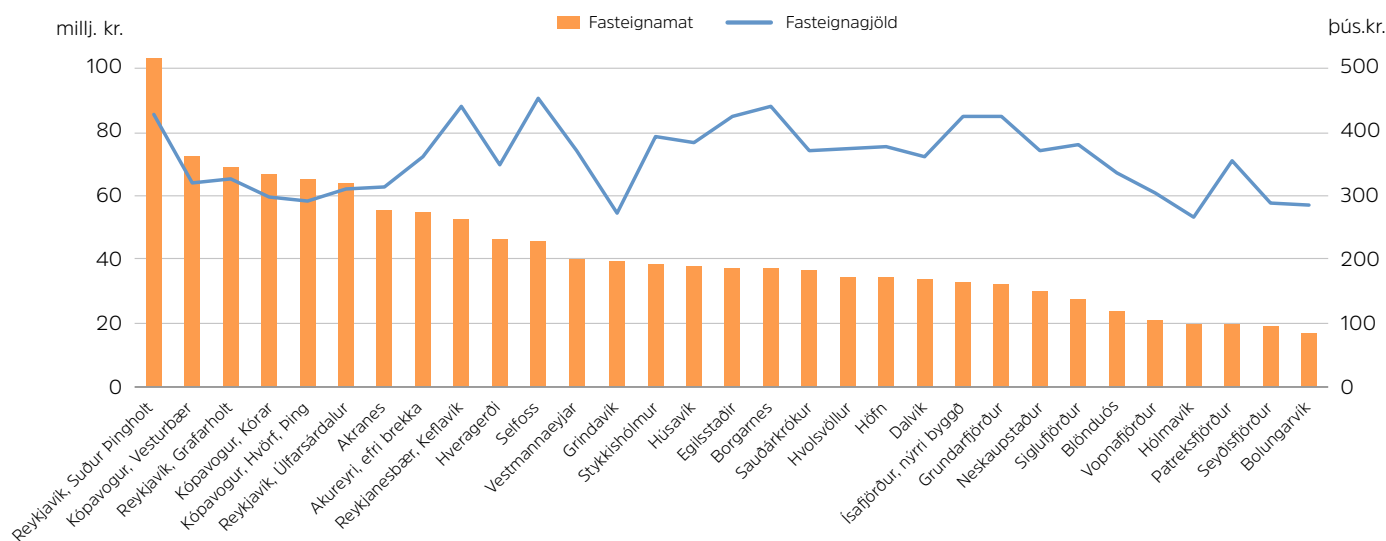
Vegna mismunandi álagningarreglna sveitarfélaga eru ekki tengsl á milli heildarmats og heildargjalda á landinu. Á meðfylgjandi súluriti má sjá samanburð á fasteignagjöldum og heildarfasteignamati á yfirstandandi ári.

Til fasteignagjalda teljast fasteignaskattur, lóðarleiga, fráveitugjald, vatnsgjald og sorpgjald. Á meðfylgjandi súluriti má sjá sundurliðun gjaldaliða á yfirstandandi ári.

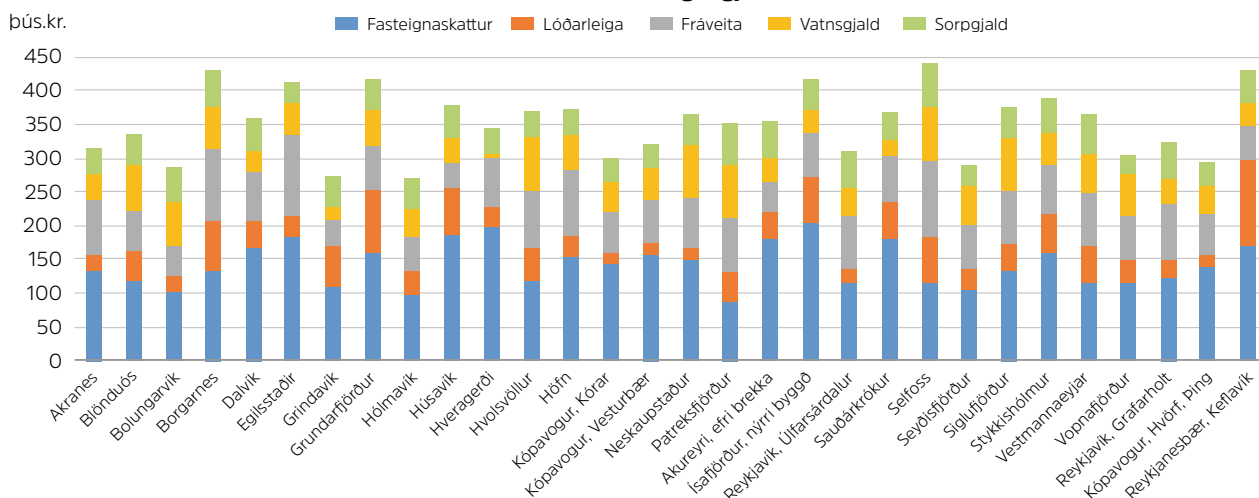
Þróun heildargjalda síðustu þrjú ára á sömu viðmiðunarfasteigninni á 26 þéttbýlisstöðum á landinu er einnig sýnd á meðfylgjandi mynd. Frá og með árinu 2019 er bætt inn gjaldi fyrir endurvinnslutunnu á Akureyri til að samanburður við önnur sveitarfélög verði marktækari.

Nánari upplýsingar er að finna á heimasíðu Byggðastofnunar.

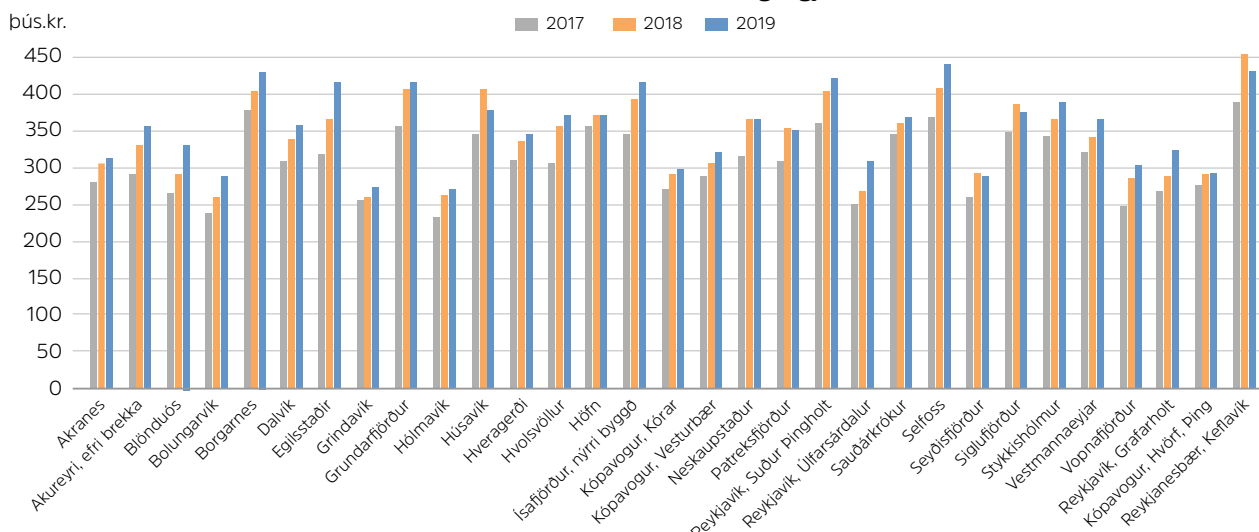
Fasteignamat og fasteignagjöld 2020

Sundurliðun fasteignagjalda 2020

Samanburður á heildarfasteignagjöldum

Gagnagrunnur

Gagnagrunni Byggðastofnunar er ætlað að hýsa og veita aðgang að gögnum sem á einhvern hátt snerta byggðapróun á Íslandi. Gögnum er safnað saman úr ólíkum áttum, ýmist aðkeypt eða fengin endurgjaldslaust. Sífelld er leitast við að uppfæra og auka gagnaförða grunnsins sem styður við starfsemi þróunarsviðs og kemur við sögu í fjölmörgum verkefnum sem þar eru unnin.

Meginmarkmið gagnagrunnsins eru þrjú.

1. Söfnun og varðveisla byggðatengdra upplýsinga á einum miðlægum stað.
2. Stuðningur við greiningu og rannsóknir með stýrðu aðgengi starfsmanna Byggðastofnunar og utanaðkomandi fagfólks að þessum upplýsingum.
3. Örvun vitundar almennings á byggðapróun með myndrænni framsetningu slíkra upplýsinga gegnum vefgátt.

Helstu verkefnum sem tengd eru gagnagrunni Byggðastofnunar má skipta upp í fimm svið.

- a. Rekstur og viðhald á vef- og gagnagrunnsþjóni ásamt vél sem keyrir þróunarumhverfi.
- b. Vistun og uppfærsla aðgengilegra gagna í gagnagrunn.
- c. Þróun vefviðmóts.
- d. Þróun á aðferðum við úrvinnslu gagna.
- e. Kennsla og þjálfun starfsmanna á hugbúnaði til kortagerðar.

Dæmi um upplýsingar í gagnagrunninum eru landfræðileg gögn frá Landmælingum Íslands og lögbýla- og staðfangaskrá frá Þjóðskrá Íslands ásamt kynja- og aldursskiptri íbúadreifingu. Einnig má telja atvinnutekjur og búferlaflutninga frá Hagstofu Íslands, tölur yfir fjölda búfænaðar frá Matvælastofnun, orkukostnað heimilanna frá Orkustofnun og fasteignagjöld heimilanna frá Þjóðskrá Íslands. Sem dæmi um upplýsingar sem safnað hefur verið á vegum Byggðastofnunar má nefna þjónustukannanir landshluta, mannfjöldaspá

á sveitarfélagagrunni, dreifingu ríkisstarfa eftir sveitarfélögum og sveitarfélagaskipan frá 1950.

Vefviðmót hefur verið gert fyrir myndræna framsetningu mannfjöldapróunar eftir svæðum og er það aðgengilegt á heimasíðu Byggðastofnunar. Til stendur að bæta við aðgengilegum gögnum með myndrænni framsetningu og á töfluformi.

Meðal aðferða sem þróaðar hafa verið við úrvinnslu á gögnum er kortlagning á aðgengi að þjónustu, mannfjöldaspá á sveitarfélagagrunni til 2067 og unnið er að verkefni með Hagstofu Íslands sem lýtur að gerð smásvæða til hagskýrslugerðar. Með smásvæðunum er ætlunin að draga fram fínni dreifingu hagtalna. Fólksfjöldi smásvæðanna verður sem jafnastur þó að ljóst sé að í tilvikum fámennra svæða verður að gera frávik frá því. Gert ráð fyrir að íbúum landsins verði skipt niður á um 200 talningar-svæði.

Sem notandi landupplýsinga er Byggðastofnun í hópi stofnana sem taka þátt í samráðshópi stjórnenda um grunngerð landupplýsinga sem stýrt er af Landmælingum Íslands.

NORA, Norræna Atlantssamstarfið

Norræna Atlantssamstarfið (NORA) er samstarfsvettvangur Íslands, Færeyja, Grænlands og norður- og vesturluta Noregs. NORA heyrir undir Norrænu ráðherranefndina og er hluti af norrænu samstarfi á sviði byggðamála og svæðasamstarfs. Aðalskrifstofa NORA er í Þórshöfn í Færeyjum og eru landsskrifstofur í hverju aðildarlandi. Byggðastofnun hefur umsjón með starfinu á Íslandi sem á þrjá fulltrúa í svokallaðri NORA-nefnd auk þess sem samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið á fulltrúa í framkvæmdarstjórn. Aðildarlöndin skiptast á formennsku árlega og voru Íslendingar með formennsku á árinu 2019.

Stærstur hluti tekna NORA kemur frá Norrænu ráðherranefndinni eða 80%. Aðildar-

löndin greiða árlega rúmlega 20% og greiðir Ísland 29% af því framlagi. Að auki fær NORA lítils háttar framlag frá færeysku landsstjórninni og frá Vestnorræna sjóðnum.

NORA leggur áherslu á samstarf innan svæðisins og á miðlun reynslu og þekkingar í byggða- og atvinnumálum, sem og á nýsköpun og sjálfbæra þróun. NORA veitir styrki til verkefna sem stuðla að eflingu atvinnulífs og byggða með auknu samstarfi milli landanna. Það er gert með því að styrkja nýsköpun á sviði sjávarútvegs og auðlinda hafsins, þróun atvinnutækifæra á sviði ferðaþjónustu, landbúnaðar og orkumála og verkefni á sviði upp-lysingatekni, fjarskipta, samgangna og flutninga m.a. með það að markmiði að sigrast á fjarlægðum. Samstarfsverkefni sem NORA hefur styrkt hafa skilað góðum árangri.

Styrkir geta numið allt að 500 þús. d.kr. á ári og verkefni verið styrkt að hámarki í þrjú ár. Styrkfjárhæð getur ekki numið meira en 50% af heildarkostnaði verkefnis og skilyrði er að um samstarf minnst tveggja NORA landa sé að ræða. Umsóknarfrestir eru tvisvar á ári, í mars og október. Á árinu 2019 bárust 30 umsóknir. Úthlutað var rúmum 3,9 millj. d.kr. til þrettán verkefna og eru Íslendingar þátttakendur í ellefu þeirra. Íslensk þátttaka í verkefnum NORA er mjög góð og hefur á undanförunum árum verið á bilinu 70–90%. Á heimasíðu NORA, www.nora.fo, er að finna yfirlit yfir öll verkefni og á heimasíðu Byggðastofnunar er að finna yfirlit yfir öll verkefni með íslenskri þátttöku.

NORA leggur áherslu á að styrkja stöðu sína innan norræns samstarfs, en einnig að styrkja tengsl við lönd við Norður-Atlantshafið, s.s. Skotland, Hjaltlandseyjar, Orkneyjar og austurströnd Kanada, m.a. gegnum ýmis samstarfsverkefni.

NORA starfar nú samkvæmt stefnuáætlun fyrir árin 2017–2020 en í henni er lögð áhersla sjö fagsvið og sérstök áhersla á ungt fólk. Áætlunin hvílir á þremur grunnstoðum sem eru verkefnastuðningur, stefnumörkun og tengslamyndun.

Hugmyndasmiðja NORA sem sett var upp í

kjölfar svæðagreiningar OECD á NORA-svæðinu árið 2011 starfar áfram og í henni sitja tveir fulltrúar frá hverju landi. Lagðar hafa verið fram ýmsar tillögur sem hafa orðið að veruleika, t.d. tillaga um þverfaglegt háskólanám í NORA löndunum.

Í NORA-nefndinni sitja fyrir Íslands hönd, Hermann Sæmundsson, Ásborg Arnþórsdóttir og Frosti Gíslason. Hermann situr einnig í framkvæmdastjórn NORA. Eva Pandora Baldursdóttir hjá Byggðastofnun er tengiliður NORA á Íslandi.

Norðurslóðaáætlunin (NPA)

Norðurslóðaáætlunin (Northern Periphery and Arctic Programme) er samstarfsvettvangur Skotlands, Írlands, Norður-Írlands, Svíþjóðar, Finnlands, Noregs, Íslands, Grænlands og Færeyja. Aðstæður eru ekki einsleitar í löndunum en þau hafa ákveðin sameiginleg einkenni sem felast m.a. í veðráttu, strjálbýli, miklum vegalengdum, náttúruauðlindum, háu menntunarstigi og atgervisflotta frá dreifbýlum svæðum.

Meginmarkmið Norðurslóðaáætlunar er að stuðla að bættu atvinnu- og efnahagslífi og eflingu búsetuþátta. Þátttaka Íslands byggir á byggðaáætlun fyrir árin 2018–2024.

Starfssvæði Norðurslóðaáætlunarinnar 2014–2020

Heimild: Nordregio 2014

Aðalskrifstofa NPA er í Kaupmannahöfn og eru landsskrifstofur í hverju aðildarlandi. Byggðastofnun hefur umsjón með starfinu hér á landi.

Markmið NPA er að stuðla að samstarfsverkefnum sem miða að því að finna lausnir á sameiginlegum viðfangsefnum samstarfslandanna á fjórum megináherslusviðum:

- Nýsköpunarverkefni sem stuðla að yfirfærslu nýrrar tækni og þekkingar og aukinni nýsköpun í opinberri þjónustu.
- Frumkvöðlastarfsemi með áherslu á verkefni sem efla stoðkerfi lítilla og meðalstórra fyrirtækja og stækkun markaða.
- Verkefni sem stuðla að orkunýtni og aukinni notkun á endurnýjanlegum orkugjöfum.
- Verkefni sem stuðla að verndun náttúru og menningar og hagkvæmri nýtingu auðlinda og auknu íbúalýðræði.

Mikilvægt er að verkefni skili af sér afurð, vöru og/eða þjónustu, sem styrkir atvinnulíf, búsetu eða bætir öryggi íbúa. Þátttakendur geta verið fyrirtæki, sveitarfélög, ríkisstofnanir, atvinnuþróunarfélög, mennta- og rannsóknastofnanir eða frjáls félagasamtök.

Norðurslóðaáætlunin er samkeppnissjóður sem rekinn er á svipuðum forsendum og rannsóknáætlunir innan EES samningsins, þar sem umsækjendur keppa í gæðum um það fjármagn sem er til ráðstöfunar. Umsóknir eru metnar af sérfræðinefndum í öllum aðildarlöndunum og er stuðningur háður a.m.k. 40% mótframlagi umsækjenda hvað íslenska þátttöku varðar.

Heildarfjármagn áætlunarinnar var 56 milljónir evra á árinu 2019 en framlag Íslands var þrjár milljónir evra og íslensk verkefnabátttaka styrkt með því fjármagni.

Á stjórnarfundum sem haldinn var í Sundsvall í Svíþjóð um miðjan mars 2019 var samþykkt að styrkja sex ný samstarfsverkefni. Íslenskir aðilar taka þátt í þremur þeirra. Alls nam styrkfjárhæðin um 2,8 milljónum evra en heildarkostnaður verkefnanna með mótframlögum styrkþega um 4,7 milljónum evra.

Eftirtalin verkefni með íslenskum þátttakendum voru samþykkt í mars 2019:

Smart energy management in remote Northern Peripheral and Arctic regions: SMARCTIC er samstarfsverkefni Íslands, Finnlands, Norður-Írlands, Írlands og Svíþjóðar. Íslenski þátttakandinn er Varmalausnir. Meginmarkmið verkefnisins er að kynna nýjar heildstæðar tæknilausnir við orkustjórnun og aðferðir til að auka orkunýtni. Styrkur til verkefnisins er 879.396 evrur en heildarkostnaður er 1.404.190 evrur.

Innovations for Seaweed Producers in the Northern Periphery Area: SW-GROW er samstarfsverkefni Íslands, Skotlands, Írlands, Svíþjóðar, Færeyja og Grænlands. Íslenski þátttakandinn er Háskóli Íslands. Meginmarkmið verkefnisins er að efla nýsköpun í vinnslu og ræktun þangs og þara. Styrkur til verkefnisins er 1.143.540 evrur en heildarkostnaður er 1.839.340 evrur.

Hydrogen Utilization & Green Energy: HUGE er samstarfsverkefni Íslands, Skotlands, Írlands, Norður-Írlands, Færeyja og Finnlands. Íslenski þátttakandinn er Íslensk Nýorka. Íslenski hluti verkefnisins fjallar m.a. um þróun viðskiptamóðels um orkuskipti í samgöngum. Styrkur til verkefnisins er 1.264.049 evrur en heildarkostnaður er 2.015.553 evrur.

Á stjórnarfundum í Kaupmannahöfn í desember 2019 var samþykkt að styrkja átta ný samstarfsverkefni, þar af taka íslenskir aðilar þátt í fjórum. Heildarstyrkur til verkefna sem íslenskir aðilar taka þátt í er rúmar 1,5 milljónir evra en heildarkostnaður verkefna með mótframlögum styrkþega er um 2,4 milljónir evra.

Eftirtalin verkefni með íslenskum þátttakendum voru samþykkt í desember 2019:

Scientific Tourism sem er samstarfsverkefni Íslands, Finnlands, Skotlands og Grænlands. Íslenski þátttakandinn starfar hjá Rannsóknasetri Háskóla Íslands á Hornafirði. Í verkefninu mun vísindafólk og ferðaþjónustuaðilar vinna saman að því að búa til fræðsluefni sem nýtist við að miðla fræðslu um áhrif hnattrænna

loftslagsbreytinga á íslenska jökla og náttúru í samstarfslöndunum. Styrkur til verkefnisins er 683.231 evra en heildarkostnaður er 1.067.549 evrur.

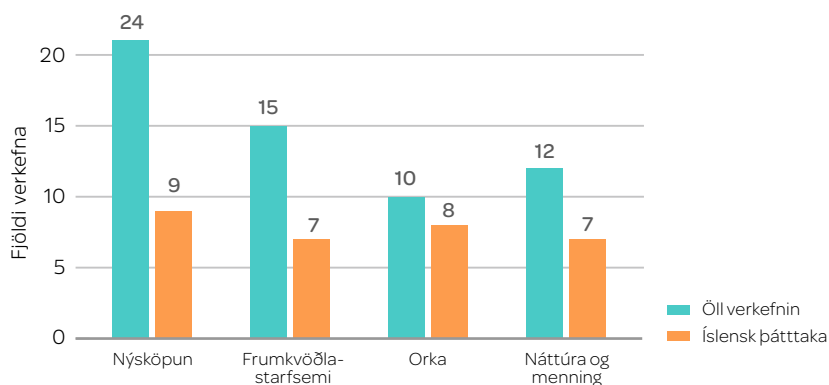
Sustainable Resilient er samstarfsverkefni Íslands, Finnlands, Írlands og Norður-Írlands. Íslenski þátttakandinn stýrir verkefninu og starfar hjá Landbúnaðarháskóla Íslands. Meginmarkmið verkefnisins er að efla seiglu strandsamfélaga með því að þróa verkferla með sveitarfélögum með áherslu á snjallan bláan vöxt sem byggir á sjálfbærni, áætlanagerð, aðlögun, seiglu og umskiptum. Styrkur til verkefnisins er 638.231 evra en heildarkostnaður er 999.014 evrur.

Disruptive Technologies in the Arctic Seafood Sector er samstarfsverkefni Íslands, Skotlands og Noregs. Íslenski þátttakandinn starfar hjá Íslenska Sjávarklasnum. Í verkefninu verður byggt á rannsóknum samstarfsaðilanna en unnið verður með nýjar nálganir og lausnir sem geta nýst sjávarútvegsfyrirtækjum við að auka verðmæti afurða og efla sjálfbæra framleiðslu. Lögð verður áhersla á að þróa líkan sem tryggir að öll virðisdeðja sjávarafurða verði rekjanleg frá framleiðendum til neytenda. Styrkur til verkefnisins er 85.002 evrur en heildarkostnaður er 155.004 evrur.

Pushing the Limits of Virtual reality in Cultural and Natural Heritage er samstarfsverkefni Íslands, Írlands og Skotlands. Íslenski þátttakandinn starfar hjá Gunnarsstofnun á Skriðuklaustri. Meginmarkmið verkefnisins er að nýta stafræna tækni til að kanna fortíð, nútíð og framtíð og hámarka samfélagslegan ávinning af náttúru- og menningararfleið. Sýndarveruleikinn verður nýttur til að tengja saman menningar- og náttúruminjastaði, til að auka upplifun og stjórna flæði gesta. Styrkur til verkefnisins er 99.200 evrur en heildarkostnaður er 153.773 evrur.

Samtals hafa 58 verkefni verið samþykkt frá því að fyrsti umsóknarfrestur áætlunarinnar var auglýstur árið 2014, þar af eru íslenskir aðilar þátttakendur í 31 verkefni. Heildarkostnaður verkefna sem íslenskir aðilar taka þátt í er

Skipting verkefna eftir áherslusviðum NPA

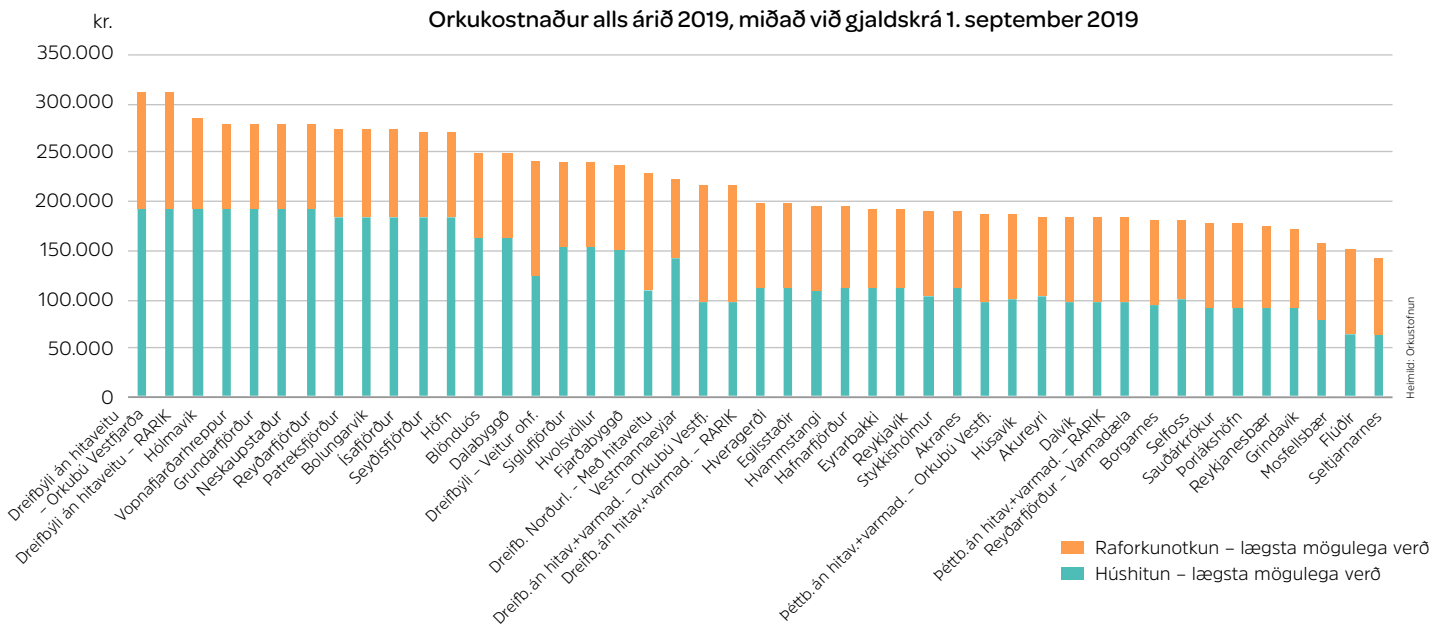

um 6,2 milljarðar króna. Íslensk stjórnvöld hafa lagt rúmar 370 m.kr. á sjö ára tímabili til verkefnaþátttöku íslenskra aðila en eigið framlag íslensku þátttakendanna er um 281 m.kr. Til viðbótar ákvað stjórn NPA að verja um 37 m.kr. til að greiða fyrir þátttöku íslenskra aðila til að tryggja íslenska þátttöku í tveimur verkefnum sem voru samþykkt í desember 2019. Í heildina er fjórframlag íslenskra stjórnvalda um 6% og mótfamlag íslenskra þátttakenda 4% af heildarkostnaði verkefna sem íslenskir aðilar taka þátt í. Íslenskir aðilar taka þátt í níu samstarfsverkefnum á sviði nýsköpunar, sjö frumkvöðlaverkefnum, átta orkuverkefnum og sjö verkefnum sem stuðla að varðveislu náttúru og menningu og auknu íbúalýðræði.

Núverandi tímabili Norðurslóðaáætlunarinnar lýkur í lok árs 2020. Vinna er hafin við að endurskoða áætlunina og hefur Evrópusambandið sent stjórn NPA stefnumörkunarskjal sem umræðugrundvöll fyrir samstarfslöndin við endurskoðun á megináherslum í nýrri NPA áætlun fyrir árin 2021–2027. Enn ríkir óvissa um áframhaldandi þátttöku Skotlands og Norður-Írlands vegna útgöngu Bretlands úr ESB, en bæði löndin hafa lýst áhuga á áframhaldandi þátttöku í Norðurslóðaáætluninni.

Árleg ráðstefna Norðurslóðaáætlunarinnar var haldin í október í Þórshöfn í Færeyjum. Yfirskrift ráðstefnunnar var *Tourism in Remote Areas, harnessing tourism potentials*. Þátttakendur voru á annað hundrað frá 13 löndum.

Á heimasíðu Norðurslóðaáætlunarinnar www.interreg-npa.eu og á heimasíðu Byggðastofnunar er að finna frekari upplýsingar og yfirlit yfir öll NPA verkefni.

Orkukostnaður heimila

Byggðastofnun hefur fengið Orkustofnun til að reikna út kostnað heimila á nokkrum þéttbýlis- og dreifbýlisstöðum vegna rafmagns og hita á ársgrundvelli frá árinu 2013. Viðmiðunareignin er einbýlishús, 140 m² að grunnfleti og 350m³. Almenn raforkunotkun er sú raforka sem er notuð í annað en að hita upp húsnæði, s.s. ljós og heimilistæki en miðað er við 4.500 kWst í almennt rafmagnsnotkun og 28.400 kWst við húshitun án varmadælu en 14.200 kWst með varmadælu. Orkukostnaður í dreifbýli er almennt mun hærrí en í þéttbýli. Verulegur munur er einnig á orkuverði á milli þéttbýlisstaða.

Húshitun – Þegar kemur að húshitunarkostnaði er munurinn á milli svæða öllu meiri en munurinn á hæsta og lægsta gjaldi er um 205%. Fyrir ári síðan var **lægsta mögulega verð** hæst í dreifbýli án hitaveitu hjá RARIK og Orkubúi Vestfjarða, á Hólmavík, í Grundarfirði, í Neskaupstað, á Reyðarfirði og í Vopnafjarðarhreppi kr. 195.134. Þessir staðir eru áfram með hæstu gjöldin en hefur sá kostnaður lækkað um 0,65% á milli ára og er nú kr. 193.873.

Með notkun varmadæla getur húshitunarkostnaður, þar sem nú er bein rafhitun, lækkað umtalsvert. Þeir sem eru með beina rafhitun í sínu íbúðarhúsnæði geta sótt um eingreiðslu (styrk) til Orkustofnunar til að setja upp varmadælu. Þau svæði sem í þessari greiningu eru með beina rafhitun eru eftirfarandi: Bolungarvík, Grundarfjörður, Hólmavík, Höfn, Ísafjörður, Neskaupstaður, Orkubú Vestfjarða – dreifbýli, Patreksfjörður, RARIK – dreifbýli, Reyðarfjörður, Seyðisfjörður, Vestmannaeyjar og Vopnafjörður.

Lækkun á þessum svæðum getur verið um

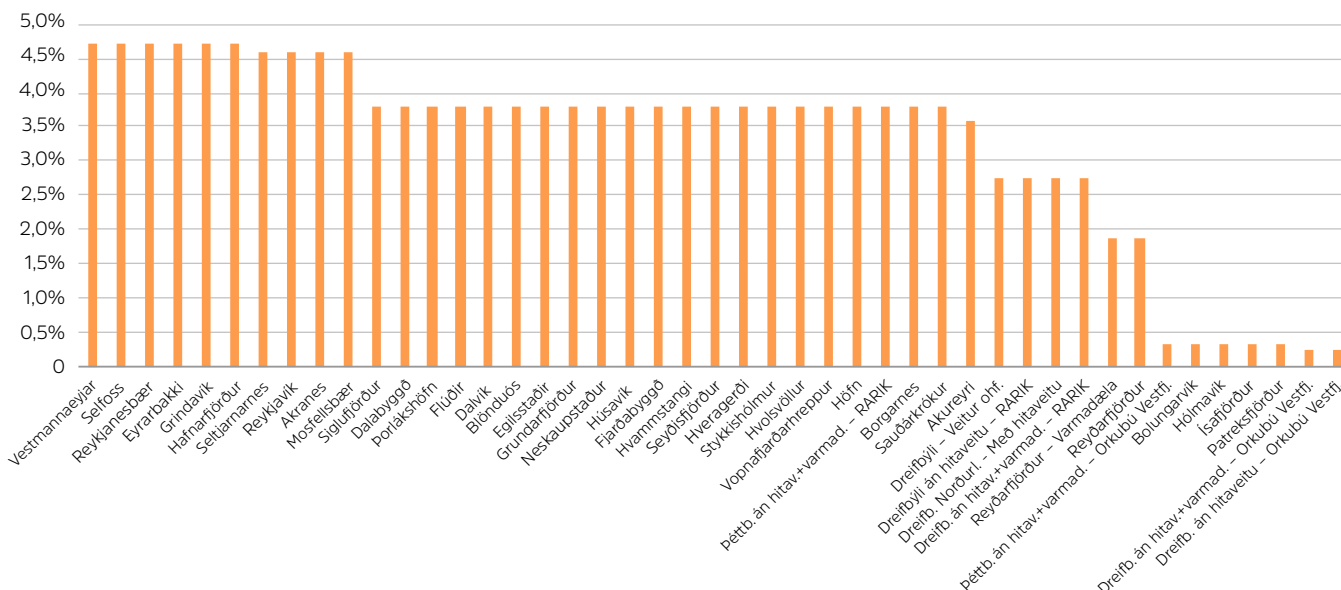
100.000 kr. á heimili á ársgrundvelli miðað við 50% sparnað með varmadælu. Íbúar sem fá orkuna frá kyntri hitaveitu eða hitaveitu geta ekki fengið þessa eingreiðslu. Þó er mögulegt að fá eingreiðslu þar sem verið er að leggja hitaveitu á rafhituðum svæðum ef útreikningar sýna að það sé hagstæðara að vera áfram með niðurgreidda rafhitun heldur en hitaveitu. Fólk sem býr í íbúðarhúsnæði sem er með beina rafhitun í Vestmannaeyjum, og á ekki kost á tengingu við sjóvarmaveituna, getur sótt um eingreiðslu.

Raforka – Notendur eru bundnir því að greiða fyrir flutning og dreifingu á rafmagni frá dreifiveitu sem hefur sérleyfi á viðkomandi svæði. Notendum er heimilt að kaupa raforku af hvaða sölufyrirtæki sem þeir kunna að kjósa en þau eru nokkur og með mismunandi verð. Lægsta mögulega verð er það verð sem notendur geta fengið með því að velja orkusala sem býður lægsta söluverð á raforku á hverjum tíma. Munur á milli lægsta mögulega verðs og algengasta verðs hefur vaxið síðustu ár. Árið 2017 var munurinn mestur rúm 2% á höfuðborgarsvæðinu og á en fór í 4% árið 2018. Nú er munurinn enn meiri og er nú hæstur 4,73%. Nánari upplýsingar eru á heimasíðu Byggðastofnunar.

ESPON 2020

Ísland hefur verið þátttakandi í ESPON-áætluninni frá árinu 2007. Í upphafi gerðu atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið og Byggðastofnun með sér samning sem færði stofnuninni alla umsjón með áætluninni. Árið 2017 fluttist ESPON með Byggðastofnun undir samgöngu- og sveitarstjórnarráðu-

% munur á algengasta og lægsta verði almennrar raforkunotkunar 2019

neytið en hlutverkaskipti milli ráðuneytis og stofnunar breyttust ekki. Byggðastofnun hefur mannað stjórnunar- og eftirlitsnefnd ESPON (Monitoring Committee) og með samningi við Háskólann á Akureyri gegnir skólinn hlutverki starfstengiliðs (ESPON Contact Point) á Íslandi.

Í gildi er ESPON áætlun 2014–2020 þar sem tvær meginrannsóknáherslurnar eru *hagnýtar rannsóknir á byggðaþróun (Applied research)* og *verkefnamiðaðar greiningar (Targeted Analysis)* en þær síðarnefndu byggjast á óskum haghafa hverju sinni. Í lok árs 2020 lýkur áætlun og er stefnt á að ljúka samtals um 20 rannsóknum í hvorum flokki í heildina. Allar niðurstöður sem fyrir liggja, svo sem lokaskýrslur og niðurstöður tilviksrannsókna má nálgast á heimasíðu ESPON (espon.eu).

ESPON byggðagerðir (e. territorial typologies) eru níu talsins svo sem borgasvæði, jaðarbyggðir og fjallabyggðir. *Hagnýtar rannsóknir á byggðaþróun* miðast við þessar byggðagerðir og nýtast þannig í stefnumótun í byggðaþróun. Þar sem niðurstöður geta úrelst hratt er vinnslutími verkefna ákveðinn fyrir útboð, frá einu ári til hálfis annars árs. Þá er verkefnakostnaður einnig ákveðinn fyrir útboð, sem er misjafn eftir stærð verkefna, en er jafnan á bilinu frá 50 til ríflega 100 milljónir króna. Vinnslugögn og niðurstöður eru sem mest settar fram á kortum til þess að auðvelda yfirsýn og samanburð. Kortasafn ESPON er því orðið stórt.

Verkefni sem falla undir áhersluna um

verkefnamiðaðar greiningar gefa stofnunum, ráðuneytum eða öðrum haghöfum kost á að skilgreina og vinna verkefnatillögur fyrir ESPON og fá þær auglýstar til vinnslu. Slík verkefni hafa gefist vel og fengið þátttöku á Íslandi. Að auki býður ESPON út margs konar verkefni, uppfærslu á tækjabúnaði, heimasíðu og tækjum sem þar má finna og nýta, s.s. gagnvirk kort, kortaleitara og kortasafn.

ESPON 2020, byggðarannsóknáætlun ESB, er að 85% hluta fjármögnuð af uppbyggingsrjóði ESB, að 15% hluta af aðildarlöndum sambandsins og samstarfslöndunum í ESPON, Noregi, Sviss, Liechtenstein og Íslandi. ESPON hefur til ráðstöfunar á starfstímabilinu um 50,5 milljónir evra, samsvarandi tæplega 7 milljörðum króna miðað við gengi í ársbyrjun 2020. Þátttökugjald Íslands er 100.000 evrur fyrir þetta sjö ára starfstímabil, svarandi til um tveimur milljónum króna á ári. Markmið með íslenskri þátttöku í ESPON er að veita íslenskum rannsóknastofnunum aðgang að samstarfsvettvangi rannsóknastofnana í Evrópu á sviði byggðamála og fjársterkum rannsóknasjóði. Þar að auki gerir það Íslandi kleift að samræma umræðu um byggðaþróun á Íslandi við þróun erlendis og að sýna að Ísland vilji vera með í umræðum og rannsóknum um byggðaþróun í Evrópu.

Að venju voru tvær fjölbjóðlegar ráðstefnur haldnar á vegum ESPON árið 2019 í formennskulandi ESB, vörðstefna í lasi í Rúmeníu með meginnefni „The role of functional areas for territorial cohesion“ og haust-

ráðstefna í Helsinki í Finnlandi með meginefni „State of the European Territory“. Í tengslum við ráðstefnur ESPON eru haldnir fundir í verkefnishópunum og í fastanefndum ESPON, stjórnunar- og eftirlitsnefnd (Monitoring Committee) og í hópi starfstengiliða (ECP) hvers aðildarlands. Báðar þessar ráðstefnur voru sóttar af fulltrúa Byggðastofnunar.

Nú þegar komið er að lokum gildandi áætlunar, tekur við ferill þar sem ákveða þarf þátttöku Íslands á næsta tímabili, hvort við viljum vera með í næstu áætlun og þá með hvaða hætti. Það er ljóst að tækifæri er í að styrkja gagnasöfn og rannsóknir á Íslandi með virkri þátttöku í næstu áætlun. Reiknað er með að áætlun ESPON 2021–2027 verði með svipuðum hætti og sú fyrri, þ.e. svipaðar fjárupphæðir og umfang.

Upplýsingar um starf ESPON 2020, gagnagrunn, rannsóknaverkefni sem unnið er að og rannsóknaverkefni sem eru boðin út, eru aðgengilegar á heimasíðunni www.espon.eu.

Ríkisstörf

Byggðastofnun hefur gert árlega könnun á staðsetningu starfa á vegum ríkisins frá áramótum 2013/2014. Fyrir liggja nú tölur um fjölda stöðugilda til áramótanna 2018/2019. Störfin eru mun fleiri en stöðugildin en Byggðastofnun hefur kosið að setja upplýsingarnar fram í fjölda stöðugilda. Miðað er við hvar stærfin eru unnin, en ekki hvar viðkomandi starfsmaður býr. Þá er tölum skipt niður á konur og karla.

Stöðugildum er skipt í tvo flokka. Í fyrsta lagi stöðugildi sem greidd eru af Fjársýslunni og hjá opinberum hlutafélögum og stofnunum í eigu ríkisins. Þeim flokki tilheyra til að mynda ráðuneytin, Byggðastofnun, Háskóli Íslands og Isavia. Seinni flokknum tilheyra stofnanir sem hafa meirihluta rekstrartekna sinna af fjárlög-

um. Má nefna sem dæmi Háskólann í Reykjavík, SÁÁ og hjúkrunar- og dvalarheimilin. Þegar stöðugildi greidd af Fjársýslunni og stöðugildi stofnana sem hafa mest af rekstrartekjum af fjárlögum eru lögð saman hefur samtalan verið nefnd við *skilgreining* ríkisstarfa.

Í eftirfarandi töflu má sjá heildarfjölda stöðugilda í *viðri skilgreiningu* hjá ríkinu, um áramót sex ár í röð, skipt niður á kyn. Sjá má að stöðugildum hefur fjölgað á milli allra ára, þó hlutfallslega mest á milli árána 2015 og 2016. Heildarfjölgun stöðugilda frá 2013 til 2018 voru 2.101 stöðugildi eða 9,3%. Þá hefur kynjahlutfallið verið eins á milli ára en stöðugildi kvenna telja um 63% ár hvert. Á heilbrigðisstofnunum og hjúkrunar- og dvalarheimilum voru um 10 þúsund stöðugildi árið 2018. Konur voru þar í 83% stöðugilda.

Gagnaöflun fer fram með skipulögðum hætti og drjúgum tíma er varið í að rýna gögnin. Mikið er lagt upp með að hafa gögnin sambærileg milli ára en engin önnur gögn eru til um fjölda starfa eða stöðugilda hjá ríkinu. Fyrir liggur tillaga til þingsályktunar um söfnun upplýsinga um dreifingu allra starfa á Íslandi. Samkvæmt þingsályktunartillögunni verður starfshópur skipaður og falið að gera tillögur að nauðsynlegum lagabreytingum til söfnunar og vinnslu upplýsinga um landfræðilega dreifingu starfa. Þegar kemur að gögnum um staðsetningu starfa stendur Ísland höllum fæti í samanburði við önnur lönd í Evrópu og Norður-Ameríku. Slík gögn yrðu stofnuninni mikilvæg meðal annars í byggðarannsókn, við greiningu vinnusóknarsvæða og byggðarlaga, við gerð og eftirfylgni sóknaráætlana landshluta sem og byggðaaætlana og við mat á þörfum stuðningsaðgerða.

Með tímanum yrðu til gagnaraðir sem gæfu rétta mynd af þróun atvinnulífs eftir landsvæðum. Það er sérstaklega mikilvægt að sjá

Dagsetning	Fjöldi stöðugilda kvenna	Fjöldi stöðugilda karla	Samtals	Breyting milli ára	
31.12.2013	14.192	8.463	22.654		
31.12.2014	14.192	8.499	22.692	38	0,2%
31.12.2015	14.441	8.610	23.051	359	1,6%
31.12.2016	14.907	8.748	23.655	604	2,6%
31.12.2017	15.340	8.949	24.290	635	2,7%
31.12.2018	15.662	9.093	24.755	465	1,9%

hvaða áhrif tæknibreytingar, sjálfvirknivæðing og aðrir þættir hafa á einstakar atvinnugreinar og einstök samfélög.

Skiptingu ríkisstarfa á landshluta er að finna á heimasíðu Bygðastofnunar í skýrslunni *Hvar eru ríkisstörfin?*

Svæðisbundin flutningsjöfnun

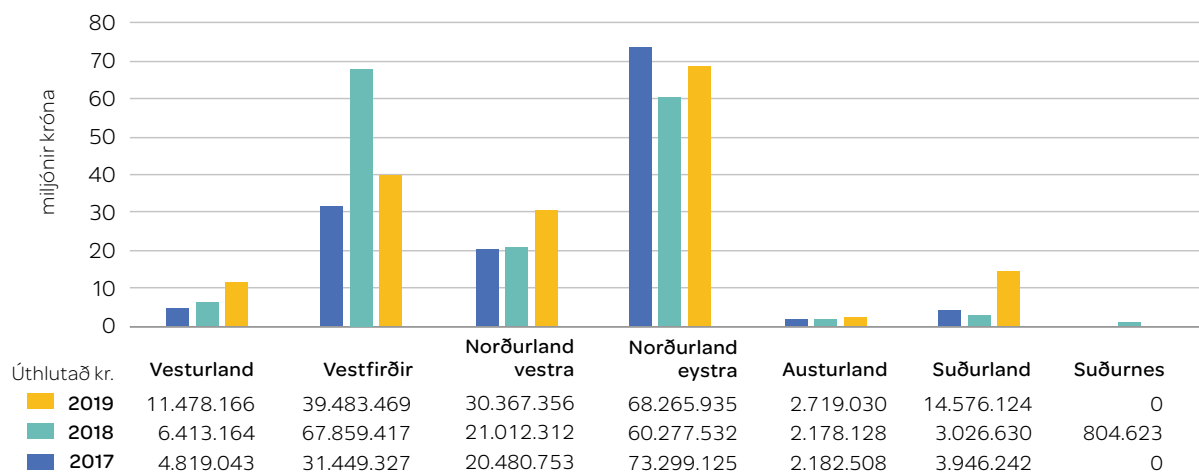
Bygðastofnun sér um móttöku og yfirferð styrkumsókna skv. lögum nr. 160/2011 um svæðisbundna flutningsjöfnun. Árið 2019 bárust 78 umsóknir um flutningsjöfnunarstyrki vegna flutningskostnaðar á árinu 2018 og voru 73 umsóknir samþykktar að upphæð 166,9 m.kr.

Af greiddum styrkjum voru 47,5% vegna flutnings á fiskafurðum, 19% vegna kjötafurða, 15,5% vegna iðnaðarvara, 12% vegna annarrar matvælaframleiðslu, 5,5% vegna drykkjarvara og 0,5% vegna grænmetisræktunar og sölu.

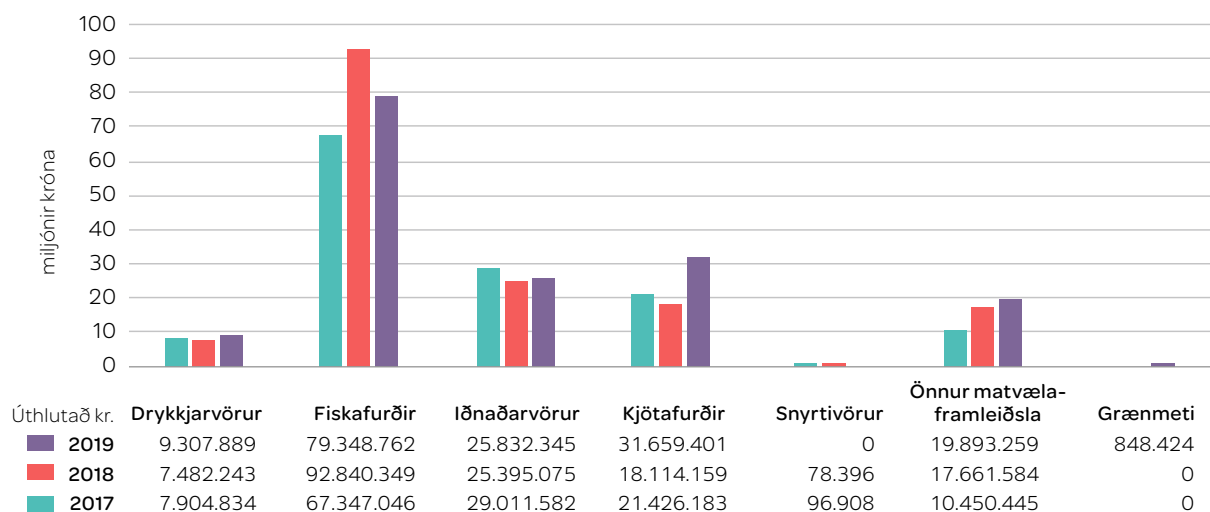
Þau landsvæði sem fengu hæsta styrki voru Norðurland eystra (41%) og Vestfirðir (24%). Flestir umsækjendur höfðu sótt um styrki áður.

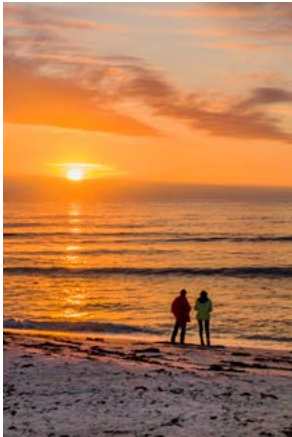
Markmið með veitingu styrkjanna er að styðja við framleiðsluina og atvinnuuppbyggingu í landsbyggðunum. Það er gert með því að jafna flutningskostnað framleiðenda sem eru með framleiðslu og lögheimili fjarri innanlandsmarkaði eða útflutningshöfn og búa við skerta samkeppnisstöðu vegna hærri flutningskostnaðar en framleiðendur staðsettir nær markaði.

Samanburður greiddra styrkja milli ára, skipt niður á landshluta

Samanburður greiddra styrkja milli ára, skipt niður á framleiðslustarfsemi

Sóknaráætlanir landshluta

Með lögum um byggðaaætlun og sóknaráætlanir frá árinu 2015 og fimm ára samningum milli ríkisins og landshlutasamtaka sveitarfélaga var verklag og hugmyndafræði sóknaráætlana fest í sessi. Almennt má segja að vel hafi tekist til. Heimamenn í hverjum landshluta eru að læra betur inn á þetta nýja fyrirkomulag og virðist vera almenn ánægja með það. Mörg áhugaverð verkefni hafa farið af stað á vegum sóknaráætlana, bæði sem áhersluverkefni og verkefni styrkt af uppbyggingarsjóðum.

Landshlutasamtök sveitarfélaga bera ábyrgð á framkvæmd sóknaráætlana og eru þær unnar í víðtæku samráði heimamanna. Skipta má verkefninu í þrjú megin þætti, þ.e. hin eiginlega sóknaráætlun sem er stefnuskjal, áhersluverkefni og verkefni uppbyggingarsjóða. Í árslok 2019 rann sóknaráætlanatímabilið 2015–2019 sitt skeið og fyrir lágu samningar um nýjar sóknaráætlanir landshluta fyrir tímabilið 2020–2024.

Árlega vinna landshlutasamtökin greinargerð sóknaráætlana liðins árs og stýrihópur Stjórnarráðsins leggur fram heildargreinargerð, sem unnin er af Byggðastofnun. Sú greinargerð liggur fyrir að vori eða hausti eftir aðstæðum, og því er ekki hægt að gera grein fyrir tölum ársins 2019 hér, þar sem þær eru enn ekki fyrirbyggjandi. Upplýsingar sem hér birtast eru úr greinargerð fyrir árið 2018.

Grunnframlög ríkisins til samninganna stóðu í stað á milli árunum 2017 og 2018, voru tæpar 731 m.kr. Framlög ríkisins komu frá samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu (rúmar 502 m. kr.) og mennta- og menningarmálaráðuneytinu (228 m.kr.). Framlög renna annars vegar til uppbyggingarsjóða og hins vegar til áhersluverkefna. Hver landshluti ákveður skiptinguna, en þó skal að lágmarki setja 55% af framlagi ríkisins til uppbyggingarsjóða. Þá er landshlutunum heimilt að nýta tiltekna upphæð í umsýslu.

Uppbyggingarsjóðir eru samkeppnissjóðir sem hafa það hlutverk að styrkja menningar- og nýsköpunarverkefni, auk annarra verkefna sem falla að sóknaráætlun hvers landshluta.

Sjóðirnir styrkja að jafnaði ekki meira en 50% af kostnaði verkefna. Sérstök úthlutunarnefnd fer fyrir hverjum sjóði, skipuð heimamönnum.

Á árinu 2018 bárust uppbyggingarsjóðunum sjö samtals 971 umsókn. Flestar voru þær á Suðurlandi (253 umsóknir) og færstar á Suðurnesjum (73 umsóknir). Heildarupphæð umsókna var rúmlega 1,7 milljarður króna. Samtals voru 588 verkefni styrkt, að upphæð tæpar 497 m.kr. Mótframlag styrkþega er að lágmarki sama upphæð.

Áhersluverkefni eru samningsbundin verkefni sem hafa beina skírskotun til sóknaráætlunar landshlutans og áherslna samráðsvettvangs. Ekki er gerð krafa um mótframlag. Á höfuðborgarsvæðinu er ekki sérstakur uppbyggingarsjóður heldur kveður samningurinn einungis á um áhersluverkefni.

Í öllum átta landshlutunum var samtals unnið að 73 áhersluverkefnum árið 2018 á móti 65 verkefnum árið á undan. Heildarframlag úr sóknaráætlunum til þessara verkefna nam rúmum 353 m.kr. en var 368 m.kr. árið 2017. Ótalið er mótframlag heimamanna.

Fulltrúar í hverjum samráðsvettvangi voru á bilinu 26–54, samtals 320 einstaklingar. Kynjahlutfall samráðsvettvangs og fagráða er almennt nokkuð jafnt, en aldursdreifing fulltrúa samráðsvettvangs síður, því illa gengur að fá ungt fólk inn. Ástandið hvað það varðar er best á Norðurlandi eystra þar sem 8 manns af 41 eru undir 25 ára.

Byggðastofnun hefur frá upphafi sóknaráætlana árið 2012 farið með verkefnisstjórn.

Þjónustukort

Í sáttmála ríkisstjórnarflokkanna frá haustdögum 2017 segir: „Ríkisstjórnin mun hefja samstarf við sveitarfélögin um gerð þjónustukorts sem sýnir aðgengi landsmanna að allri almennri þjónustu hins opinbera og einkaaðila til að bæta yfirsýn og þar með skapa grundvöll fyrir aðgerðir til að tryggja íbúum þjónustu og jafna kostnað.“ Vinna við þjónustukortið var í byggðaaætlun 2018–2024 falin Byggðastofnun

í samstarfi við ráðuneyti, sveitarfélög og samtök sveitarfélaga.

Byggðastofnun hefur unnið að þjónustukortinu síðan á fyrrihluta árs 2018 og sótt ráðgjöf til Landmælinga Íslands, Alta ráðgjafarstofu og Capacent. Fyrstu drög að kortinu voru sett fram í júlí 2018 og þá óskað eftir ábendingum og athugasemdum. Síðan hefur upplýsingum um fjölmarga þjónustubætti verið bætt við, staðsetningu þeirra og þjónustu sem veitt er eins og sjá má á www.þjónustukort.is. Á síðari hluta árs 2018 var settur á laggirnar sérstakur samstarfshópur ráðuneyta og Sambands íslenskra sveitarfélaga til þess að auðvelda samstarf um þjónustukortið.

Starfið felur í sér gagnaöflun og samstarf við fjölda ríkisstofnana, ráðuneyta og sveitarfélaga.

Gagnaöflunin er mikilvægt viðfangsefni þjónustukortsins. Uppfærsla á gögnum er annar mikilvægur verkþáttur en svo kortið sé sem réttast hverju sinni þarf að uppfæra gögnin reglulega.

Gagnasafnið verður opið og aðgengilegt öllum.

Framvinda verksins hefur verið í samræmi við verkáætlun þar sem gert er ráð fyrir skráningu um 72 þjónustubátta ríkis, sveitarfélaga og einkaaðila. Verkáætlunin hafði í upphafi fjóra megináfanga fyrir gagnaöflunina og framsetningu á korti:

1. Lok 1. áfanga miðuðust við 20. desember 2018, en markmiðið var að 75% af opinberum þjónustubáttum hefðu verið skráðir og færðir inn á kort. Það markmið náðist.
2. Lok 2. áfanga miðaðist við 1. apríl 2019 og markmiðið var að 90% skráðrar opinberrar þjónustu hefði verið skráð og færð inn á kort. Það markmið náðist.
3. Lok 3. áfanga miðaðist við 1. október 2019 og að 90% skráðra þjónustubátta ríkis og sveitarfélaga og 60% þjónustubátta fyrirtækja hefðu verið skráð og færð inn á kort.

4. Lok 4. áfanga miðaðist við 20. desember 2019 og að 95% skráðra þjónustubátta sveitarfélaga og fyrirtækja hefðu verið skráð og færð inn á kort og að samningar lægju fyrir um uppfærslu gagna til framtíðar. Einnig að mæligildi hefðu verið skilgreind og færð inn á þjónustukortið, s.s. vegalengdir frá þjónustu og íbúafjöldi á þjónustusvæðum.

Seint á haustmánuðum 2019 var ákveðið að sameina 3. og 4. áfanga og hafa sameiginleg skil á þeim áföngum 1. desember 2019. Hvað varðar markmið þeirra áfanga náðist að skrá 95% þjónustubátta ríkis en gagnaöflun frá sveitarfélögum mun teygja sig yfir á árið 2020. Niðurhalssíða fyrir kortið opnaði á árinu 2019 þar sem hala má niður á einfaldan hátt gögnum sem Byggðastofnun á og birt eru á kortinu.

Við árslok 2019 var vinna hafin við að skilgreina mæligildi í kortinu og stendur sú vinna enn yfir. Þá stendur til á árinu 2020 að láta þýða kortið yfir á ensku og pólsku ásamt því að smíða smáforrit (app) svo kortið verði aðgengilegt sem víðast. Þá er vinna við uppfærslu gagna ótalin, en stöðugt þarf að huga að uppfærslu þjónustubátta svo upplýsingar á kortinu séu ætíð sem réttastar.

Annað

Þróunarsviðið hefur fjölbreytt samstarf við ýmsa aðila á sviði byggðapróunar, atvinnuráðgjafar, rannsókna og nýsköpunar. Skal þar fyrst nefna landshlutasamtök sveitarfélaga og atvinnuþróunarfélögin, en einnig Nýsköpunarmiðstöð Íslands, Íslandsstofu, Jafnréttisstofu, Rannsóknamiðstöð Háskólans á Akureyri, Hagfræðistofnun Háskóla Íslands, Hagstofu Íslands, Ferðamálastofu, Landmælingar, Skipulagsstofnun, Þjóðskrá og raunar mun fleiri aðila.

Byggðastofnun hefur hlutverki að gegna við úthlutun svæðisbundinna styrkja í landbúnaði og ber að skila inn tillögum að skilgreiningu á styrkhæfum svæðum og útbúa lista yfir þau sauðfjárbú sem falla innan svæðanna. Svæðin

eru skilgreind út frá lágmarks akstursfjarlægðum sauðfjárbúa frá þéttbýlisstöðum með fleiri en 1.000 íbúa en svo koma til frekari takmarkanir á styrkhæfi búa með tilliti til fjölda sauðfjár.

Byggðastofnun hefur gefið út stöðugreiningar landshlutanna með nokkuð jöfnu millibili frá 2012 og voru þær síðast uppfærðar á árinu 2019. Stöðugreiningarnar eru lýsing á stöðu hvers landshluta fyrir sig. Í stöðugreiningunum er leitast við að lýsa stöðu helstu þátta er lúta að lífsgæðum og aðstæðum til búsetu svo sem mannfjöldapróun, efnahagsþróun, menntun, samgöngum og þjónustu.

Þróunarsviðið tekur einnig þátt í margvíslegum starfshópum og nefndum, ritun skýrslna og starfsmenn taka þátt í umræðum um byggðamál. Veittar eru umsagnir um þingmál,

ívilnanir um nýfjárfestingar og umhverfismat. Þá stendur Byggðastofnun fyrir byggðaráðstefnu annað hvert ár í samvinnu við Samband Íslenskra sveitarfélaga og samtök sveitarfélaga á því svæði sem ráðstefnan er haldin. Næsta ráðstefna verður haldin haustið 2020. Ráðstefnurnar hafa verið vel sóttar og heppnast vel. Byggðastofnun vann, að beiðni forsætisráðuneytis, tillögu að skilgreiningu á „dreifðum sjávarbyggðum“. Einnig gerði stofnunin að beiðni mennta- og menningarmálaráðuneytis tillögu að svæðum þar sem veitt verði sérstök ívilnun vegna endurgreiðslu námslána. Raunar hefur Byggðastofnun í auknum mæli komið ábendingum við lagafrumvörp á framfæri í samráðsgátt stjórnvalda.

ESKIFJÖRÐUR

BYGGÐARANNSÓKNA- SJÓÐUR OG STYRKIR TIL MEISTARANEMA

Byggðarannsóknasjóður

Fimmta úthlutun úr Byggðarannsóknasjóði fór fram á ársfundum Byggðastofnunar í apríl 2019. Sjóðurinn er fjármagnaður af fjárlagalið byggðaáætlunar og með framlagi frá Byggðastofnun, en stofnunin fer með umsjá sjóðsins. Til úthlutunar voru 10 m.kr.

Alls bárust 6 umsóknir og hlutu eftirfarandi þrjú verkefni styrki:

- **Rannsókn um nytja- og minjagildi torfhúsa.** Styrkupp hæð 3,5 m.kr. Styrkþegi Háskólinn á Hólum. Markmið rannsóknarinnar er að kanna viðhorf landsmanna og ferðamanna til þess minjarfs sem felst í torfhúsum og skoða hvaða sess torfhús hafa varðandi ferðapjónustu og minjavernd. Afraksturinn mun nýtast til stefnumótunar í minjavörslu og til jákvæðrar byggðaþróunar.
- **Betri búskapur – bættur þjóðarhagur.** Styrkupp hæð 3 m.kr. Styrkþegi Landbúnaðarháskóli Íslands. Gera á greiningu á þróun í landbúnaði með áherslu á sauðfé og mjólkurframleiðslu og borið saman við nágrannalöndin. Lagt verður mat á fram-tíðartækifæri til matvælaframleiðslu hér á landi og skoðað hvernig efla megi starfsemi og aðstöðu Landbúnaðarháskólans.
- **Sínum augum lítur hver á silfrið: Búsetuskilyrði og blæbrigði þeirra.** Styrkupp hæð 2,4 m.kr. Styrkþegi Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. Greina á óskir og þarfir landsmanna varðandi búsetuskilyrði, greina stöðu og mikilvægi búsetuskilyrða út frá sjónarmiði borgarbúa og íbúa afskekktari byggða.

Styrkir til meistaranema

Árið 2019 veitti stjórn Byggðastofnunar styrki til meistaranema sem unnu að lokaverkefnum á sviði byggðamála. Styrkirnir komu af fjárveitingu byggðaáætlunar 2018–2024 og áskilið var að verkefni hefðu skírskotun til markmiða eða aðgerða byggðaáætlunar. Heildarupphæð styrkjanna var 1 m.kr.

Alls bárust 7 umsóknir og hlutu eftirfarandi þrjú verkefni styrki:

- **Finding the Phoenix Factor.** Styrkupp hæð 400.000 krónur. Styrkþegi David Andrew Kampfner, á sviði strandsvæða og byggðapróunar við Háskólasetur Vestfjarða. Skoða á byggingar þar sem áður var atvinnustarfsemi (iðnaðarminjar) og hvernig þær byggingar eru endurnýttar í dag í þágu annarrar starfsemi, s.s. síldarverksmiðjuna á Djúpuvík á Ströndum, Nes-listamiðstöð á Skagaströnd og Síldarminjasafnið á Siglufirði.
- **Greining á möguleikum í miðbæjaruppbyggingu á Húsavík og samanburður við byggðarkjarna af svipaðri stærð.** Styrkupp hæð 300.000 krónur. Styrkþegi Atli Steinn Sveinbjörnsson, á sviði skipulagsfræði við Landbúnaðarháskóla Íslands. Skoða á þætti í smærri byggðarkjörnum sem nota má við uppbyggingu byggðarkjarna sem telja 1.000–3.000 manns. Gerð verður tillaga að uppbyggingu miðbæjarkjarna á Húsavík.
- **Þriðja þéttbýlið – sérstaða Stokkseyrar innan sveitarfélagsins Árborgar.** Styrkupp hæð 300.000 krónur. Styrkþegi Vigfús Þór Hróbjartsson, á sviði skipulagsfræði við Landbúnaðarháskóla Íslands. Skoða á möguleika smárra þorpa gagnvart öflugri þéttbýliskjörnum innan sama sveitarfélags. Niðurstöður má heimfæra á sambærilega þéttbýlisstaði. Skoða á styrkleika Stokkseyrar umfram hina tvo þéttbýlisstaðina í Árborg, Selfoss og Eyrarbakka.

FJÁRHAGUR OG REKSTUR

Á árinu 2019 var hagnaður af rekstri Byggðastofnunar samkvæmt rekstrarreikningi 95,4 m.kr.

Hreinar vaxtatekjur voru 509 m.kr. miðað við 468 m.kr. árið 2018. Rekstrartekjur voru 645 m.kr. og rekstrargjöld 1.059,5 m.kr. Framlög í afskriftarreikning útlána og matsbreyting hlutafjár námu 182 m.kr. Hagnaður ársins var því 95,4 m.kr. miðað við 113,4 m.kr. hagnað árið áður.

Samkvæmt lögum skal Byggðastofnun njóta framlags úr ríkissjóði eins og ákveðið er í fjárlögum hverju sinni og nam það 417 m.kr. á árinu 2019.

Rekstrargjöldin án framlaga úr afskriftarreikningi skiptust þannig að 239 m.kr. voru vegna lánaumsýslu og sérgreindur kostnaður vegna þróunarstarfsemi var 639 m.kr., en stærsti liðurinn þar eru framlög til atvinnuráðgjafa, 211 m.kr. og styrkir vegna verkefnisins Brothættar byggðir, 100 m.kr.

Vergur rekstrarkostnaður Byggðastofnunar árið 2019 var 551 m.kr. og hafði hækkað um 31 m.kr. frá fyrra ári. Kostnaðarþátttaka annarra nam 108 m.kr. Hreinn rekstrarkostnaður stofnunarinnar var því 443 m.kr., en var 430 m.kr. árið áður.

Niðurstaða efnahagsreiknings Byggðastofnunar var 16.475 m.kr. um síðustu áramót, en nam 14.886 m.kr. í árslok 2018 og hafði því hækkað um 1.589 m.kr. á milli ára.

Eigið fé í árslok var 3.216 m.kr. samkvæmt efnahagsreikningi og hækkaði sem nam hagnaði ársins. Eiginfjárhlutfall samkvæmt lögum um fjármálafyrirtæki var 19,25%.

Heildarútlán að frádregnum afskriftarreikningi útlána námu 13.850 m.kr. í árslok 2019 en voru 12.113 m.kr. í árslok 2018 og höfðu hækkað um 1.737 m.kr. Í árslok 2019 voru vanskil 1,22% af útlánnum. Virði innleystra eigna var 441 m.kr. um síðustu áramót, en var 347,5 m.kr. árið áður. Reynt er að meta eignir á áætluðu söluverði. Um áramót voru 11 fullnustueignir í eigu stofnunarinnar, sem er aukning um eina eign frá árinu 2018. Yfirlit yfir fasteignir stofnunarinnar eru í skýringu 11 í ársreikningnum. Nánari upplýsingar um hverja og eina eign eru á heimasíðu stofnunarinnar.

Framlög í afskriftarreikning útlána og matsbreyting hlutabréfa námu 182 m.kr. á árinu 2019 en 115 m.kr. fóru í afskriftarreikninginn á árinu 2018. Afskriftarreikningur útlána var 1.283 m.kr. í árslok, sem var 8,48% af heildarútlánnum. Samsvarandi hlutfall árið áður var 8,61% og stóð afskriftarreikningurinn þá í 1.142 m.kr. Endanleg útlánatöp ársins námu 23,6 m.kr. en voru 21,4 m.kr. árið 2018.

SÉRGREINDUR

REKSTRARREIKNINGUR ÁRSINS 2019

	Lánaumsýsla	Þróunarstarfsemi	Samtals
VAXTATEKJUR			
Vaxtatekjur af kröfum á lánastofnanir	67.825		67.825
Vaxtatekjur og verðbætur af útlánum	1.104.619		1.104.619
	1.172.444		1.172.444
VAXTAGJÖLD			
Vaxtagjöld og verðbætur af lántökum	662.883		662.883
Önnur vaxtagjöld	108		108
	662.991		662.991
<i>Hreinar vaxtatekjur</i>	509.454		509.454
REKSTRARTEKJUR			
Framlag ríkissjóðs skv. fjárlögum	95.092	321.908	417.000
Gengismunur	-1.978		-1.978
Aðrar rekstrartekjur	22.670	207.794	230.464
<i>Hreinar rekstrartekjur</i>	625.238	529.702	1.154.940
REKSTRARGJÖLD			
Veitt framlög til atvinnuráðgjafa	0	210.700	210.700
Veittir aðrir styrkir	0	107.736	107.736
Laun og launatengd gjöld	160.844	206.722	367.566
Annar rekstrarkostnaður	72.438	111.382	183.820
Rekstur fullnustueigna	1.694		1.694
Afskriftir varanlegra rekstrarfjármuna	3.561	2.189	5.750
Framlög í afskriftarreikning útlána og matsbreyting hlutabréfa	182.258	0	182.258
	420.795	638.730	1.059.525
<i>Hagnaður (-tap) ársins</i>	204.443	-109.027	95.415

ÁRSREIKNINGUR
BYGGÐASTOFNUNAR
2019

SKÝRSLA STJÓRNAR BYGGÐASTOFNUNAR OG FORSTJÓRA

Hlutverk

Um stofnunina gilda lög um Byggðastofnun nr. 106/1999 og reglugerð nr. 347/2000. Hlutverk Byggðastofnunar er að efla byggð og atvinnulíf með sérstakri áherslu á jöfnun tækifæra allra landsmanna til atvinnu og búsetu. Í samræmi við hlutverk sitt undirbýr, skipuleggur og fjármagnar stofnunin verkefni og veitir lán með það að markmiði að treysta byggð, efla atvinnu og stuðla að nýsköpun í atvinnulífi. Stofnunin skipuleggur og vinnur að atvinnuráðgjöf í samstarfi við atvinnuþróunarfélög, sveitarfélög og aðra haghafa. Byggðastofnun fylgist með þróun byggðar í landinu, m.a. með gagnasöfnun og rannsóknum. Stofnunin getur gert eða látið gera áætlanir um þróun byggðar og atvinnulífs í þeim tilgangi að treysta búsetu og atvinnu í byggðum landsins.

Rekstur 2019

Samkvæmt rekstrarreikningi nam hagnaður af rekstri stofnunarinnar 95,4 milljónum króna á árinu en til samanburðar var 113,4 milljóna króna hagnaður árið 2018. Eigið fé í lok desember 2019 samkvæmt efnahagsreikningi var 3.216 milljónir króna. Eiginfjárlutfall samkvæmt lögum um fjármálfyrirtæki var 19,25% en var 21,45% í lok árs 2018.

Efnahagur stofnunarinnar nam í lok desember 16.475 milljónum króna og hefur hækkað um 1.589 milljónir króna á árinu. Stærsti einstaki liðurinn á eignahlíð efnahagsreiknings eru útlán til viðskiptavina og námu þau 13.851 milljónum króna og höfðu hækkað um 1.737 milljónir króna frá áramótum. Handbært fé í lok desember nam 475 milljónum króna, en var 1.102 milljónir króna í árslok 2018. Lántökur námu 13.014 milljónum króna og höfðu hækkað um 1.510 milljónir króna á árinu. Ný útlán á árinu námu 2.685 milljónum króna á móti 2.846 milljónum króna árið 2018.

Samkvæmt 84. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálfyrirtæki skal eiginfjárgrunnur í heild nema að lágmarki 8% af áhættugrunni, en í árslok var eiginfjárlutfall stofnunarinnar eins og að ofan greinir 19,25%. Fjármálaeftirlit Seðlabanka Íslands (SÍ) hefur ákveðið í samræmi við heimildir sínar, samkvæmt 1. og 2. mgr. 86. gr. d laga um fjármálfyrirtæki, sveiflujöfnunarauka fyrir stofnunina auk verndunarauka skv. 86 gr. e sömu laga. Samanlögð krafa um eiginfjáruka er 4,25%. Skv. ákvörðun SÍ skal Byggðastofnun viðhalda 2,0% sveiflujöfnunarauka og 2,5% verndunarauka frá og með 1. febrúar 2020. Samanlögð eiginfjárfkrafa verður því frá þeim tíma 12,50%.

Í byrjun janúar 2019 óskaði Framkvæmdasýsla ríkisins fyrir hönd Byggðastofnunar eftir tilboðum í byggingu á nýrri skrifstofubyggingu fyrir stofnunina að Sauðármýri 2 á Sauðárkróki. Lægstbjóðandi var Friðrik Jónsson ehf. og er stefnt að verklokum vorið 2020.

Í apríl 2019 samþykkti stjórn nýjan lánaflökk til verkefna sem stuðla að umhverfisvernd í landsbyggðunum, svokölluð Græn lán. Þessi lán eru veitt til verkefna sem með einum eða öðrum hætti stuðla að umhverfisvernd, s.s. nýtingu endurnýjanlegra orkugjafa, bættrar orkunýtni, mengunarvarna, bættrar auðlindanotkunar, lífrænnar matvælaframleiðslu o.s.frv.

Í kjölfar vaxtalækkunar Seðlabanka Íslands ákvað stjórn á fundi í nóvember 2019 að lækka vexti á verðtryggðum lánum um 0,2%. Kjör á verðtryggðum almennum lánum eru þá 5,7% en 4,8% á grænum lánum, lánum til stuðnings atvinnurekstri kvenna og landbúnaðarlánum.

Stjórnarhættir

Málefni byggðamála, og þar á meðal Byggðastofnun heyrir undir samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið.

Skv. 3. gr. laga um Byggðastofnun skipar ráðherra á ársfundi sjö menn í stjórn Byggðastofnunar til eins árs í senn og sjö menn til vara. Á ársfundi stofnunarinnar 10. apríl 2019 skipaði samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra nýja stjórn sem sitja skal fram að næsta ársfundi en þó ekki lengur en til 1. júlí 2020. Í stjórnina voru skipuð Magnús Björn Jónsson stjórnarformaður, Halldóra Kristín Hauksdóttir varaformaður, Gunnar Þór Sigbjörnsson, Gunnar Þorgeirsson, Karl Björnsson, María Hjálmarsdóttir og Sigríður Jóhannesdóttir. Úr stjórninni gekk Illugi Gunnarsson. Á sama tíma voru sjö varamenn skipaðir, þau Anna Guðrún Björnsdóttir, Bergur Elias Ágústsson, Eiríkur Blöndal, Herdís Þórðardóttir, Magnús Þór Hafsteinsson, Oddný María Gunnarsdóttir og Pórey Edda Elís-dóttir. Ráðherra skipar formann og varaformann og ákveður þóknun stjórnar. SÍ metur hæfi stjórnarmanna skv. 52. gr. laga um fjármálfyrirtæki.

Þann 27. maí 2019 sagði Oddný María Gunnarsdóttir sig frá setu sem varamaður í stjórn Byggðastofnunar og þann 30. ágúst 2019 sögðu Gunnar Þór Sigbjörnsson og Magnús Þór Hafsteinsson sig einnig frá setu í stjórn.

Árið 2019 hélt stjórn Byggðastofnunar 12 stjórnarfundir. Fundir eru almennt haldnir á skrifstofu stofnunarinnar á Sauðárkróki, en einnig hélt stjórn fundi

SKÝRSLA STJÓRNAR BYGGÐASTOFNUNAR OG FORSTJÓRA

á Húsavík, Siglufirði, Egilsstöðum og í Reykjavík. Eru fundargerðir stjórnar birtar á heimasíðu stofnunarinnar. Hlutfall karla og kvenna í stjórn er jafnt. Eitt af verkefnum Byggðastofnunar á síðastliðnu ári var að innleiða nýtt regluverk tengt peningþvætti og fjármögnun hryðjuverka sem byggir á lögum nr. 140/2018. Áhættumat fyrir Byggðastofnun var samþykkt á fundi stjórnar þ. 30. ágúst 2019 og á sama fundi stefna Byggðastofnunar og reglur vegna málaflokksins. Að auki voru Verklagsreglur um útlánastarfsemi Byggðastofnunar uppfærðar til samræmis. Hjalti Árnason, forstöðumaður lögfræðisviðs, var skipaður ábyrgðarmaður samkvæmt 1. mgr. 34. gr. laga nr. 140/2018.

Í lok árs 2019 lét stjórn í fyrsta sinn framkvæma árangursmat stjórnar og forstjóra og verður unnið úr niðurstöðum þess á árinu 2020.

Í 4. gr. laga um Byggðastofnun er nánar kveðið á um verkefni stjórnar. Stjórn hefur sett sér reglur um störf sín og voru þær síðast endurskoðaðar 21. febrúar 2020.

Stjórn Byggðastofnunar leitast við að viðhalda góðum stjórnunarháttum og hefur sett sér reglur um störf stjórnar auk síðareglna fyrir starfsfólk og stjórn. Þá hafa verið settar starfsreglur fyrir endurskoðunarnefnd og stjórn hefur skilgreint hlutverk regluvarðar. Hjá stofnuninni starfar lána-nefnd sem fjallar um allar lánsútsóknir, sölu fullnustueigna auk þess að gera tillögu til stjórnar um sölu hlutabréfa og afgreiðslu lánamála yfir sínum heimildamörkum. Þá eru til staðar hjá stofnuninni aflamarksnefnd, áhættumatsnefnd, og öryggisnefnd sem settar hafa verið verklagsreglur um. Verklagsreglur um útlánastarfsemi, fjármála- og eignausýslu hafa verið uppfærðar reglulega og í þeim er m.a. kveðið á um heimildir lánanefndar.

Í umboði stjórnar starfar endurskoðunarnefnd sem hefur lögbundið eftirlitshlutverk með endurskoðun stofnunarinnar. Endurskoðunarnefnd skal aðstoða stjórn við að uppfylla skyldur sínar með því að starfa sem óháður og hlutlægur aðili sem hefur eftirlit með reikningsskilafæri stofnunarinnar og innra eftirliti hennar ásamt störfum ytri og innri endurskoðenda stofnunarinnar eins og nánar er tilgreint í verklagsreglum hennar og í samræmi við 108. gr. b. laga nr. 3/2006 um ársreikninga.

Stjórn ber ábyrgð á skipun endurskoðunarnefndar og skal nefndin svara beint til stjórnar. Hún skal skipuð þremur aðilum eigi síðar en mánuði eftir aðalfund. Nefndarmenn skulu vera óháðir endurskoðanda eða endurskoðendum Byggðastofnunar og meirihluti nefndarmanna skal jafnframt vera óháður Byggðastofnun. Á fundi stjórnar 17. maí 2019 voru Ragna Hjartardóttir, Sigríður Jóhannesdóttir og Ólafur Sigurbergsson skipuð í endur-

skaðunarnefnd Byggðastofnunar til eins árs og Halldóra Kristín Hauksdóttir til vara.

"Stjórn skipar regluvörð samkvæmt erindisbréfi og kemur regluvörður að lágmarki einu sinni á ári fyrir stjórn og kynnir skýrslu um þau málefni sem undir starfssvið hans heyra. Þá hefur stjórn einnig skipað persónuverndarfulltrúa skv. erindisbréfi."

Ríkisendurskoðun ber ábyrgð á endurskoðun Byggðastofnunar skv. 4. gr. laga um Ríkisendurskoðun og endurskoðun ríkisreikninga nr. 46/2016. Ríkisendurskoðun fól PricewaterhouseCoopers ehf. í kjölfar útboðs að sjá um endurskoðun á ársreikningi Byggðastofnunar í umboði sínu rekstrarárin 2018–2024.

Byggðastofnun er undanþegin rekstri á innri endurskoðunardeild skv. ákvörðun Fjármálaeftirlitsins frá árinu 2012. Árið 2016, í kjölfar útboðs, samdi Byggðastofnun við KPMG um að sjá um innri endurskoðun Byggðastofnunar á árunum 2016–2020.

Verkefni forstjóra eru nánar tilgreind í 5. gr. laga um Byggðastofnun og í erindisbréfi ráðherra.

Stofnunin skiptist í fjögur svið, fyrirtækjasvið, lögfræðisvið, rekstrarsvið og þróunarsvið. Fjöldi starfsmanna í lok desember var 26 í jafn mörgum stöðugildum.

Áhættustýring

Skv. niðurstöðu Fjármálaeftirlitsins frá árinu 2015 er Byggðastofnun undanþegin starfrækslu áhættunefndar sbr. 5 mgr. 78 gr. laga nr. 161/2002 um fjármálaþyrtingu. Vegna þessarar undanþágu þá hvíla starfsskyldur áhættunefndar sem mælt er fyrir um á stjórn Byggðastofnunar.

Á árinu 2015 var í fyrsta skipti staðfest áhættustefna af stjórn Byggðastofnunar og er hún endurskoðuð árlega, nú síðast í október 2019, en stjórn Byggðastofnunar ber ábyrgð á áhættustýringu stofnunarinnar. Skv. 11. gr. laga um Byggðastofnun skal fjárhagslegt markmið lánastarfsemi stofnunarinnar vera að varðveita eigið fé að raungildi og hefur hún því takmarkaðan áhættuvilla, en stjórn stofnunarinnar ákveður viðunandi áhættu. Fjórðum sinnum á ári fær stjórn stofnunarinnar upplýsingar um áhættu og framkvæmd áhættustýringar.

Áhættustýring og virkt innra eftirlit er ein af meginstöðum ábyrgs reksturs stofnunarinnar. Byggðastofnun hefur skilgreint helstu áhættuþætti í rekstri sínum. Þeir eru útlánaáhætta, samþjöppunaráhætta, markaðsáhætta, gengisáhætta, vaxtaáhætta, uppgreiðsluáhætta, verðbólguáhætta, lausafjáraáhætta, útstreymisáhætta, seljanleikaáhætta, rekstraráhætta, upplýsingatækniáhætta,

pólítísk og lagaleg áhætta, orðsporsáhætta og starfsmannaáhætta.

Virkt innra eftirlit er hjá stofnuninni og hafa flestir ferlar verið skráðir niður. Þessir ferlar og áhættuþættir eru metnir reglulega. Hafa úttektir sýnt fram á að skilgreindar eftirlitsaðgerðir eru virkar.

Í samræmi við 17. grein laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki hefur verið skipaður sérstakur umsjónarmaður áhættustýringar hjá Byggðastofnun og gilda um störf hans reglur um umsjónarmann áhættustýringar sem samþykktar voru af stjórn í janúar 2017. Hefur umsjónarmaður áhættustýringar beinan og milliliðalausán aðgang að stjórn Byggðastofnunar og flytur skýrslu um þau málefni sem undir starfssvið hans heyra einu sinni á ári auk þess að leggja fyrir stjórn ársfjórðungslega áhættuskýrslu.

Fjármögnun

Í janúar 2019 var gefinn út 2.450 milljóna króna skuldabréfaflokkur sem skráður var í Kauphöll Íslands. Var hann til 15 ára og ber 1,96% vexti. Að auki hafði stofnunin 2.500 milljóna króna lántökuheimild á árinu 2019 sem nýtt var í byrjun árs 2020.

Ófjárhagsleg upplýsingagjöf samkvæmt 66. gr. d í lögum um ársreikninga

Byggðastofnun telst til eininga tengdum almanna-hagsmunum eins og hugtakið er skilgreint í lögum um ársreikninga nr. 3/2006, með síðari breytingum. Meginhlutverk stofnunarinnar er að tryggja lánsframboð á byggðalega viðkvæmum svæðum.

Stjórn Byggðastofnunar hefur sett sér starfsreglur þar sem m.a. er kveðið á um að stjórnarformanni í Byggðastofnun sé óheimilt að taka að sér önnur störf fyrir stofnunina en þau sem teljast eðlilegur hluti starfa hans sem stjórnarformanns. Stjórnarmaður skal ekki taka þátt í meðferð máls er varðar viðskipti hans sjálfs, fyrirtækis sem hann á virkan eignarhlut í, situr í stjórn, er í forsvari fyrir, er starfsmaður við eða á verulegra hagsmuna að gæta í eða telst að öðru leyti innherji í, svo og varðandi samkeppnisaðila slíkra fyrirtækja. Sama gildir um þátttöku í meðferð máls sem tengist aðila sem er venslaður stjórnarmanni persónulega eða fjárhagslega. Aðalmenn og varamenn í stjórn Byggðastofnunar, eða fyrirtæki sem þeir eiga eða eru í forsvari fyrir, skulu ekki sækja um lán og/eða styrki hjá stofnuninni. Öll önnur viðskiptaerindi stjórnarmanna og/eða varamanna, og fyrirtækja sem þeir kunna að eiga eða vera í forsvari fyrir skulu lögð fyrir stjórn Byggðastofnunar.

Stjórn Byggðastofnunar hefur einnig sett siðareglur sem gilda um stjórn og starfsmenn. Siðareglur

minna starfsmenn og stjórn Byggðastofnunar og aðra þá sem starfa í umboði hennar á viðtækur og strangar siðferðiskröfur sem gerðar eru til þeirra og stuðla þannig að því að efla það traust og þann trúverðuleika sem stofnuninni er nauðsynlegt að hafa.

Byggðastofnun fylgir lögum, reglum og samningum sem snerta jafnréttismál og gilda á hverjum tíma. Byggðastofnun er vinnustaður þar sem konur og karlar eru metin á eigin forsendum, hafa jafna möguleika og sömu réttindi í starfi og til starfsframa. Jafnréttisáætlun Byggðastofnunar er ætlað að stuðla að jöfnum rétti og stöðu kynjanna innan stofnunarinnar og samþættingu kynja- og jafnréttissjónarmiða í starfi og stefnumótun Byggðastofnunar. Jafnréttisáætlun Byggðastofnunar nær til allrar starfsemi Byggðastofnunar.

Árið 2018 veitti Jafnréttisstofa Byggðastofnunar heimild til að nota jafnlaunamerkið árin 2018-2021. Í því fólst staðfesting á að Byggðastofnun hafi fengið vottun á jafnlaunakerfi sínu samkvæmt jafnlaunastaðli ÍST 85:2012 og uppfyllti öll skilyrði staðalsins. Með því er staðfest að launaákvæðanir séu kerfisbundnar, að fyrir hendi sé jafnlaunakerfi samkvæmt kröfum jafnlaunastaðals og að reglubundið er fylgst með því hjá stofnuninni að starfsfólk sem vinnur sömu eða jafnverðmæt störf hafi sambærileg laun óháð kynferði.

Byggðastofnun hefur sjálfbæra þróun og vernd umhverfisins að leiðarljósi í öllu sínu starfi. Á þann hátt leggur Byggðastofnun sitt af mörkum til að mæta þörfum samtímans án þess að draga úr möguleikum komandi kynslóða til þess að mæta þörfum sínum. Umhverfis- og samfélagsstefna og framkvæmd hennar er liður í daglegu starfi Byggðastofnunar til að draga úr álagi á umhverfið, auka gæði og vekja áhuga á innra umhverfisstarfi og samfélagslegri ábyrgð. Stefnan tekur til allrar starfsemi Byggðastofnunar.

Atburðir eftir lok árs

Byggðastofnun gekk frá 2.500 milljóna króna lántöku við Endurlán ríkissjóðs í febrúar 2020 byggða á lántökuheimild ársins 2019.

Byggðastofnun hefur reynt að meta áhrif COVID-19 veirunnar á lánasafn stofnunarinnar en talið er að áhrifin verði mest hjá lántakendum hennar í ferðaþjónustu, en lán til þeirrar greinar nema um fjórum milljörðum króna. Stofnunin telur að áhrifin geti haft allt að 500 mkr. neikvæð áhrif á sjóðstreymi á árinu 2020, að því gefnu að ekkert verði greitt af lánnum í ferðaþjónustu og allt að 500 mkr. á árinu 2021 og hefur samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu verið gerð grein fyrir því. Áhrifin verða fyrst mest á sjóðstreymi stofnunarinnar en gætu orðið seinna á

SKÝRSLA STJÓRNAR BYGGÐASTOFNUNAR OG FORSTJÓRA

rekstur og efnahag. Stofnunin er þó vel í stakk búin að mæta þessu áfalli þar sem efnahagur hennar er sterkur og hún hefur næga lántökuheimild. Nánar er getið um þetta í skýringu 21.

Framtíðarhorfur

Eiginfjárstaða stofnunarinnar er sterk og gefur henni færi á að vera öflugur bakhjarl fyrirtækja í landsbyggðunum. Ljóst er þó að þar sem efnahagsreikningur stofnunarinnar hefur stækkað ört á undanfórnum árum í samræmi við aukna eftirspurn eftir útlánum hennar að eigandi stofnunarinnar mun á næstu misserum þurfa að leggja stofnuninni til aukið eigið fé svo hún geti uppfyllt eiginfjárkröfur SÍ og áfram sinnt mikilvægu hlutverki sínu í landsbyggðunum.

Yfirlýsing stjórnar og forstjóra

Ársreikningurinn er gerður í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um reikningsskil lána- stofnana.

Samkvæmt bestu vitneskju er það álit okkar að ársreikningurinn gefi glögga mynd af rekstri Byggðastofnunar á árinu 2019, eignum, skuldum og fjárhagsstöðu 31. desember 2019 og breytingu á handbæru fé á árinu.

Jafnframt er það álit okkar að ársreikningurinn og skýrsla stjórnar og forstjóra geymi glögggt yfirlit um þróun og árangur í rekstri stofnunarinnar, stöðu hennar og lýsi helstu áhættubáttum og óvissum sem stofnunin býr við.

Stjórn Byggðastofnunar og forstjóri hafa fjallað um ársreikninginn fyrir árið 2019 og staðfesta hann með undirritun sinni.

Sauðárkróki, 20. mars 2020

Magnús B. Jónsson
stjórnarformaður

Gunnar Þorgeirsson

Halldóra K. Hauksdóttir

Karl Björnsson

María Hjálmarsdóttir

Sigríður Jóhannesdóttir

Aðalsteinn Þorsteinsson
forstjóri

ÁRITUN ÓHÁÐS ENDURSKOÐANDA

Til stjórnar og forstjóra Byggðastofnunar

Álit

Við höfum endurskoðað meðfylgjandi ársreikning Byggðastofnunar fyrir árið 2019, í umboði Ríkis-endurskoðunar. Ársreikningurinn hefur að geyma skýrslu stjórnar og forstjóra, rekstrarreikning, efnahagsreikning, yfirlit um sjóðstreymi og skýringar.

Það er álit okkar að ársreikningurinn gefi glögga mynd af afkomu stofnunarinnar á árinu 2019, efnahag hennar 31. desember 2019 og breytingu á handbæru fé á árinu 2019, í samræmi við lög um ársreikninga og settar reikningsskilareglur, og að skýrsla stjórnar og forstjóra hafi að geyma bær upplýsingar sem þar ber að veita í samræmi við lög um ársreikninga komi þær ekki fram annars staðar í ársreikningnum

Grundvöllur álits

Endurskoðað var í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla. Ábyrgð okkar samkvæmt stöðlunum er nánar útskýrð í kaflanum um ábyrgð endurskoðenda. Við erum óháð stofnuninni samkvæmt ákvæðum siðareglna sem gilda um endurskoðendur á Íslandi og varða endurskoðun okkar á ársreikningi stofnunarinnar. Við uppfyllum jafnframt aðrar kröfur um starf okkar sem endurskoðendur í samræmi við ákvæði siðareglna.

Við teljum að við endurskoðunina höfum við aflað nægilegra og viðeigandi gagna til að byggja álit okkar á.

Ábending

Án þess að setja fyrirvara við álit okkar viljum við vísa í skýrslu stjórnar í umfjöllun hennar um atburði eftir lok reikningsárs en þar fjalla stjórnendur um áhrif COVID-19 faraldursins á stöðu stofnunarinnar.

Lykilatriði endurskoðunarinnar

Mat á útlánnum

Sjá nánar skýringar nr. 10 „Útlán til viðskiptavina“ og nr. 13 „Afskriftarreikningur“.

Áhersla í endurskoðun okkar var á mat útlána þar sem útlán nema um 13.850 milljónum króna eða 84% af heildareignum stofnunarinnar. Afskriftarreikningur útlána nemur 1.283 milljónum króna eða 8,48% af heildarútlánnum stofnunarinnar. Vegna umfangs matskenndra þátta við útreikning á afskriftarreikningi er þessi liður lykilatriði í endurskoðun okkar.

Útlán stofnunarinnar eru upphaflega metin á gangvirði sem er lánsfjárhæðin, auk alls kostnaðar vegna viðskiptanna. Útlán eru síðan metin á afskrifuðu kostnaðarverði. Áfallnir vextir og verðbætur eru taldir með í bókfærðu virði lána.

Aðrar upplýsingar í ársskýrslu

Stjórn og forstjóri bera ábyrgð á öðrum upplýsingum. Aðrar upplýsingar eru ársskýrsla að undanskildum ársreikningi og áritun okkar á hann. Ársskýrsla liggur ekki fyrir við áritun okkar á ársreikninginn en við búumst við að fá hana afhenta til yfirferðar áður en hún verður gefin út.

Álit okkar á ársreikningnum nær ekki til annarra upplýsinga og við staðfestum þær ekki á neinn hátt.

Í tengslum við endurskoðun okkar á ársreikningi stofnunarinnar ber okkur að lesa aðrar upplýsingar í ársskýrslu þegar þær liggja fyrir og meta hvort þær eru í verulegu ósamræmi við ársreikninginn eða aðra þekkingu sem við höfum aflað okkur við endurskoðunina eða virðast verulega rangar. Ef við, á grundvelli vinnu okkar, ályktum að verulegar rangfærslur séu í öðrum upplýsingum ber okkur að skýra frá því.

Ábyrgð stjórnar og forstjóra á ársreikningnum

Stjórn og forstjóri eru ábyrg fyrir gerð og framsetningu ársreikningsins í samræmi við lög um ársreikninga og settar reikningsskilareglur. Stjórn og forstjóri eru einnig ábyrg fyrir því innra eftirliti sem nauðsynlegt er að sé til staðar varðandi gerð og framsetningu ársreikningsins, þannig að hann sé án verulegra annmarka hvort sem er vegna sviksemi eða mistaka.

Endurskoðunaraðgerðir

Endurskoðun á mati útlána fólst m.a. í eftirfarandi þáttum:

- Útlánaferill yfirfarinn og metinn.
- Við höfum lagt mat á þær aðferðir sem stjórnendur beita við matið, farið yfir matsreglur útlána og prófað eftirlitsaðgerðir í virðisrýrnunarferlinu.
- Framkvæmd var gagnaendurskoðun á afskriftarreikningi útlána. Yfirfarið var mat á undirliggjandi tryggingum og mat lagt á forsendur stjórnenda.
- Viðeigandi skýringar voru yfirfarnar.

ÁRITUN ÓHÁÐS ENDURSKOÐANDA

Við gerð ársreikningsins ber stjórnendum stofnunarinnar að meta hæfi hennar til áframhaldandi starfsemi. Stjórnendum ber að semja ársreikning stofnunarinnar á þeirri forsendu að um áframhaldandi starfsemi sé að ræða, nema stjórnendur ætli að leysa stofnunina upp eða hætta rekstri hennar, eða hafi ekki raunhæft val um annað en að hætta starfsemi stofnunarinnar. Stjórnendum stofnunarinnar ber að setja fram viðeigandi skýringar varðandi hæfi hennar til áframhaldandi starfsemi ef við á og hvers vegna stjórnendur beita forsendunni um áframhaldandi starfsemi við gerð og framsetningu ársreikningsins.

Stjórn og endurskoðunarnefnd skulu hafa eftirlit með gerð og framsetningu ársreikningsins.

Ábyrgð endurskoðenda á endurskoðun ársreikningsins

Markmið okkar er að afla nægjanlegrar vissu um að ársreikningurinn sé án verulegra annmarka, hvort sem er vegna sviksemi eða mistaka og gefa út áritun með álit okkar. Nægjanleg vissu er mikil vissu en ekki trygging þess að endurskoðun, sem framkvæmd er í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla, muni ávallt leiða í ljós alla verulega annmarka séu þeir til staðar. Annmarkar geta stafað af sviksemi eða mistökum og eru metnir verulegir ef þeir, einir og sér eða samanlagðir, gætu haft áhrif á fjárhagslegar ákvarðanir notenda sem grundvallaðar eru á ársreikningnum.

Endurskoðun í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla byggir á faglegu mati og faglegri tortryggni. Við framkvæmum einnig eftirfarandi:

- Greinum og metum áhættuna af verulegum annmörkum, vegna sviksemi eða mistaka, og skipuleggjum endurskoðunaraðgerðir til að mæta þessari áhættu og öflum endurskoðunargagna sem eru nægjanleg og viðeigandi grunnur fyrir álit okkar. Áhættan af því að greina ekki verulega annmarka sem stafa af sviksemi er meiri en áhætta af annmörkum vegna mistaka, þar sem sviksemi getur stafað af fölsun, misvísandi framsetningu ársreiknings, að mikilvægum atriðum sé viljandi sleppt, samanteknum ráðum eða að innra eftirlit sé sniðgengið.
- Öflum skilnings á innra eftirliti sem er viðeigandi fyrir endurskoðun okkar í þeim tilgangi að hanna endurskoðunaraðgerðir, en ekki til þess að gefa álit á virkni innra eftirlits stofnunarinnar.
- Metum hvort val stjórnenda á reikningsskilaaðferðum sé viðeigandi og hvort matsaðferðir þeirra séu raunhæfar. Einnig skoðum við hvort tengdar skýringar séu við hæfi.
- Ályktum um notkun stjórnenda á forsendunni um áframhaldandi starfsemi og metum á grundvelli endurskoðunarinnar hvort verulegur vafi leiki á rekstrarhæfi eða hvort aðstæður séu til staðar sem gætu valdið verulegum efasemdum um rekstrarhæfi. Ef við teljum að veruleg óvissa ríki, ber okkur að vekja sérstaka athygli á viðeigandi skýringum í ársreikningnum um óvissuna og ef þær upplýsingar eru ekki nægjanlegar að okkar mati, víkjum við frá fyrirvaralausum álitum. Niðurstaða okkar byggir á þeim endurskoðunargögnum sem við höfum aflað fram að dagsetningu áritunar okkar. Engu að síður geta atburðir eða aðstæður í framtíðinni leitt til þess að stofnunin verði ekki lengur rekstrarhæf.
- Metum framsetningu, gerð og innihald ársreikningsins í heild, að meðtöldum skýringum og hvort hann grundvallast á fyrirliggjandi færslum og atburðum og gefi glögga mynd samanber álit okkar.

Við upplýsum stjórn og endurskoðunarnefnd meðal annars um áætlað umfang og tímasetningu endurskoðunarinnar og veruleg atriði sem upp geta komið í endurskoðun okkar, þar á meðal verulega annmarka í innra eftirliti ef við á.

Við höfum lýst því yfir við stjórn og endurskoðunarnefnd að við uppfyllum nauðsynleg siðferðis- og óhæðisskilyrði og við munum láta þeim í té allar upplýsingar um hugsanleg tengsl og önnur atriði sem gætu haft áhrif á óhæði okkar og trúnað.

Við höfum lagt mat á hvaða atriði, af þeim atriðum sem við höfum upplýst stjórn og endurskoðunarnefnd um, höfðu mesta þýðingu á yfirstandandi ári og eru það lyklatríði endurskoðunarinnar. Við lýsum þessum lyklatríðum í áritun okkar nema lög og reglur leyfi ekki að upplýst sé opinberlega um tiltekin atriði eða í algjörum undantekningartilfellum þegar mat okkar er að neikvæðar afleiðingar af birtingu slíkra upplýsinga vegi þyngra en ávinningur almennings af birtingu upplýsinganna.

Reykjavík 20. mars 2020

PricewaterhouseCoopers ehf.

Arna G. Tryggvadóttir

Löggiltur endurskoðandi

REKSTRARREIKNINGUR 2019

	Skýr.	2019	2018
VAXTATEKJUR			
Vaxtatekjur af kröfum á lánastofnanir	.....	67.825	52.186
Vaxtatekjur og verðbætur af útlánum	.....	1.104.619	1.046.305
		1.172.444	1.098.491
VAXTAGJÖLD			
Vaxtagjöld og verðbætur af lántökum	.....	662.883	630.514
Önnur vaxtagjöld	.....	108	132
		662.991	630.646
<i>Hreinar vaxtatekjur</i>		509.454	467.845
REKSTRARTEKJUR			
Framlag ríkissjóðs skv. fjárlögum	6	417.000	376.200
Gengismunur	7	(1.978)	7.119
Aðrar rekstrartekjur	8	230.464	233.254
		645.486	616.573
<i>Hreinar rekstrartekjur</i>		1.154.940	1.084.418
REKSTRARGJÖLD			
Veitt framlög til atvinnuráðgjafa	.....	210.700	204.800
Veittir aðrir styrkir	.....	107.736	121.157
Laun og launatengd gjöld	3, 4	367.566	357.245
Annar rekstrarkostnaður	.....	183.820	162.807
Rekstur fullnustueigna	12	1.694	4.872
Afskriftir varanlegra rekstrarfjármuna	15	5.750	5.300
Framlög í afskriftarr. útlána o.fl.	2, 13	182.258	114.851
		1.059.525	971.031
<i>Hagnaður ársins</i>		95.415	113.387

Allar fjárhæðir eru í þúsundum króna

EFNAHAGSREIKNINGUR 31. DESEMBER 2019

	Skýr.	31.12.2019	31.12.2018
EIGNIR			
Bankainnstæður	9	474.679	1.102.471
Útlán til viðskiptavina	10	13.850.098	12.113.274
Fullnustueignir	11	441.010	347.510
Veltuhlutabréf	14	585.845	571.706
Hlutdeildarfélög	14	682.252	642.237
Viðskiptakröfur		26.599	29.713
Varanlegir rekstrarfjármunir	15	414.975	79.403
		16.475.459	14.886.313
Eignir samtals			
SKULDIR OG EIGIÐ FÉ			
Lántökur og skuldabréfaútgáfur	17	13.014.318	11.504.095
Óráðstöfuð framlög		119.710	123.593
Aðrar skuldir		125.336	137.944
		13.259.364	11.765.633
Skuldir samtals			
EIGIÐ FÉ			
Eigið fé	2, 18	3.216.095	3.120.680
		16.475.459	14.886.313
Skuldir og eigið fé samtals			

Allar fjárhæðir eru í þúsundum króna

SJÓÐSTREYMI 2019

	2019	2018
HANDBÆRT FÉ FRÁ REKSTRI		
Hagnaður ársins	95.415	113.387
Rekstrarliðir sem hafa ekki áhrif á handbært fé:		
Framlög í afskriftarr. útlána og matsbreyting hlutabréfa	173.600	112.446
Afskriftir rekstrarfjármuna	5.750	5.300
Tap (Hagnaður) af sölu varanlegra rekstrarfjármuna	0	385
Vextir, verðbætur og gengismunur	152.397	16.647
<i>Handbært fé frá rekstri</i>	427.163	248.164
FJÁRFESTINGARHREYFINGAR		
Afborganir útlána	857.958	1.522.719
Veitt lán	(2.684.662)	(2.845.778)
Innleystar eignir	(38.380)	(12.772)
Hlutabréf	(16.940)	55.013
Varanlegir rekstrarfjármunir	(341.323)	(31.230)
Viðskiptakröfur	3.114	(15.566)
<i>Fjárfestingarhreyfingar</i>	(2.220.233)	(1.327.614)
FJÁRMÖGNUNARHREYFINGAR		
Afborganir af lántökum	(1.268.229)	(963.572)
Nýjar lántökur	2.450.000	2.000.000
Aðrar skuldir og óráðstöfuð framlög	(16.492)	55.632
<i>Fjármögnunarhreyfingar</i>	1.165.279	1.092.061
Hækkun (lækkun) á handbæru fé	(627.791)	12.610
Handbært fé í ársbyrjun	1.102.471	1.089.861
Handbært fé í lok ársins	474.679	1.102.471

SKÝRINGAR

1. Upplýsingar um stofnunina

Byggðastofnun er lánastofnun, kt. 450679-0389 og er megin starfsemi stofnunarinnar fólgin í útlánum og öðrum fjárhagslegum stuðningi auk þess að fylgjast með þróun byggðar á Íslandi. Lögheimili stofnunarinnar er að Artorgi 1, 550 Sauðárkróki.

2. Reikningsskilaaðferðir

Grundvöllur reikningsskilanna

Ársreikningurinn er gerður í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um reikningsskil lánastofnana. Ársreikningurinn byggir á kostnaðarverðisreikningsskilum og er gerður eftir sömu reikningsskilaaðferðum og árið áður. Ársreikningurinn er í íslenskum krónum og allar fjárhæðir eru sýndar í þúsundum króna, nema þar sem annað er tilgreint.

Matsaðferðir

Stjórnendur þurfa að meta og taka sértækar ákvarðanir er varða mikilvæga liði ársreikningsins sem vegna eðlis síns eru háðir mati hverju sinni. Matsaðferðir stjórnenda styðjast við góða reikningsskilavenju. Raunveruleg verðmæti þeirra liða sem þannig eru metnir, geta við sölu eða aðra ráðstöfun, reynst önnur en niðurstaða samkvæmt matinu.

Verðtryggðar eignir og skuldir og eignir og skuldir í erlendum gjaldmiðlum

Áfallinn gengismunur og verðbætur á höfuðstól eigna og skulda eru færðar í ársreikningnum. Verðtryggðar eignir og skuldir eru færðar miðað við vísitölur sem tóku gildi 1. janúar 2020. Útlán og lántökur í erlendum gjaldmiðlum eru umreiknaðar í íslenskar krónur á síðasta skráða sólugengi Seðlabanka Íslands í lok desember 2019. Innistæður á gjaldeyrisreikningum í íslenskum bönkum eru umreiknaðar í íslenskar krónur á síðasta skráða kaupgengi viðkomandi viðskiptabanka. Gengismunur sem myndast er færður í rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Sölugengi Seðlabanka Íslands

í lok tímabilsins:	31.12.2019	31.12.2018
USD	121,39	116,61
DKK	18,24	17,89
JPY	1,12	1,06
EUR	136,21	133,60

Kaupgengi Arion banka í lok tímabilsins

USD	120,62	116,08
JPY	1,11	1,06
EUR	135,42	132,80

Kaupgengi Landsbankans í lok tímabilsins

EUR	135,39	132,80
-----------	--------	--------

Kaupgengi Íslandsbanka í lok tímabilsins

USD	120,53	115,93
JPY	1,11	1,06
EUR	135,35	132,76

Vísitölur í upphafi tímabilsins:	01.01.2020	01.01.2019
Vísitala neysliverðs til verðtryggingar .	472,8	460,5

Varanlegir rekstrarfjármunir

Varanlegir rekstrarfjármunir eru færðir til eignar á kostnaðarverði að frádregnum afskriftum. Endurbætur eru eignfærðar ef líklegt er að þær skili stofnuninni framtíðarhagnaði og hægt er að meta kostnaðinn á áreiðanlegan hátt. Allur viðhaldskostnaður er gjaldfærður í rekstrarreikning þegar til hans er stofnað. Afskriftir eru miðaðar við áætlaðan nýtingartíma einstakra varanlegra rekstrarfjármuna og reiknaðar sem fastur árlegur hundradshluti af stofnverði, að frádregnu áætluðu hrakvirði, miðað við eignarhaldstíma á árinu.

Afskriftarreikningur útlána

Afskriftarreikningur útlána er myndaður til að mæta þeirri áhættu sem fylgir útlánastarfsemi, en hér er ekki um endanlega afskrift að ræða. Framlög í afskriftarreikning útlána eru færð til gjalda í rekstrarreikningi að frádregnum endurgreiðslum vegna áður afskrifaðra lána.

Eignarhlutir í félögum

Hlutdeildarfélag, eru félög sem stofnunin á að jafnaði 20-50% eignarhlut í. Eignarhlutir stofnunarinnar í hlutdeildarfélögum eru í upphafi færðir á kostnaðarverði og eftir upphaflega færslu samkvæmt stöðu eiginfjár viðkomandi félags út frá nýjustu upplýsingum frá þeim félögum. Eignarhlutir í öðrum félögum eru færðir á kostnaðarverði að frádreginni virðisrýrnun. Sé eignarhluti undir 20% en Byggðastofnun með aðila í stjórn félagsins þá er eignarhlutur færður miðað við stöðu eiginfjár út frá nýjustu upplýsingum frá þeim félögum þó þau séu flokkuð á meðal veltufjárbréfa. Matsbreytingar eru færðar yfir rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Fullnustueignir

Fullnustueignir eru færðar á áætluðu söliverði. Matsbreytingar eru færðar yfir rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Útlán

Útlán stofnunarinnar eru útlán til viðskiptavina. Þau eru upphaflega metin á gangvirði, sem er lánsfjárhæðin, auk alls kostnaðar vegna viðskiptanna. Útlán eru síðan metin á afskrifuðu kostnaðarverði. Öll viðskipti stofnunarinnar vegna fjárfestinga hennar eru skráð á viðskiptadegi sem telst sá dagur sem stofnunin hefur skuldbundið sig til viðskiptanna. Áfallnir vextir og verðbætur eru taldir með í bókfærðu virði lána. Vaxtatekjur af lánum og kröfum eru skráðar undir liðnum „Vaxtatekjur“ í rekstrarreikningi og gengismunur undir liðnum „Gengismunur“. Niðurfærsla er byggð á mati á tapsáhættu gagnvart einstökum útlánnum. Útlán sem eru endanlega töpuð eru færð út úr bókum stofnunarinnar.

Skuldunautar

Kröfur á skuldunauta eru færðar samkvæmt upphaflegu viðskiptaverði að teknu tilliti til gengisbreytinga og að frádreginni niðurfærslu sem gerð er til að mæta þeim kröfum sem kunna að tapast. Niðurfærslan er byggð á mati á tapsáhættu gagnvart hverjum skuldunaut. Kröfur sem eru endanlega tapaðar eru færðar út úr bókum stofnunarinnar.

Handbært fé

Til handbærs fjár í efnahagsreikningi og við gerð sjóðstreymis teljast bankainnstæður.

Tekjur

Tekjur eru færðar þegar verulegar líkur eru á að fjárhagslegur ávinningur þeirra renni til stofnunarinnar og þegar hægt er að meta þær með áreiðanlegum hætti.

Vaxtatekjur eru færðar í rekstrarreikning þegar þær falla til.

Arðstekjur eru færðar þegar réttur stofnunarinnar til innheimtu liggur fyrir.

Leigutekjur af útleigu fullnustueigna eru færðar samkvæmt línulegri aðferð á leigutímanum.

3. Laun og launatengd gjöld

	2019	2018
Laun	288.517	270.582
Lífeyrissjóðsframlög	51.552	48.817
Tryggingagjald	21.758	21.273
Breyting á áunnu orlofi	208	11.303
Önnur launatengd gjöld	5.531	5.271
Laun og launatengd gjöld alls	<u>367.566</u>	<u>357.245</u>

Að meðaltali störfuðu 27 starfsmenn hjá stofnuninni á árinu m.v. heilsársstörf. Þann 31. desember 2019 voru 26 starfsmenn á launaskrá hjá stofnuninni og heils dagsstöðugildi voru 26.

4. Þóknar til stjórnar og forstjóra

Laun til stjórnar Byggðastofnunar, endurskoðunarnefndar og forstjóra greinast þannig:

	2019	2018
Magnús Björn Jónsson, stjórnarformaður frá 12.04.2019 . . .	2.243	0
Illugi Gunnarsson, stjórnarformaður til 12.04.2019	892	3.132
Einar E. Einarsson, varaformaður stjórnar til 05.02.2019	192	2.018
Eiríkur Blöndal, (varamaður) frá 25.04.2018	0	127
Fjola B. Jónsdóttir, formaður endurskoðunarnefndar til 17.05.2019	205	541
Gunnar Þór Sigbjörnsson, stjórnarm. frá 25.4.18 til 30.8.19 . . .	1.036	1.033
Gunnar Þorgeirsson, stjórnarmaður . . .	1.554	1.549
Halldóra K. Hauksdóttir, varaformaður stjórnar frá 12.04.2019	1.111	0
Ingunn Guðmundsdóttir, stjórnarmaður til 25.04.2018	0	519
Karl Björnsson, stjórnarmaður	1.554	1.552
María Hjálmarasdóttir, stjórnarmaður frá 25.04.2018	1.554	1.033
Oddný María Gunnarsdóttir, (varam.) . .	0	127
Ólafur V. Sigurbergsson, endurskoðunarnefnd	466	466
Ragna Hjartardóttir formaður endurskoðunarnefndar frá 17.05.2019 . . .	339	0
Rakel Óskarsdóttir, stjórnarmaður til 25.04.2018	0	519
Sigríður Jóhannesdóttir, stjórn og endurskoðunarnefnd	1.942	1.552
Pórey Edda Elísdóttir, (varamaður) . . .	129	65
Aðalsteinn Þorsteinsson, forstjóri	16.836	16.594
Þóknar til stjórnar, endurskoðunarnefndar og forstjóra samtals	30.054	30.826

5. Þóknar endurskoðenda

Endurskoðun ársreiknings og könnun árshlutauppgjörs	4.217	6.883
Önnur sérfræðipjónusta /innri endurskoðun	2.282	2.804
Þóknar endurskoðenda samtals . . .	6.499	9.686

6. Framlag ríkissjóðs skv. fjárlögum og annað framlag ríkissjóðs

Framlag skv. fjárlögum		
Almennur rekstur	176.300	171.400
Tímabundið framlag vegna versnandi stöðu minkaræktar	30.000	0
Atvinnuráðgjafar á landsbyggðinni . . .	210.700	204.800
Framlag ríkissjóðs skv. fjárlögum	417.000	376.200

Framlög ríkissjóðs sem fara í gegnum efnahagsreikning

Framlag ríkissjóðs v. Brothættra byggða	109.000	100.000
Framlag ríkissjóðs v. sértækra verkefna sóknaráætlunarsvæða	145.000	140.000
Framlag ríkissjóðs v. Byggðarannsóknarsjóðs	6.230	7.000
	260.230	247.000

Veittir styrkir af framlagi ríkissjóðs sem fara í gegnum efnahagsreikning	2019	2018
Styrkur v. Byggðarannsóknarsjóðs	6.120	5.750
Styrkir v. sértækra verkefna sóknaráætlunarsvæða	141.150	120.000
Veittir styrkir alls	147.270	125.750

Óúthlutaðir styrkir vegna annars framlags ríkissjóðs eru færðir á efnahagsreikning.

Kostnaður Byggðastofnunar vegna verkefnisins „Brothætta byggðir“ nam 126.245 þúsund krónum á árinu og er færður í rekstrarreikning. Tekjur námu 126.245 þúsund krónum og eru færðar meðal annarra rekstrartekna.

7. Gengismunur

Gengismunur af útlánum	75.898	214.300
Gengismunur af gjaldeyrisreikningum og kröfum	30.518	76.332
Gengismunur af lántökum	(108.394)	(283.513)
	(1.978)	7.119

8. Aðrar rekstrartekjur

Endurgreiddur kostnaður vegna Brothættra byggða	126.245	141.602
Endurgreiddur ýmiss útlagður kostnaður	79.249	62.208
Arður og hagnaður af sölu hlutabréfa	16.391	20.955
Tekjur og hagnaður vegna rekstrarfjármuna	1.513	3.707
Innheimtutekjur	1.658	1.491
Annað	5.408	3.292
	230.464	233.254

9. Bankainnstæður

Bankainnstæður í íslenskum krónum	31.12.2019 267.444	31.12.2018 537.225
Bankainnstæður í erlendri mynt	207.235	565.246
Bankainnstæður samtals	474.679	1.102.471

10. Útlán til viðskiptavina

Sundurliðun eftir myntum:	31.12.2019	31.12.2018
Útlán í íslenskum krónum	12.489.677	10.684.514
Útlán í erlendum myntum	2.643.456	2.570.605
Afskriftarreikningur útlána	(1.283.035)	(1.141.845)
	13.850.098	12.113.274

Sundurliðað eftir lántakendum:

Bæjar- og sveitarfélög	0,00%	0,00%
Einstaklingar	31,14%	29,78%

Sundurliðað eftir atvinnugreinum:

Þjónustustarfsemi	36,69%	37,37%
Sjávarútvegur	13,09%	14,89%
Iðnaður	6,63%	7,70%
Landbúnaður	12,46%	10,26%
Fjármálastofnanir	0,00%	0,00%
	100%	100%

Útlán með áföllnum vöxtum greinast þannig eftir eftirstöðvatíma:

	31.12.2019	31.12.2018
Gjaldkræfar kröfur	113.946	163.514
Allt að 3 mánuðum	188.958	179.771
Yfir 3 mán. og allt að 1 ári	856.245	794.434
Yfir 1 ár og allt að 5 árum	3.990.553	3.665.657
Yfir 5 ár	8.700.396	7.309.898
	13.850.098	12.113.274

SKÝRINGAR

11. Fullnustueignir	31.12.2019	31.12.2018
Fasteignir.....	441.010	325.010
Skip.....	0	22.500
	441.010	347.510

	F. mat	Stærð m²
Eyrrarland 1, Hvammstanga.....	9.270	159,2
Græningarður, Ísafirði.....	78.017	1.366,7
Hraunbú, Skeiða- og Gnúpverjahr. ...	63.470	50.753,3
Mön, Skeiða- og Gnúpverjahreppi ...	138.250	6.308,7
Nesbraut 7, Reyðarfirði.....	38.000	722,4
Pálsbergsgata 3 og 5, Ólafsfirði.....	42.230	1.851,4
Sandhorn, Hrísey.....	23.850	832,7
Sólvellir 23, Breiðdalsvík.....	90.057	2.081,6
Strandgata 37, Tálknafirði.....	13.500	456,1
Strandarvegur 29-33, 29R, Seyðisf. .	13.150	601,0
Valgerðarstaðir 4, Fljótsdalshéraði ..	144.350	5.148,3
	654.144	70.281,4

Fullnustueignir eru bókfærðar í ársreikningi á 441.010 þúsund krónur.

	2019	2018
Fjöldi fullnustueigna í eigu		
Byggðastofnunar í ársbyrjun.....	10	11
Fullnustueignir innleystar til fullnustu krafna á árinu.....	3	1
Fullnustueignir seldar á árinu.....	(2)	(2)
Fullnustueignir í eigu		
Byggðastofnunar í lok ársins.....	11	10

12. Rekstur fullnustueigna

Leigutekjur.....	30.240	26.886
Rekstrarkostnaður.....	31.934	31.758
	(1.694)	(4.872)

13. Afskriftarreikningur

Hreyfingar í þúsundum króna:

Í gegnum framlög í afskriftarreikningi skv. rekstrarreikningi fara framlög í afskriftarreikningi útlána og viðskiptakrafna auk matsbreytingar hlutfjár og fullnustueigna. Afskriftarreikningur útlána skiptist í sérstakan afskriftarreikning og almennan afskriftarreikning. Undir sérstakan afskriftarreikning útlána falla lántakar með vanskil umfram 3 mánuði auk lántakenda sem metnir eru með verulega tapshættu. Afskriftarreikningur útlána sundurliðast þannig:

Afskriftarreikningur útlána 2019	Sérstakur afskr.reikn.	Almennur afskr.reikn.	Samtals
Staðan 1. janúar.....	368.721	773.124	1.141.845
Framlög á árinu.....	66.631	98.157	164.788
Endanlega töpuð útlán . (23.597)		0	(23.597)
Staða 31. desember ...	411.754	871.281	1.283.035
Afskriftarreikn, útlána í hlutfalli af útlánunum ..	2,72%	5,76%	8,48%

Afskriftarreikningur útlána 2018	Sérstakur afskr.reikn.	Almennur afskr.reikn.	Samtals
Staðan 1. janúar.....	251.516	738.894	990.409
Framlög á árinu.....	138.562	34.230	172.792
Endanlega töpuð útlán . (21.357)		0	(21.357)
Staða 31. desember ...	368.721	773.124	1.141.845
Afskriftarreikn, útlána í hlutfalli af útlánunum ..	2,78%	5,83%	8,61%

	2019	2018
Framlag á árinu.....	164.788	172.792
Framlag vegna viðskiptakrafna.....	0	(500)
Endurmat fullnustueigna.....	54.685	40.299
Matsverðsbreyting á hlutum í hlutdeildarfélögum.....	(23.076)	(65.948)
Matsverðsbreyting á veltufjárbréfum.....	(14.139)	(31.792)
Framlög í afskriftarreikningi skv. rekstrarreikningi.....	182.258	114.851

14. Hlutfjáreign

Í lok ársins átti Byggðastofnun eftirtalin hlutabréf sem greinast þannig eftir nafnverði og eignarhluta:

Hlutdeildarfélög, eignarhlutur > 20%	Eignarhluti	Nafnverð
Ámundakinn ehf.	20,05%	43.815
Dyrlíf ehf.	33,81%	4.000
Eignarhaldsfélag Suðurlands hf.	40,00%	109.142
Fasteignafélagið Hvammur ehf.	24,85%	16.919
Fasteignafélagið Kirkjuból ehf.	30,00%	7.124
Fjallalamb hf.	21,26%	27.344
Fjárfestingafélagið Vör hf.	40,00%	49.756
Hvetjandi ehf.	40,16%	111.529
Molta ehf.	30,00%	50.000
Nes-Listamiðstöð ehf.	35,71%	5.000
Raflagnir Austurlands ehf.	22,37%	3.600
Ullarvinnsla Frú Láru ehf.	29,76%	2.500
Útgerðarfélagið Skúli ehf.	30,01%	24.274
Vilko ehf.	20,72%	21.555
Þörungaverksmiðjan hf.	27,67%	7.919
Hlutdeildarfélög, samtals nafnverð		484.478

Veltufjárbréf, eignarhlutur ≤ 20%	Eignarhluti	Nafnverð
Ásgarður hf.	13,78%	15.000
Borg, saumastofa ehf.	19,82%	170
Eignarhaldsfélag Suðurnesja hf.	19,03%	96.840
Fánasmiðjan ehf.	9,95%	4.167
Fiskvinnslan Drangur ehf.	4,08%	1.000
Grand hótél Mývatn ehf.	7,22%	10.000
Hótél Flúðir hf.	4,77%	1.194
Hótél Húsavík ehf.	0,38%	136
Hótél Varmahlíð hf.	13,04%	3.000
Hvalamiðstöðin Húsavík ehf.	19,70%	2.000
Hæðin á Höfðabraut ehf.	12,28%	2.000
P/F Smyril-line (1.868 þús. DKK)	1,67%	34.070
Samkaup hf.	3,07%	10.801
Snorri Þorfinnsson ehf.	19,89%	12.000
Tröllasteinn ehf.	19,72%	7.000
Yrkjar ehf.	6,21%	1.800
Þórsberg ehf.	16,69%	30.191
Veltufjárbréf, samtals nafnverð		231.369

Hlutfjáreign, samtals nafnverð. 715.847

Hlutabréf í hlutdeildarfélögum eru bókfærð í ársreikningi á 682.252 þúsund krónur og veltufjárbréf eru bókfærð á 585.845 þúsundir króna. Verðmæti hlutabréfa sem hefur verið aflað í tengslum við fjárhagslega endurskipulagningu nema 640.233 þúsundum króna.

SKÝRINGAR

15. Varanlegir rekstrarfjármunir

Varanlegir rekstrarfjármunir greinast þannig:	Fasteignir	Bifreiðar	Hugbúnaður	Samtals
Stofnverð 1/1	71.791	19.889	7.216	98.897
Afskrifað alls 1/1	(5.908)	(7.812)	(5.773)	(19.493)
Bókfært verð 1/1	65.883	12.077	1.443	79.403
Viðbót á árinu	341.323	0	0	341.323
Afskrifað á árinu	(329)	(3.978)	(1.443)	(5.750)
Bókfært verð 31/12	406.876	8.099	0	414.975
Stofnverð alls 31/12	413.114	19.889	7.216	440.219
Afskrifað alls 31/12	(6.237)	(11.790)	(7.216)	(25.244)
Bókfært verð 31/12	406.876	8.099	0	414.975
Afskriftarhlutföll	2%	20%	20%	

Fasteignir stofnunarinnar eru metnar með eftirgreindum hætti. Til samanburðar er bókfært verð eignanna.

	Fasteigna- mat	Vátrygginga- mat	Bókfært verð
Háahlíð 4, Sauðárkróki	46.900	80.950	10.217
Sauðármýri 2, Sauðárkróki	111.360	0	396.659
	158.260	80.950	406.876

16. Eignir og skuldir tengdar erlendum gjaldmiðlum og verðtryggingu

Erlent:	31.12.2019	31.12.2018
Eignir í erlendum gjaldmiðlum	2.539.883	2.879.413
Skuldir í erlendum gjaldmiðlum	2.548.361	3.070.239
Nettó staða erlendra eigna og skulda	(8.478)	(190.826)
Verðtryggt:		
Verðtryggðar eignir	9.838.762	8.722.205
Verðtryggðar skuldir	10.465.957	8.433.856
Nettó staða verðtryggðra eigna og skulda	(627.195)	288.349

Tekið hefur verið tillit til niðurfærslu eigna.

Erlendar eignir og skuldir skiptast þannig eftir gjaldmiðlum:

31.12.2019	USD	JPY	EUR	Samtals
Útlán	458.624	458.120	1.415.904	2.332.648
Handbært fé	150.866	56.374	(5)	207.235
Eignir samtals	609.489	514.494	1.415.899	2.539.883
Lántökur	640.305	567.810	1.340.246	2.548.361
Nettó staða	(30.816)	(53.315)	75.653	(8.478)
31.12.2018	USD	JPY	EUR	Samtals
Útlán	321.841	509.689	1.482.637	2.314.167
Handbært fé	335.907	96.500	132.839	565.246
Eignir samtals	657.748	606.189	1.615.476	2.879.413
Lántökur	718.777	672.537	1.678.926	3.070.239
Nettó staða	(61.028)	(66.348)	(63.450)	(190.826)

Tekið hefur verið tillit til niðurfærslu eigna.

SKÝRINGAR

17. Lántökur og skuldabréfaútgáfur

Sundurliðun eftir tegund	31.12.2019	31.12.2018
Verðtryggðar verðbréfaútgáfur	10.465.957	8.433.856
Erlendar lántökur	2.548.361	3.070.239
	13.014.318	11.504.095

Lántökur sundurliðast þannig eftir eftirstöðvatíma:

Gjaldkræft	0	0
Allt að 3 mánuðum	273.857	172.444
Yfir 3 mán. og allt að 1 ári	1.266.015	1.143.919
Yfir 1 ár og allt að 5 árum	5.116.874	4.670.471
Yfir 5 ár	6.357.573	5.517.261
	13.014.318	11.504.095

Lántökur skiptast þannig eftir mynt:

	Greiðslu- skilmálar	Loka- gjaldddagi	Vaxtakjör	31.12.2019	31.12.2018
ISK	Jafnar gr.	2030–2034	1,96–5,0% verðtr.	10.465.957	8.433.856
USD	Jafnar afb.	2025	Libor +1,5%	640.305	718.777
JPY	Jafnar afb.	2023	Libor +1,5%	567.810	672.537
EUR	Jafnar afb.	2021–2025	Euribor +0,2–1,45%	1.340.246	1.678.926
				13.014.318	11.504.095

18. Eigið fé

Samkvæmt 84. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki skal eiginfjárgrunnur í heild nema að lágmarki 8% af áhættugrunni, en í árslok var eiginfjárlutfall stofnunarinnar 19,25%. Fjármálaeftirlitið (FME) hefur ákveðið í samræmi við heimildir sínar, samkvæmt 1. og 2. mgr. 86. gr. d laga um fjármálafyrirtæki, sveiflujöfnunarauka fyrir stofnunina auk verndunarauka skv. 86 gr. e sömu laga. Samanlögð krafa um eiginfjárauka er 4,25%. Skv. ákvörðun FME skal Byggða- stofnun viðhalda 2,0% sveiflujöfnunarauka og 2,5% verndunarauka frá og með 1. febrúar 2020. Samanlögð eiginfjáarkrafa verður því frá þeim tíma 12,50%.

Frá og með 1. janúar 2020 gildir á Íslandi ákvæði 501. gr. reglugerðar (ESB) nr. 575/2013, sem kveður á um svonefndan afslátt vegna áhættuskuldbindinga lítilla og meðalstórra fyrirtækja (e. SME factor), sbr. 3. mgr. 92. gr. reglugerðar nr. 233/2017. Þótt áhrif afsláttarins komi ekki fram í ársreikningi 2019 þá myndi eiginfjárlutfall Byggða- stofnunar vera 22,83% væri þessari reglugerð beytt miðað við 31.12.2019.

	1.1.2018	15.5.2019	1.2.2020
Lögbundin krafa um eiginfjárlutfall	8,00%	8,00%	8,00%
Sveiflujöfnunarauki	1,25%	1,75%	2,00%
Verndunarauki	2,50%	2,50%	2,50%
Sammanlögð krafa um eiginfjárauka	3,75%	4,25%	4,50%
Sammanlögð eiginfjáarkrafa	11,75%	12,25%	12,50%

Eigið fé og eiginfjárlutfall samkvæmt eiginfjárakvæðum laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki.

	31.12.2019	31.12.2018
Staða eigin fjár í upphafi árs	3.120.680	3.007.293
Hagnaður ársins	95.415	113.387
Eigið fé í lok árs	3.216.095	3.120.680
Gangvirðisbreyting fjáreigna og fjárskulda	(11.734)	0
Eiginfjárgrunnur í lok árs	3.204.361	3.120.680
Útlánaáhætta	14.331.108	12.587.677
Markaðsáhætta	302.361	82.852
Rekstraráhætta	2.009.515	1.875.138
Áhættugrunnur	16.642.984	14.545.667
Eiginfjárlutfall	19,25%	21,45%

19. Ábyrgðir og skuldbindingar

Byggðastofnun var ekki í neinum ábyrgðum gagnvart þriðja aðila þann 31. desember 2019. Í lok desember voru 67 lánsloforð að fjárhæð 3.279 milljónir króna óafgreidd. Samkvæmt reglum Byggðastofnun falla lánsloforð niður 12 mánuðum frá því þau eru samþykkt.

Byggðastofnun hefur á leigu 3. hæð á Ártorgi 1, Sauðárkróki. Leigusamningnum var sagt upp í desember 2019 og mun Byggðastofnun fara út eigi síðar en 1. júlí 2020. Áætluð leigugreiðsla á árinu 2020 er 13 milljónir króna.

SKÝRINGAR

20. Önnur mál

Stjórn Bygðastofnunar, lykilstjórnendur og hlutdeildarfélag eru skilgreind sem tengdir aðilar auk náinna fjölskyldu-meðlima framangreindra og lögaðila undir yfirráðum þeirra. Engin óvenjuleg viðskipti áttu sér stað við tengda aðila á árinu. Engar ábyrgðir hafa verið veittar tengdum aðilum vegna viðskiptaskulda eða viðskiptakrafna.

Útlán til tengdra aðila þann 31. desember 2019 voru 340.058 þús.kr. og vanskil voru 4.683 þús.kr.

Laun stjórnar, endurskoðunarnefndar og forstjóra er getið í skýringu 4.

21. Atburðir eftir reikningskiladag

Bygðastofnun hefur reynt að meta áhrif COVID-19 veirunnar á lánasafn stofnunarinnar en talið er að áhrifin verði mest hjá lántakendum hennar í ferðaþjónustu, en lán til þeirrar greinar nema um 4 milljörðum króna. Stofnunin telur að áhrifin geti haft allt að 500 m.kr. neikvæð áhrif á sjóðstreymi á árinu 2020, að því gefnu að ekkert verði greitt af lánnum í ferðaþjónustu og allt að 500 m.kr. á árinu 2021 og hefur samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu verið gerð grein fyrir því. Áhrifin verða fyrst mest á sjóðstreymi stofnunarinnar en gætu orðið seinna á rekstur og efnahag. Stofnunin er þó vel í stakk búin að mæta þessu áfalli þar sem efnahagur hennar er sterkur og hún hefur næga lántökuheimild.

Þá mun ákvörðun Fjármálastöðugleikanefndar Seðlabanka Íslands um að aflétta 2% kröfu um sveiflujöfnunarauka á fjármálaþyrirtæki auðvelda stuðning stofnunarinnar við þyrirtæki sem lenda í vanda.

FRAMLÖG OG STYRKIR

ATVINNURÁÐGJÖF

Greiðslur til atvinnuþróunarfélaga	Þús. kr.
Atvinnuþróunarfélag Eyjafjarðar bs.	20.229
Atvinnuþróunarfélag Þingeyinga hf./ses.	16.436
Austurbrú ses.	27.814
Fjórðungssamband Vestfirðinga	42.693
Samband sveitarfélaga á Suðurnesjum	22.643
Samtök sunnlenskra sveitarfélaga	30.343
Samtök Sveitarfélaga á Norðurlandi vestra	24.021
Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi	24.021
Sameiginlegur kostnaður	2.500
	210.700

AÐRIR STYRKIR

Brothættar byggðir	100.066
Bygðarannsóknasjóður	6.770
Eyrarrósinn	3.000
Sértæk verkefni sóknaráætlunarsvæða	140.900
Styrkir til meistaranema	1.000
	251.736

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased from 10.5 million to 13.5 million, and the number of people in the public sector who are employed in health care has increased from 2.5 million to 3.5 million (Department of Health 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and asthma. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and asthma. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A third reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and asthma. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A fourth reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and asthma. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A fifth reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and asthma. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A sixth reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and asthma. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A seventh reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and asthma. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A eighth reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and asthma. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

LÖG OG REGLUGERÐ UM BYGGÐASTOFNUN

LÖG UM BYGGÐASTOFNUN

Lög nr. 106 frá 27. desember 1999 með síðari breytingum.

Tóku gildi 1. janúar 2000. Breytt með: L. 87/2009 (tóku gildi 20. ágúst 2009). L. 123/2010 (tóku gildi 1. jan. 2011). L. 126/2011 (tóku gildi 30. sept. 2011). L. 13/2013 (tóku gildi 9. mars 2013). L. 69/2015 (tóku gildi 21. júlí 2015). L. 130/2016 (tóku gildi 1. júlí 2017). L. 71/2019 (tóku gildi 5. júlí 2019).

Ef í lögum þessum er getið um ráðherra eða ráðuneyti án þess að málefnasvið sé tilgreint sérstaklega eða til þess vísað, er átt við **samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra** eða **samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneyti** sem fer með lög þessi. Upplýsingar um málefnasvið ráðuneyta skv. forsetaúrskurði er að finna hér.

I. KAFLI Hlutverk og skipulag.

1. gr. Yfirstjórn og staðsetning.

Byggðastofnun er sérstök stofnun í eigu íslenska ríkisins og heyrir undir yfirstjórn [ráðherra].¹⁾

[Ráðherra]¹⁾ ákveður staðsetningu Byggðastofnunar að fenginni tillögu stjórnar.

1) L. 126/2011, 291. gr.

2. gr. Hlutverk.

[Hlutverk Byggðastofnunar er að efla byggð og atvinnulíf með sérstakri áherslu á jöfnun tækifæra allra landsmanna til atvinnu og búsetu.

Í samræmi við hlutverk sitt undirbýr, skipuleggur og fjármagnar stofnunin verkefni og veitir lán með það að markmiði að treysta byggð, efla atvinnu og stuðla að nýsköpun í atvinnulífi. Fjármögnun verkefna skal eftir fönnum vera í samstarfi við aðra.

Stofnunin skipuleggur og vinnur að atvinnuráðgjöf í samstarfi við atvinnuþróunarfélög, sveitarfélög og aðra haghafa.

Byggðastofnun fylgist með þróun byggðar í landinu, m.a. með gagnasöfnun og rannsóknunum. Stofnunin getur gert eða látið gera áætlanir um þróun byggðar og atvinnulífs í þeim tilgangi að treysta búsetu og atvinnu í byggðum landsins.

Beinar aðgerðir skv. 2. og 3. mgr. einskorðast við samþykkt stuðningssvæði á gildandi byggðakorti af Íslandi sem Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) hefur samþykkt fyrir tiltekið tímabil.¹⁾

1) L. 69/2015, 6. gr.

3. gr. Ársfundur og stjórn.

Halda skal ársfund Byggðastofnunar fyrir 1. júlí ár hvert. Nánar skal kveðið á um ársfund í reglugerð.

[Ráðherra]¹⁾ skipar á ársfundi sjö menn í stjórn Byggðastofnunar til eins árs í senn og sjö menn til vara. [Ráðherra]¹⁾ skipar formann og varaformann og ákveður bókun stjórnar.

Á stjórnarfundum ræður afl atkvæða.

1) L. 126/2011, 291. gr.

4. gr. Verkefni stjórnar.

Verkefni stjórnar Byggðastofnunar eru:

1. Að ákveða starfsskipulag að því leyti sem það hefur ekki verið gert í reglugerð.
2. Að móta stefnu um helstu áherslur, verkefni og starfshætti og sjá til þess að henni sé framfylgt.
3. Að ákveða rekstrar- og starfsáætlun til eins árs í senn.
4. Að vinna að samstarfi við aðrar stofnanir og sjóði sem starfa að eflingu atvinnulífs í því skyni að samhæfa og gera atvinnuráðgjöf og stuðningsaðgerðir markvissar.
5. Að fjalla um áætlanir sem stofnunin vinnur að, svo og skýrslur um starfsemi hennar.
6. Að fjalla um og samþykkja ársreikning.
7. Að taka ákvarðanir um heildarlántöku, sbr. 15. gr.
8. Að taka ákvarðanir um hlutafjárkaup og þátttöku í eignarhalds-, fjárfestingar- og þróunarfélögum.
9. Að setja reglur um lánakjör og fjármögnun verkefna.
10. Að taka ákvarðanir og setja reglur um lán- og ábyrgðarveitingar. Þá skal stjórn setja reglur um upplýsingagjöf til stjórnar um þau efni. [Reglur stjórnar Byggðastofnunar um lán- og ábyrgðarveitingar skulu hafa hlotið staðfestingu ráðherra áður en þær öðlast gildi.]¹⁾
11. Önnur verkefni sem [ráðherra]²⁾ felur stjórn að vinna á sviði byggða- og atvinnumála.

1) L. 13/2013, 1. gr. 2) L. 126/2011, 291. gr.

5. gr. Forstjóri.

[Ráðherra]¹⁾ skipar forstjóra til fimm ára í senn að fenginni tillögu stjórnar. [Kjararáð ákveður starfskjör forstjóra.]²⁾

1) L. 126/2011, 291. gr. 2) L. 87/2009, 7. gr.

6. gr. Verkefni forstjóra.

Verkefni forstjóra Byggðastofnunar eru:

1. Að stjórna daglegum rekstri stofnunarinnar.
2. Að gera tillögur til stjórnar um:
  - a. starfsskipulag stofnunarinnar,
  - b. rekstrar- og starfsáætlun,
  - c. áherslur í starfseminni,
  - d. lántökur og heildarútlán,
  - e. reglur um lánakjör.
3. Að ráða stofnuninni starfsfólk.
4. Önnur verkefni sem honum eru fallin af stjórn.

II. KAFLI. Starfsemi.

7. gr. ...¹⁾

¹⁾L. 69/2015, 6. gr.

8. gr. Rannsóknir á atvinnu- og byggðabróun.

Byggðastofnun vinnur að gagnasöfnun og rannsókn-um og fylgist með atvinnu- og byggðabróun og helstu áhrifaþáttum hennar og árangri opinberra stuðningsaðgerða á sviði atvinnumála og byggðabróunar, jafnt á Íslandi sem í löndum þar sem svipaðar aðstæður eru. Stofnunin getur tekið þátt í alþjóðlegum rannsóknarverkefnum og gert samninga við háskóla, rannsóknastofnanir og aðra um rannsóknir á þessu sviði.

9. gr. Atvinnuráðgjöf.

Byggðastofnun skipuleggur og vinnur að ráðgjöf við atvinnulífidi á landsbyggðinni í samstarfi við atvinnubróunarfélög, sveitarfélög og aðra [haghafa].¹⁾

Stofnunin skal í samstarfi við þá aðila sem sinna atvinnuráðgjöf vinna að bættu skipulagi atvinnuráðgjafar og aukinni þekkingu ráðgjafa, m.a. í því skyni að gera ráðgjöfina markvissa og stuðla að betri nýtingu fjármuna.

Stofnunin getur gert samninga við atvinnubróunarfélög, stofnanir, sveitarfélög, sjálfstætt starfandi ráðgjafa eða aðra um að annast atvinnuráðgjöf á tilteknu sviði, atvinnugrein eða landsvæði.

¹⁾L. 69/2015, 6. gr.

10. gr. Fjármögnun verkefna.

Byggðastofnun veitir framlög til verkefna á sviði atvinnuuppbyggingar og nýsköpunar. Stjórn stofnunarinnar ákveður verkefni og leitar eftir samstarfsaðilum um þau. Við umfjöllun um einstök verkefni getur stjórnin, ásamt samstarfsaðilum, sett á fót verkefnaneindir til ráðgjafar. Einnig er heimilt að fela atvinnubróunarfélögum úthlutun fjár til einstakra verkefna.

11. gr. Veiting lána og ábyrgða.

Byggðastofnun veitir lán eða ábyrgðir í samræmi við hlutverk sitt, sbr. 2. gr.

Stjórn stofnunarinnar getur falið forstjóra að ákveða einstakar lánveitingar samkvæmt reglum sem stjórn setur, sbr. 10. tölul. 4. gr.

Reikningslegur aðskilnaður skal vera á milli lána- starfsemi stofnunarinnar og annarrar starfsemi. Fjárhagslegt markmið lánastarfsemi stofnunarinnar samkvæmt þessari grein skal vera að varðveita eigið fé hennar að raungildi.

Stjórn Byggðastofnunar getur tekið ákvörðun um að gera samninga um að fela fjármálastofnunum afgreiðslu og innheimtu lána, sem og aðra fjármála- umsýslu stofnunarinnar.

[Ákvarðanir Byggðastofnunar sem lúta að veitingu lána eða ábyrgða og umsýslu tengdri þeim, sbr. 1. mgr., eru endanlegar á stjórnarsýslustigi.]¹⁾

¹⁾L. 13/2013, 2. gr.

12. gr. Fjármögnun þróunarverkefna.

Byggðastofnun er heimilt að fjármagna áhættusöm verkefni á sviði atvinnubróunar og nýsköpunar samkvæmt nánari reglum sem [ráðherra]¹⁾ setur að fengnum tillögum stjórnar.

Þessi starfsemi skal einkum fjármögnuð með sérstökum framlögum úr ríkissjóði.

¹⁾L. 126/2011, 291. gr.

III. KAFLI Önnur ákvæði.

13. gr. Upplýsingar um starfsemi.

[Ráðherra]¹⁾ skal gefa Alþingi árlega skýrslu um starfsemi Byggðastofnunar og framvindu byggða- áætlunar.

Ársreikningum skal fylgja skrá yfir verkefni stofnunarinnar og fjármögnun þeirra.

¹⁾L. 126/2011, 291. gr.

14. gr. Tekjur.

Tekjur Byggðastofnunar eru:

1. Framlag úr ríkissjóði eins og ákveðið er í fjárlögum hverju sinni.
2. Fjármagnstekjur.

15. gr. Lántaka.

Byggðastofnun er heimilt innan ramma fjárlaga að taka lán til starfsemi sinnar innan lands eða erlendis, annaðhvort í eigin nafni eða fyrir milligöngu annarra aðila.

16. gr. Fjárvarsla.

Handbært fé Byggðastofnunar skal geyma á reikningum í bönkum og sparisjóðum eða tryggum verðbréfum.

17. gr. Undanþága frá gjöldum og sköttum.

Byggðastofnun er undanþegin öllum opinberum gjöldum og sköttum til ríkissjóðs.

18. gr. Þagnarskylda.

Stjórnarmenn og allir starfsmenn Byggðastofnunar eru bundnir þagnarskyldu skv. X. kafla stjórnarsýslulaga.

¹⁾L. 71/2019, 5. gr.

19. gr. Reglugerð.

Nánari ákvæði um skipulag og starfsemi Byggðastofnunar og framkvæmd laga þessara má setja með reglugerð.¹⁾

¹⁾Rg. 347/2000.

20. gr. Gildistaka.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 2000.

Ákvæði til bráðabirgða. Við gildistöku laga þessara skipar iðnaðarráðherra stjórn Byggðastofnunar skv. 3. gr. fram að fyrsta ársfundi sem halda skal fyrir 1. júlí 2000.

REGLUGERÐ FYRIR BYGGÐASTOFNUN

NR. 347/2000

I. KAFLI

Hlutverk og skipulag.

1. gr. Stjórnsýsluleg staða.

Byggðastofnun er sérstök stofnun í eigu íslenska ríkisins og heyrir undir yfirstjórn iðnaðarráðherra.

2. gr. Hlutverk.

Hlutverk Byggðastofnunar er að vinna að eflingu byggðar og atvinnulífs á landsbyggðinni. Til að stuðla að vexti, nýsköpun og umbreytingu í atvinnulífi veitir stofnunin m.a. lán og ráðgjöf, fjármagnar og skipuleggur verkefni og stuðlar að öflugri atvinnuráðgjöf. Til að stuðla að eflingu byggðar gerir stofnunin tillögur og áætlanir sem grundvallaðar eru á gagn-öflun og rannsóknnum.

3. gr. Ársfundur.

Halda skal ársfund Byggðastofnunar fyrir 1. júlí ár hvert. Stjórn Byggðastofnunar ákveður fundardag, fundarstað og dagskrá fundarins. Á ársfundi skal fjalla um aðgerðir og horfur í byggðamálum og starfsemi Byggðastofnunar.

Ársfundinn sitja iðnaðarráðherra og stjórn og stjórnendur Byggðastofnunar. Ennfremur skal bjóða til fundarins fulltrúum atvinnuþróunarfélaga og sveitarfélaga, alþingismönnum, fulltrúum annarra stofnana og aðila sem vinna að atvinnu- og byggðaþróunarmálum, fjölmiðlum og öðrum sem málið varðar.

4. gr. Verkefni stjórnar.

Stjórn Byggðastofnunar mótast stefnu fyrir stofnunina og sér til þess að henni sé framfylgt. Formaður stjórnar boðar til funda. Stjórnin getur falið lána-nefnd sem forstjóri veitir forstöðu að taka ákvarðanir um einstakar lánveitingar samkvæmt reglum sem stjórn setur. Í þeim reglum skal m.a. koma fram markmið lánastarfseminnar, lánskjarastefna og hámark láns og áhættuframlags vegna einstaks fyrirtækis. Ennfremur skipan og starfsskipulag lánanefndar, viðmiðun við ákvarðanatöku, ferill umsókna, upplýsingagjöf til umsækjenda og svartími. Þá skal kveðið á um reglulega upplýsingagjöf til stjórnar vegna eftirlitshlutverks hennar.

Byggðastofnun skal við ákvarðanir sínar gæta jafnræðis milli aðila sem eru í sambærilegri stöðu, þess skal sérstaklega gætt að fyrirgreiðsla stofnunarinnar til fyrirtækja og einstaklinga raski sem minnst samkeppnisaðstöðu annarra atvinnufyrirtækja á landsbyggðinni.

5. gr. Verkefni forstjóra.

Iðnaðarráðherra skipar forstjóra Byggðastofnunar til fimm ára í senn að fenginni tillögu stjórnar. Forstöðumaður fyrirtækjasviðs skal vera staðgengill forstjóra. Forstjóri annast framkvæmdastjórn og daglegan rekstur stofnunarinnar og skal í þeim efnum fara eftir þeirri stefnu og fyrirmælum sem

stjórnin hefur gefið. Hann gerir tillögur til stjórnar um skipulag og stefnu. Forstjóri veitir lánanefnd jafnframt forstöðu. Að öðru leyti en mælt er fyrir um í lögum um Byggðastofnun og reglugerð þessari fer um verkefni forstjóra samkvæmt lögum um lána-stofnanir aðrar en viðskiptabanka og sparisjóði.

II. KAFLI

Starfsemi.

6. gr. Skipulag starfseminnar.

Starfsemi Byggðastofnunar skal, auk skrifstofu forstjóra, skiptast í eftirtalin svið:

1. Fyrirtækjasvið sem annast m.a. lánsbeiðnir, ráðgjöf, útborgun lána, verkefnafjármögnun, athuganir og þróunarverkefni vegna fyrirtækja og atvinnulífs.
2. Þróunarsvið sem annast samstarf við atvinnuþróunarfélög og stofnanir, gagnasöfnun og úrvinnslu upplýsinga og hefur umsjón með úttektum, rannsóknum og öðru þróunarstarfi á sviði byggðamála og atvinnulífs.
3. Lögfræðisvið sem annast m.a. lögfræðileg verkefni, innheimtu og yfirstjórn skjalagerðar.
4. Rekstrarsvið sem annast m.a. rekstur stofnunarinnar, bókhald, innheimtu lána, ásamt gerð rekstrar- og greiðsluáætlana.

7. gr. Áætlun.

Í upphafi hvers árs skal stjórn Byggðastofnunar láta gera áætlun um starfsemi stofnunarinnar á viðkomandi ári. Áætlun þessi skal vera í tveimur hlutum: Starfsáætlun og áætlun fyrir lánastarfsemi. Lánastarfsemin skal greiða þann kostnað í rekstri stofnunarinnar sem til hennar má rekja. Áætlanir skulu sendar iðnaðarráðherra til kynningar eigi síðar en 15. febrúar ár hvert. Í starfsáætlun skal fjallað um þau verkefni sem stjórn stofnunarinnar vill að unnið sé að og ekki teljast til venjundinna verkefna. Þar skal einnig vera rekstraráætlun fyrir annað en lánastarfsemina. Gera skal grein fyrir hvernig fram- lögum á fjárlögum og öðrum tekjum skal ráðstafað í kostnað við rekstur, þátttöku í kostnaði vegna starfsemi atvinnuþróunarfélaga, fjármögnun verkefna og kaupa á hlutafé. Í áætlun fyrir lánastarfsemi skal koma fram stefna um útlán ársins og rekstrar- og fjárhagsáætlun fyrir lánastarfsemina. Þar skal m.a. sundurliða nauðsynleg framlög í afskriftarreikning útlána vegna almennra lána og áhættulána. Með áhættulánum er átt við lán með meiri áhættu en vaxtamunur þeirra getur greitt.

Í áætlun um fjármögnun verkefna skal gerð grein fyrir þeim verkefnum sem stofnunin hyggst vinna að á árinu og þeim markmiðum sem stefnt er að með þeim. Þar skal gerð grein fyrir því hvert framlag stofnunarinnar er til einstakra verkefna og hvert framlag samstarfsaðila er.

III. KAFLI

Atvinnuráðgjöf.

8. gr. Efling atvinnulífs.

Byggðastofnun vinnur að aukinni fjölbreytni atvinnulífsins á landsbyggðinni og aðlögun þess að breyttum aðstæðum, m.a. með eflingu rannsóknar- og þróunarstarfs og aukinni notkun upplýsingatækni í starfsemi fyrirtækja.

Byggðastofnun gerir samninga við atvinnuþróunarfélög, stofnanir, sveitarfélög, sjálfstætt starfandi ráðgjafa eða aðra um að annast atvinnuráðgjöf á tilteknu sviði, atvinnugrein eða landsvæði. Þá skal stofnunin vinna að því að efla samstarf og samhæfingu í atvinnuþróunarstarfsemi. Byggðastofnun veitir atvinnuþróunarfélögum faglega aðstoð við atvinnuþróun og nýsköpun, miðlar upplýsingum, aðstoðar við endurmenntun, samræmingu á starfsemi atvinnuþróunarfélaganna og eflingu samstarfs þeirra á milli. Hún myndar tengsl við stofnanir sem vinna að atvinnu- og byggðaþróun, skipuleggur samstarfsverkefni og aðstoðar við leit að samstarfsaðilum varðandi sérhæfð mál.

9. gr. Efling búsetuþátta.

Byggðastofnun hefur samvinnu við atvinnuþróunarfélög, sveitarfélög og opinberar stofnanir og aðra aðila um eflingu búsetuþátta. Þar má telja menntun og menningu, samgöngur, umhverfismál og þjónustu. Byggðastofnun getur tekið þátt í gerð svæðis- skipulags samkvæmt skipulags- og byggingarlögum. Byggðastofnun tekur þátt í samstarfshópum og aðstoðar við greiningu vanda dreifbýlla svæða, þar sem veruleg röskun hefur orðið á atvinnuháttum og búsetu.

10. gr. Rannsóknir, upplýsingar og umsagnir.

Byggðastofnun vinnur að gagnasöfnun og rannsóknnum og fylgist með atvinnu- og byggðaþróun og helstu áhrifaþáttum hennar og árangri opinberra stuðningsaðgerða á sviði atvinnumála og byggðaþróunar, jafnt á Íslandi sem í löndum þar sem svipaðar aðstæður eru. Stofnunin getur tekið þátt í alþjóðlegum rannsóknarverkefnum og gert samninga við háskóla, rannsóknastofnanir og aðra um rannsóknir á þessu sviði. Byggðastofnun metur áhrif lagasetningar og annarra stjórnvaldsaðgerða á byggðaþróun. Byggðastofnun veitir umsagnir og getur unnið greinargerðir og tillögur fyrir Alþingi, ráðuneyti, stofnanir, sveitarfélög og aðra á verkefnasviði sínu.

11. gr. Samstarf og samskipti.

Byggðastofnun vinnur að myndun samstarfsneta og getur tekið þátt í og skipulagt innlend og erlend samstarfsverkefni á sviði byggða- og atvinnumála. Byggðastofnun aðstoðar atvinnuþróunarfélög og aðra samstarfsaðila við gerð og öflun slíkra verkefna.

12. gr. Stefnumótandi byggðaáætlun.

Iðnaðarráðherra leggur fyrir Alþingi tillögu til þingsályktunar um stefnumótandi byggðaáætlun fyrir fjögurra ára tímabil. Áætlunin skal lýsa markmiðum og stefnu ríkisstjórnarinnar í byggðamálum, áætlunum um aðgerðir á sviði atvinnumála, opinberrar þjónustu o.fl.

Koma skal fram með hvaða hætti einstakar aðgerðir skulu fjármagnaðar, tímasetning þeirra og hver ber ábyrgð á framkvæmd þeirra. Í byggðaáætlun skal gerð grein fyrir ástandi og horfum í þróun byggðar og framvindu gildandi byggðaáætlunar.

Iðnaðarráðherra skal vinna að byggðaáætlun í samvinnu við Byggðastofnun og leita faglegrar ráðgjafar hjá stofnuninni um rannsóknir og úttektir til undirbúnings gerð byggðaáætlunar. Við gerð byggðaáætlunar hafi iðnaðarráðherra samráð við önnur ráðuneyti, sveitarfélög og aðra aðila eftir þörfum.

Byggðaáætlun skal endurskoða á tveggja ára fresti. Byggðastofnun fylgist með framkvæmd þeirra þátta stefnumótandi byggðaáætlunar sem ráðherra felur henni.

IV. KAFLI

Fjármögnun verkefna og veiting lána og ábyrgða.

13. gr. Fjármögnun verkefna.

Byggðastofnun veitir framlög til verkefna vegna atvinnuuppbyggingar og á sviði nýsköpunar. Stjórn stofnunarinnar ákveður verkefni og leitar eftir samstarfsaðilum um þau. Við umfjöllun um einstök verkefni getur stjórn, ásamt samstarfsaðilum, sett á fót verkefnanefndir til ráðgjafar. Byggðastofnun getur einnig falið atvinnuþróunarfélögum úthlutun fjár til einstakra verkefna.

14. gr. Veiting lána og ábyrgða.

Byggðastofnun veitir lán og ábyrgðir. Stjórn stofnunarinnar getur falið forstjóra að ákveða einstakar lánveitingar samkvæmt reglum sem stjórn setur. Lánskjör skulu ákveðin af stjórn. Lánstími skal ekki vera lengri en 25 ár.

Markmið lánastarfseminnar er m.a. að tryggja fyrirtækjum og einstaklingum í atvinnurekstri á landsbyggðinni aðgang að langtímalánum á sem hagstæðustum kjörum, stuðla að vexti framsækinnar fyrirtækja, nýsköpunar í atvinnulífi og eflingu byggða.

Fjárhagslegt markmið lánastarfseminnar er að varðveita eigið fé að raungildi.

15. gr. Umsóknir um lán.

Við mat á umsóknum skal hafa til viðmiðunar rekstur og rekstrarhorfur fyrirtækis, fjárhagsstöðu, reynslu og þekkingu fyrirsvarsmanna þess, tryggingar fyrir lánum, nýsköpunargildi, samkeppnissjónarmið og gildi fyrir uppbyggingu atvinnulífs á landsbyggðinni. Þá skal lögð áhersla á samstarf við aðrar lánastofnanir og stuðla að því að þær láni til fyrirtækja á landsbyggðinni. Öll lán skal áhættuflokka við afgreiðslu, m.a. miðað við rekstrarhorfur fyrirtækis, fjárhagsstöðu og tryggingar fyrir lánum.

Umsóknir um lán skulu að jafnaði vera á umsóknar- eyðublöðum sem fást hjá stofnuninni og atvinnuþróunarfélögum.

16. gr. Eftirgjöf lána.

Óheimilt er að gefa eftir veitt lán. Frá þessu má þó gera undantekningar þegar sérstakar ástæður mæla með, svo sem þegar lán eru ekki með haldbærum tryggingum og það samræmist innheimtuhagsmunum stofnunarinnar. Leita skal umsagnar Ríkisendurskoðanda áður en einstök lán eru gefin eftir.

17. gr. Takmarkanir.

Byggðastofnun er heimilt að fjármagna verkefni, veita lán og ábyrgðir á landsbyggðinni, þ.e. ekki í eftirtöldum sveitarfélögum:

Hafnarfjarðarkaupstað, Garðabæ, Bessastaðahreppi, Kópavogskaupstað, Seltjarnarneskaupstað, Reykjavíkurborg og Mosfellsbæ.

Um fjármögnunar- og lánastarfsemi Byggðastofnunar gilda ákvæði samningsins um Evrópska efnahags-svæðið, sbr. lög nr. 2/1993.

Aðstoð sem fellur undir c-lið 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins vegna fjárfestinga skal ekki nema hærrí fjárhæð en svarar til 17% að teknu tillit til tekjuskatts, af upphaflegum stofnkostnaði vegna starfsstöðvar eða breytinga á henni. Til viðbótar er heimilt að veita smáum og meðalstórum fyrirtækjum aðstoð er svarar til allt að 10% af sömu kostnaðarbáttum, sbr. skilgreiningu 10.2 í leiðbeiningarreglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, sem birtar eru í EES-viðbæti við Stjórnartíðindi EB. Framangreindir hundradshlutar eru hámarksviðmiðanir fyrir alla opinbera fjárhagsaðstoð til sama verkefnis.

Við útreikning og mat á veittri aðstoð skal miða við þá ávöxtun sem fengist hefði við eðlilegar markaðs-aðstæður hverju sinni.

V. KAFLI

Þátttaka í atvinnurekstri.

18. gr. Stofnun fyrirtækja.

Byggðastofnun getur, í samræmi við hlutverk sitt, stuðlað að stofnun nýrra fyrirtækja samkvæmt ákvörðun stjórnar. Höfð skal hliðsjón af byggða-áætlun við slíkar ákvarðanir.

Til að stuðla að stofnun nýrra fyrirtækja getur Byggðastofnun veitt aðstoð og ráðgjöf við undirbúning, svo og veitt ábyrgðir og lagt fram fjármagn. Almenn séð skal fjárhagsleg fyrirgreiðsla miðast við að stofnunin sé ekki sjálf beinn þátttakandi í atvinnurekstri. Þó er stofnuninni heimilt að taka þátt í félagi með allt að 30% hlutfjárframlagi ef ríkar ástæður eru til að mati stjórnar stofnunarinnar.

Byggðastofnun er þó ávallt heimilt að taka þátt í félagi með hlutfjárframlagi eða öðrum stofnframlögum sem eigandi ef um er að ræða eignarhalds-, fjárfestingar- eða þróunarfélög, þar með talin atvinnuþróunarfélög.

Prátt fyrir ákvæði 2. mgr. er Byggðastofnun ætíð heimilt að verja kröfur sínar með því að breyta þeim í hlutfé. Þá er Byggðastofnun heimilt að breyta fullnustueignum í hlutfé þegar það er talið vera fjárhagslega hagkvæmasta leiðin til að verja innheimtuhagsmunum stofnunarinnar.

19. gr. Sala hlutabréfa (eignarluta).

Þjóða skal til sölu á almennum markaði þau hlutabréf sem Byggðastofnun á og skal við það miðað að hlutabréfin séu auglýst til sölu eigi sjaldnar en einu sinni á ári. Heimilt er einnig að setja bréfin í sölu á viðurkenndum hlutabréfamarkaði.

Ákvæði þessarar greinar taka ekki til hlutfjáreignar Byggðastofnunar í eignarhalds-, fjárfestingar- og þróunarfélögum, þar með talið atvinnuþróunarfélögum, en stjórn Byggðastofnunar er heimilt að selja hlutabréf stofnunarinnar í slíkum félögum.

20. gr. Eignarhalds-, fjárfestingar- og þróunarfélög.

Með vísan til hlutverks Byggðastofnunar er stjórn stofnunarinnar heimilt að ákveða að stofnunin taki þátt í eignarhalds-, fjárfestingar- og þróunarfélögum með allt að 40% eignaraðild. Skilyrði slíkrar aðildar er að fagfjárfestar, fyrirtæki í einkaeigu og einstaklingar eigi a.m.k. 10% hlutfjár í slíkum félögum. Þá skal stofnunin hafa samstarf við fjárfestingarsjóði og lánastofnanir, eftir því sem við á, um fyrirgreiðslu til verkefna sem samrýmast hlutverki hennar.

VI. KAFLI

Önnur ákvæði.

21. gr. Upplýsingar um starfsemi.

Lónaðarráðherra skal gefa Alþingi árlega skýrslu um starfsemi Byggðastofnunar og framvindu byggða-áætlunar.

22. gr. Tekjur.

Tekjur Byggðastofnunar eru framlag úr ríkissjóði og fjármagnstekjur.

23. gr. Lántaka.

Byggðastofnun er heimilt innan ramma fjárlaga að taka lán til starfsemi sinnar innanlands eða erlendis, annað hvort í eigin nafni eða fyrir milligöngu annarra aðila.

24. gr. Þagnarskylda.

Stjórnarmenn og allir starfsmenn Byggðastofnunar eru bundnir þagnarskyldu um atriði sem þeir fá vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, fyrirmælum yfirboðara eða eðli málsins. Þagnarskylda helst þótt látið sé af starfi.

25. gr. Hæfi stjórnarmanna.

Stjórnarmaður skal ekki taka þátt í meðferð máls er varðar fyrirtæki ef hann situr í stjórn þess eða er starfsmaður þess. Hann skal einnig víkja ef hann er verulega fjárhagslega háður fyrirtæki vegna eignaraðildar, viðskipta eða af öðrum ástæðum. Sama gildir um þátttöku stjórnarmanns í meðferð máls er varðar aðila sem eru honum svo persónulega tengdir að hættu sé á að hann fái ekki litið hlutlaust á málið. Við upphaf stjórnarsetu ber stjórnarmanni að leggja fram yfirlit yfir þau fyrirtæki sem hann telur að svo sé ástatt um að hann geti ekki tekið þátt í afgreiðslu á málefnum þeirra. Hann skal einnig tilkynna ef breytingar verða á höfum hans að þessu leyti.

26. gr. Reglugerðarheimild.

Reglugerð þessi er sett samkvæmt heimilt í lögum nr. 106/1999 um Byggðastofnun, svo og með vísan til 61. gr. samningsins um Evrópska efnahags-svæðið, sbr. 1. mgr. 2. gr. laga nr. 2/1993, um lagagildi samningsins hér á landi.

Reglugerð þessi öðlast gildi við birtingu.

Lónaðarráðuneytinu, 16. maí 2000.

BYGGÐASTOFNUN

Ártorgi 1, 550 Sauðárkróki | Sími 455 54 00 | postur@byggdastofnun.is | www.byggdastofnun.is